

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özer Mesut ÖZÇELİK

KAÇKAR DAĞLARINDA DÖNÜŞÜMSEL ÖĞRENMEYE BİR BAKIŞ: TURİSTLERİN
SEYAHAT DENEYİMLERİNİ ANLAMAYA YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2019

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Özer Mesut ÖZÇELİK

KAÇKAR DAĞLARINDA DÖNÜŞÜMSEL ÖĞRENMEYE BİR BAKIŞ: TURİSTLERİN
SEYAHAT DENEYİMLERİNİ ANLAMAYA YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ece ÖMÜRİŞ

Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi
tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: SYL-2018-3504

Antalya, 2019

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Özer Mesut Özçelik'in bu çalışması, jürimiz tarafından Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Beykan ÇİZEL (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Ece ÖMÜRİŞ (İmza)

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Ceylan ALKAN (İmza)

Tez Başlığı: Kaçkar Dağlarında Dönüşümsel Öğrenmeye Bir Bakış: Turistlerin Seyahat Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Bir Çalışma

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 14/06/2019

Mezuniyet Tarihi : 04/07/2019

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Kaçkar Dağlarında Dönüşümsel Öğrenmeye Bir Bakış: Turistlerin Seyahat Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Bir Çalışma” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Özer Mesut ÖZÇELİK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Özer Mesut Özçelik
Öğrenci Numarası	20165203005
Enstitü Ana Bilim Dalı	Turizm İşletmeciliği
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Ece Ömüriş
Tez Başlığı	Kaçkar Dağlarında Dönüşümsel Öğrenmeye Bir Bakış: Turistlerin Seyahat Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Bir Çalışma
Turnitin Ödev Numarası	1134852211

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 97 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 24/06/2019 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 2

alıntılar dahil % 3 'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(X) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

24/06/2019

(imzası)
Dr. Öğr. Üyesi Ece ÖMÜRİŞ

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLOLAR LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
ÖNSÖZ	viii
GİRİŞ	2

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖĞRENME, ÖĞRENME KURAMLARI VE DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMI

1.1. Öğrenme.....	3
1.1.1. Davranışçı Öğrenme Kuramları	3
1.1.2. Bilişsel Öğrenme Kuramları	4
1.1.3. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı.....	4
1.1.3.1 Dönüşümsel Öğrenme Kuramı.....	6
1.1.3.1.1. İkilem Oluşturma (Disorienting Dilemma).....	12
1.1.3.1.2. Eleştirel Yansıtma (Critical Reflection).....	12
1.1.3.2. Dönüşümsel Öğrenme Süreci.....	13
1.1.3.3. Dönüşümsel Öğrenmenin Öğrenme Çıktıları.....	15

İKİNCİ BÖLÜM

DÖNÜŞÜMSSEL SEYAHAT

2.1. Seyahat Kavramına Tarihsel Bakış	17
2.2. Seyahat Motivasyonları	19
2.2.1. Sosyal-Psikolojik Motivasyon Kuramı	20
2.2.2. Seyahat Kariyer Merdiveni	22
2.2.3. İtme ve Çekme Kuramı	24
2.2.4. Psikosentrizm/Alosentrizm Kuramı	25
2.3. Dönüşümsel Seyahat ve Dönüşümsel Turizm	26
2.3.1. Seyahat Türleri / Turizm Çeşitleri.....	31
2.3.1.1. Sırt Çantalı Turizmi.....	32
2.3.1.2. Gönüllü Turizmi.....	33

2.3.1.3. Eğitim Turizmi / Yurtdışında Eğitim	35
2.3.1.4. Eko-turizm / Doğa Temelli Turizm / Kırsal Turizm	37
2.3.1.5. Ekstrem Sporlar	39
2.3.1.6. İnanç Turizmi	40
2.3.1.7. Sağlık Turizmi	42
2.3.1.8. Kültür Turizmi	44
2.3.2. Turist-Ev Sahibi Toplum İlişkisi ve Dönüşüm	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAÇKAR DAĞLARINDA DÖNÜŞÜMSEL ÖĞRENMEYE BİR BAKIŞ:

TURİSTLERİN SEYAHAT DENEYİMLERİNİ ANLAMA

3.1. Araştırmanın Amacı	48
3.2. Araştırma Yöntemi	49
3.3. Araştırma Deseni	50
3.4. Örneklem	53
3.5. Veri Analizi	55
3.6. Geçerlik Güvenilirlik	55
3.7. Bulgular	56
3.7.1. Kaçkar Dağları Milli Parkı Seyahat Motivasyonları	57
3.7.2. Seyahatin Dönüşümselliğini Başlatan Deneyimler Üzerine	59
3.7.3. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda Seyahat Deneyiminin Dönüştürücü Etkileri	62
3.8. Tartışma ve Sonuç	68
KAYNAKÇA	80
ÖZGEÇMİŞ	94

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1 Seyahat Kariyer Merdiveni.....	24
Şekil 2.2 Psikografik.....	26
Şekil 2.3 Dönüşümsel Seyahat Kuramsal Çerçevesi	31

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Mezirow’ın Dönüşümsel Öğrenme Kuramı ve Etkilendiği Kuramlar	9
Tablo 2.1 Kaçış-Arayış Matrisi.....	21
Tablo 3.1 Görüşme Yapılan Kişilerin Demografik Özellikleri	54
Tablo 3.2 Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda Seyahat Deneyiminin Dönüştürücü Etkileri	63

KISALTMALAR LİSTESİ

ATLAS-BRG.	:Association of Tourism and Leisure Education - Backpacker Research Group (Turizm ve Boş Zaman Eğitimi Derneği – Sırtçantalı Araştırma Grubu)
UNWTO.	:United Nations World Tourism Organization (Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü)
WTO.	:World Tourism Organization (Dünya Turizm Örgütü)

ÖZET

Seyahat ve turizm insanlar üzerinde dönüştürücü bir potansiyele sahiptir. Bu bağlamda, çalışmanın amacı gezginlerin Kaçkar Dağları Milli Parkı'na seyahat motivasyonlarını, seyahat sürecinde yaşadıkları deneyimleri ve sonucunda gerçekleştirdikleri seyahatin kendileri üzerindeki dönüştürücü etkilerini açıklamaktır. Dönüşümsel Öğrenme Kuramı'nın (Mezirow, 1978) kuramsal dayanak oluşturduğu çalışmada nitel araştırma yöntemleri tercih edilerek fenomenoloji yaklaşımı benimsenmiştir. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nı ziyaret etmiş 16 katılımcıdan zengin ve derin veri sağlanmıştır. Veri geliştirme aracı olarak mülakat tekniğine başvurulmuştur. Ayrıca veri zenginliği elde edebilmek adına bazı katılımcılardan e-posta yöntemiyle veri sağlanmıştır.

Elde edilen bulgulara göre Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret eden katılımcıların seyahat motivasyonları kaçış, yenilik arayışı, merak ve doğada bulunma olarak tespit edilmiştir. Katılımcılarda yerel halk ile, diğer gezginlerle ve doğa ile etkileşimde bulunmanın dönüşümü tetikleyen en önemli deneyimler olduğu tespit edilmiştir. Araştırmanın temel amacına yönelik olarak katılımcıların çevresel farkındalık, davranışsal değişim, kendini gerçekleştirme, kişisel gelişim, sosyal ve kültürel değişim, sağlık ve iyi oluş ve toplumsal fayda geliştirdikleri bulgulanmıştır.

Sonuç olarak mevcut çalışma ile seyahat ve turizmin gezginler üzerindeki dönüştürücü gücü, Kaçkar Dağları Milli Parkı özelinde tespit edilmiştir. Böylece yerli literatüre yaptığı katkıların yanı sıra Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın dönüştürücü potansiyeli de ortaya koyulmuştur. Ayrıca çalışma sonraki çalışmalara yol gösterebilecek yeni araştırma önerilerine ışık tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dönüşümsel Seyahat, Dönüşümsel Öğrenme, Kaçkar Dağları Milli Parkı, Seyahat Motivasyonu

SUMMARY
**A LOOK AT TRANSFORMATIONAL LEARNING IN KACKAR MOUNTAINS: A
STUDY TO UNDERSTAND TRAVEL EXPERIENCES OF TOURISTS**

Travel and tourism has the potential to transform on people. In this context, the aim of this study is to explain the travel motivation of the travelers to the Kaçkar Mountains National Park, the experiences they had during the travel process and the transformative effects of the travel they have made as a result. In this study, which is the theoretical basis of Transformational Learning Theory (Mezirow, 1978), qualitative research methods are preferred and phenomenology approach is adopted. Rich and deep data were obtained from 16 participants who visited the Kaçkar Mountains National Park. Interview technique was used as data development tool. In addition, data was provided by e-mail from some participants in order to obtain rich data.

In the research findings, it is concluded that the motivation of the participants who visited Kackar Mountains National Park was determined as escape, novelty, curiosity and nature. It was found that interacting with local people, other travelers and nature in the participants was the most important experience that triggered the transformation. For the main purpose of the study, it was found that the participants improved environmental awareness, behavioral change, self-realization, personal development, social and cultural change, health and well-being and social benefit.

As a result, the transformative power of travel and tourism on travelers has been determined in the Kaçkar Mountains National Park. Thus, in addition to its contributions to the domestic literature, the transformative potential of the Kaçkar Mountains National Park was also revealed. Furthermore, the study sheds light on new research proposals that can lead to further studies.

Keywords: Transformational Travel, Transformative Learning, Kaçkar Mountains National Park, Travel Motivations

ÖNSÖZ

“Yeterince seyahat et, kendini bul.”

David Mitchell

Öğrenmek için dört duvar arasında kalmayı tercih etmeyen insanların dünyayı karış karış gezdiği bir zaman dilimindeyiz. Dünyanın bir ucundan diğerine duyulmadık fikirlerin, kültürlerin, dillerin taşınabildiği bir zaman dilimindeyiz. Bu fikirlerin ve kültürlerin dünyayı değiştirebildiği bir zaman dilimindeyiz. İşte bu yüzden seyahatin dönüştürücü potansiyeli üzerine daha çok konuşmak gerektiğini düşünüyorum. Zira seyahat etmek, konfor alanının dışına çıkmak, alışılmadık yerler görmek, insanlar tanımak, yemekler yemek, bir dil öğrenmek bireyde önemli, kalıcı, radikal etkiler bırakmaktadır. Seyahat, insanların iyiyi, doğruyu, sürdürülebilir olanı görebilmesine, önyargılarını, kalıplaşmış düşüncelerini yıkmalarına ve dolayısıyla daha iyi birer insana dönüşmelerine elverişli hale getirir. Bu düşünceler ışığında, şevkle araştırmaya başladığım yüksek lisans tezimi aynı heyecanla tamamlamış bulunmaktayım. Umarım bilime katkı sağlar.

Akademiye, bilime ve yaşama dair pek çok şey öğreten yüksek lisans tezi süresince temas kurduğum, desteğini hissettiğim herkese müteşekkirim.

Öncelikle yüksek lisans tez sürecim boyunca danışmanlığımı yürüten, sayesinde önemli birikimler elde ettiğim, birlikte çalışmaktan gurur duyduğum ve bu yüzden kendimi şanslı saydığım değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Ece Ömüriş’e bana inandığı ve birlikte çalışma fırsatı sunduğu için, sonsuz sabrı ve her zaman doğruyu öğütlediği için, bildiklerini paylaşmaktan çekinmediği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmayı destekleyen Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine katkılarından dolayı çok teşekkür ederim.

Varlıklarıyla her zaman güvenlerini hissettiğim, sevgili aileme maddi ve manevi destekleri ve yanımda durdukları için sonsuz minnet duyuyorum.

Tez savunma jürimde yer alan Turizm Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Beykan Çizel’e ve Dr. Öğr. Üyesi Ceylan Alkan’a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca bu süreçte desteklerini hissettiğim Akdeniz Üniversitesi’nin değerli akademisyenleri Dr. Öğr. Üyesi Nurşah Çokbankir-Şengül’e, Öğr. Gör. Eniser Atabay’a, Arş. Gör. Zeynep Karsavuran’a ve Arş. Gör. Nilgün Güneş’e gönülden teşekkür ederim.

Bu sürecin yakın tanıkları olan arkadaşlarım Emine Ülkü Şimşek, Gürkan Televi, Okan Seven ve Osman Can Kurt’a destekleri için yürekten teşekkür ederim. Sizleri tanıdığım için çok

mutluyum. Sadece yüksek lisans döneminde değil, tanıştığımız andan itibaren, senelerdir, yaşamın her alanında birlikte omuz omuza mücadele verdiğim, başarıları benim için birer gurur kaynağı olan, yol arkadaşım ve tezi bitirmemdeki itici güç görevini layıkıyla yerine getiren sevgili Duygu Aydın’a bitmez tükenmez enerjisi ve sürekli cesareti ile yanımda durduğu için teşekkür ederim.

Son olarak yolda tanışma zevkine ulaştığım tüm gezginlere teşekkür ederim.

Özer Mesut ÖZÇELİK

Antalya, 2019

GİRİŞ

Seyahat ve gezginlik üzerine yapılan çalışmalarda seyahat etmenin bireylerin öğrenme, kendini geliştirme, açık görüşlü olma, dış dünyaya karşı bir anlayış geliştirme ve kişisel gelişimleri üzerine dönüştürücü ve eğitici etkiye sahip olduğundan sıklıkla söz edilmektedir (Kim, 1988; Berry, 1994; Milstein, 2005; Ross, 2010). Seyahat etme ve turizme dahil olma, bireylerin kendilerini keşfetmesi ve anlam arayışına girmelerini sağlayan yegane yöntemlerden biri olarak görülür. Gezginsinler rutinlerinin dışında bir yere seyahat ettiklerinde, maruz kaldıkları yeni çevrenin gezginsinin dönüşümünü tetiklemesiyle, kendilerini farklı bir perspektiften inceleme fırsatını yakalamaktadır. Seyahat ettikleri çevreden edindikleri deneyimler sonucu ortaya çıkan yeni perspektif gezginsinlerin üzerindeki bu dönüşümü yansıtmaktadır (Reisinger, 2013b: 28). Gezginsinlerin deneyimlerinden yola çıkarak nasıl bir dönüşüm gerçekleştiğini anlamak amacıyla, çalışmanın kuramsal dayanağını, bireyin kendi isteği ve amacı doğrultusunda, kendi kişisel gelişim ve ilerlemesi adına ideolojilerini, inançlarını ve bakış açılarını sorgulamayı öğrenmesi ve değiştirmesini sağlayan Dönüşümsel Öğrenme Kuramı oluşturmaktadır (Mezirow, 1978).

Buradan hareketle, Kaçkar Dağları Milli Parkı'na yapılan seyahatin gezginsinler üzerinde nasıl bir dönüştürücü etkiye yol açtığını anlamaya çalışmak bu tezin temel amacını oluşturmaktadır.

Bu yüksek lisans tez çalışması toplamda üç bölüm halinde hazırlanmıştır. Dönüşümsel seyahat kavramının anlaşılabilmesi için öncelikle dönüşümsel seyahat kuramını kavramak gerekmektedir. Dolayısıyla çalışmanın ilk bölümünde öğrenme literatüründen söz edilmiştir. Öncelikle öğrenme tanımlanmış ve temel öğrenme kuramlarından bahsedilerek dönüşümsel öğrenme kuramı detaylı bir şekilde anlatılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde seyahat kavramı tarihsel olarak incelenmiştir. Literatüre göre dönüşümün gerçekleşmesi için içsel bir motivasyon gerekmektedir (Tomljenović, Ateljević, Đukić, Senkic, 2015: 4). Bu sebeple bu bölümde literatürde yer alan temel seyahat motivasyonlarına yer verilmiştir. Sonrasında dönüşümsel seyahat kavramı detaylıca açıklanarak bu kapsamdaki turizm çeşitleri incelenmiştir. Ek olarak turist-ev sahibi toplum ilişkisi ve dönüşüm konusu açıklanmıştır.

Araştırmanın son bölümünde ise Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda seyahat eden gezginsinlerin dönüşümsel seyahat deneyimleri incelenmiştir. Söz konusu bölümde araştırmanın

amacı, yöntemi, deseni, örneklem, veri analizi, geçerlik ve güvenilirlik, bulgular, tartışma ve sonuç bölümleri bulunmaktadır. Elde edilen nitel verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular ve katkılardan bu bölümde bahsedilmiştir. Ayrıca çalışmanın kısıtlarına ve gelecek çalışma önerilerine de değinilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÖĞRENME, ÖĞRENME KURAMLARI VE DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENME KURAMI

1.1. Öğrenme

Öğrenme, araştırmacılar tarafından birçok farklı görüşe ve kurama dayandırılarak tanımlanmaktadır. Çeşitli psikoloji ve eğitim kuramlarından beslenen öğrenme, deneyim veya uygulama sonucunda meydana gelen davranış değişikliği, bilgi edinimi, öğrenim yoluyla elde edilen bilgiler, eğitim, öğretim veya deneyim yoluyla bir şeyler hakkında bilgi sahibi olmak, bilgi edinme süreci, davranışın değiştirildiği, şekillendiği veya kontrol edildiği bir süreç, geniş bir kaynak yelpazesinden elde edilen tecrübelerle dayalı bir anlayış inşa etme süreci gibi bir dizi tanıma sahiptir (Pritchard, 2009: 2).

Literatürde öğrenmenin doğasını ve sonuçlarını açıklamaya çalışan bazı kuramlar yer almaktadır. Öğrenme kavramını davranışçı, bilişselci ve yapılandırmacı olarak üzere üç temel kuram çerçevesinde incelemek mümkündür (Duman, 2004: 21). Ayrıca her bir yaklaşımı temsil eden birçok kuramcı bu temel kuramlara dayandırdıkları yeni kuramlar geliştirmişlerdir.

1.1.1. Davranışçı Öğrenme Kuramları

Davranışçı öğrenme kuramı, dışsal olayların bireylerin üzerinde etkili olduğunu savunmaktadır. Bu kurama göre öğrenme, bireylerin davranışlarındaki gözle görülür değişimlerdir. Öğrenme, basitçe yeni bir davranış kazanılması olarak tanımlanmaktadır. Davranışçı yaklaşımda, davranışın öğrenilmesinde dış koşullar büyük önem taşımaktadır. Bu kuramı savunan davranışçılara göre, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için bireye dışarıdan uyarıcıların verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, dışsal çevrede bireyin öğreneceği davranışları sağlayacak koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu kuram öğrenmeyi dışsal etmenlere bağlı olarak açıkladığı için bireyin gözlemlenemeyen zihinsel yapısına önem verilmemektedir (Duman, 2004: 21; Pritchard, 2009: 9-10).

Pavlov'un "klasik koşullanma", Watson ve Guthrie'nin "bitişiklik kuramları", Thorndike'in "bağ kuramı" ve Skinner'in "edimsel koşullanma kuramı" davranışçı yaklaşıma dayalı kuramlardan bazılarına örnektir (Senemoğlu, 2005).

Davranışçı öğrenme kuramı bazı ilkelere sahiptir:

- Yapararak öğrenme esastır.
- Öğrenmenin gerçekleşmesinde pekiştirme önemlidir. Davranış, pekiştirmenin sonuçlarından etkilenecek şekilde değişir, yeni davranış ortaya çıkar.

- Tekrar, öğrenmeyi güçlendirir. Genel becerilerin ve öğrenilenlerin kalıcı olması için tekrar önemlidir.
- Öğrenmede güdülenme de önemli bir yer tutar (Duman, 2004: 23).

1.1.2. Bilişsel Öğrenme Kuramları

Bilişsel öğrenme akımının temsilcileri olan Gestalt Okulu psikologları, Piaget ve Bruner'e göre öğrenme, kişinin davranımda bulunma kapasitesinin gelişmesidir (Özden 2011: 24). Bilişsel kurama göre öğrenme, bireyler bir problem durumuyla karşı karşıya geldiklerinde o duruma özgü dinamiklerle etkileşime girerek öğrenmektedirler. Öğrenme; ön bilgilerin yeni bağlantılar kazanması, probleme ilişkin bilgilerin depolanması ve uygun çözüm seçeneklerinin belirlenmesi şeklinde kavramlaştırılabilecek üç temel süreç içinde oluşmaktadır (Aydın, 1999: 193).

Bireyler kendisine aktarılan bilgileri olduğu gibi almayıp, aksine kendisine ulaşan her bilgiyi süzgeçten geçirip yorumlayarak kendi dünyasında bir anlam yüklemeye çalışmaktadır (Özden 2011: 24).

Bilişsel öğrenme kuramının temel ilkeleri ise aşağıdaki gibidir:

- Yeni öğrenmeler önceki öğrenmelerin üzerine konumlanır. Birey, yeni bilgilerle önceki bilgilerini genişletebilme imkânı elde ederek, yeni edinilen bilgiler birey için daha anlamlı olmaktadır.
- Bireyin öğrenmedeki gayreti anlam yüklemeye yönelik olduğundan, öğrenme, bireyin derinlemesine düşünmesini ve konunun özünü iyi kavrayabilmesini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- Öğrenmenin asıl amacı bireylerin daha yeterli, kapsamlı, güçlü ve doğru anlamlar üretebilmesidir.
- Öğrenme bir süreç olarak kabul edildiğinden, birey öğrenme yaşantılarının¹ arasındaki ilişkileri kendisi bulmalıdır (Duman, 2004: 33-34).

1.1.3. Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı

Yapılandırmacı öğrenme kuramı, bireylerin çevrelerine ilişkin kendi anlayışlarına ve deneyimlerine dayanarak inşa ettikleri merkezi bir anlayışa dayanmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre geçmişten ve mevcut bilgi ve tecrübelerden gelen bilgiler seçilip yeni kişisel bilgi ve anlayışa dönüştürülmektedir (Pritchard ve Woollard, 2010: 8).

¹ İnsanlar yaşamları boyunca çevre ile etkileşim sonucu bilgi, beceri, tutum ve değerler kazanırlar. Öğrenmenin temelini bu yaşantılar oluşturur.

Yapılandırmacı kurama göre; bilgi, kişisel bir anlama sahiptir ve bireyin kendisi tarafından oluşturulmaktadır. Bireyler yeni bilgileri önceki öğrenmelerine dayalı olarak yorumlamaktadırlar. Yani, önceki bilgi ve deneyimler yeni öğrenmelerin temelini oluşturmaktadır. Öğrenmenin gerçekleşmiş olması için bireyin öğrenilen kavrama anlam yüklemesi gerekmektedir (Pritchard ve Woolard 2010: 8).

Yapılandırmacı yaklaşımda bilginin oluşumuna dair bilişsel yapılandırmacılık ve sosyal yapılandırmacılık şeklinde iki temel görüş ortaya çıkmıştır. Bilişsel yapılandırmacılığa göre öğrenme, Piaget'in (1964) öne sürdüğü özümseme, uyma ve denge kavramları ile açıklanmaktadır. Bireyin elde ettiği yeni bilgiler eski bilgiler ile çelişmiyorsa özümseme ve bilişsel denge oluşur. Eğer çelişki varsa, yeni bilgi var olan yapıya özümselemeyeceğinden dengesizlik yaşanır. Birey bu dengesizlikten kurtulmak için yeni bir bilişsel yapı oluşturur. Özümseme, bellekteki deneyimleri dönüştürmeyi içerir. Uyum ise yeni deneyimler için bellek değiştirmeyi gerektirir. Sosyal yapılandırmacılığa göre öğrenme açıklanırken, kültürün ve dilin en önemli etkenler olduğunu öne süren Vygotsky'nin görüşü kullanılmaktadır. Vygotsky'e göre bilişsel gelişim bireyle çevresindeki diğer bireyler arasındaki karşılıklı etkileşim sonucu oluşmaktadır (Macready, 2009: 214).

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı birçok kuramcı tarafından benimsenmiş ve bu sayede yeni kuramlar, modeller, sentezler geliştirilmiştir. John Dewey, Kurt Lewin, Jean Piaget gibi yapılandırmacı yaklaşımın önemli kuramcılarından etkilenen David Kolb (1984) deneyimsel öğrenme kuramını ortaya koymuştur. Öğrenmenin deneyime dayalı olması gerektiğini vurgulayan Dewey (1938), kişinin öğrenmede aktif olmasının önemini vurgulayan Lewin (1951) ve zekâyı doğuştan gelen bir özellik değil, kişi ve çevre arasındaki etkileşimin bir sonucu olarak tanımlayan Piaget'in (1952) çalışmalarından yola çıkan Kolb (1984: 38), öğrenmeyi, bilginin deneyimin dönüşümü yoluyla yaratıldığı bir süreç olarak tanımlamıştır.

Jack Mezirow (1991) insanların etkileşimleri sonucunda kazandıkları deneyimleri nasıl anlamlandırdıklarını veya deneyimlerin anlamlarını açıklayabilecekleri bir öğrenme kuramına ihtiyaç olduğunu ve hâlihazırdaki kuramların insanların deneyimleme biçimini etkileyen yapıların doğasını, anlamların değiştirilmesinde yer alan dinamikleri ve anlam yapılarının nasıl değiştiğini açıklayamadığını belirtmiştir. Öğrenme sürecinin aslında bir anlam oluşturma olduğunu belirten Mezirow (2000: 1), yapılandırmacı yaklaşımın izlerini taşıyan ve insanların deneyimlerini nasıl anlamlandırdığını açıklamaya çalışan dönüşümsel öğrenme kuramını ortaya atmıştır (Merriam, 2006: 26).

1.1.3.1 Dönüşümsel Öğrenme Kuramı

Dönüşümsel öğrenme kuramı, yetişkinlerin, tipik pedagojik eğitimlerden ziyade deneyimlerinden daha fazla şey öğrendiklerini varsaymaktadır. Birey için gerçek olan, deneyimlerinin doğasını nasıl tanımladığıdır (Mezirow, 1991: 25). Mezirow dönüşümsel öğrenme kuramını, ev kadını ve anne olan, sonrasında yükseköğrenim gören kadınlar üzerinde yaptığı bir çalışmada ortaya koymuştur. Kadınların, yükseköğrenim gördükten sonra uzun süredir alışık oldukları eski rollerine (en hanımlığı ve annelik) karşı mücadele verdiklerini ve sonuç olarak da kadınlarda bir değişim meydana geldiğini gözlemlemiştir (Mezirow, 2009: 19). Mezirow'un dönüşümsel öğrenme kuramı bireylerin deneyimlerini nasıl anlamlandırdıklarını veya deneyime özgü anlamlarını, deneyimleme biçimini etkileyen yapıların doğasını, anlamların değiştirilmesinde yer alan dinamikleri ve onları işlevsiz bulduklarında anlam yapılarının nasıl değiştiğini açıklamaya çalışmaktadır. Mezirow'a göre (1991: 161), dönüşümsel öğrenme bireyin inanç ve duygularının bağlamı konusunda farkındalık geliştirmesi, varsayımlarını eleştirmesi, alternatif bakış açılarının değerlendirilmesi, eski bir perspektifi yenisinin lehine reddetme kararı veya eski ile yenisinin bir sentezini yapma, yeni bakış açısına göre harekete geçme becerisi ve yeni bakış açısını kişinin yaşamında daha geniş bağlamda uygulamasını kapsamaktadır. Merriam ve Caffarella (1999: 130) dönüşümsel öğrenmeyi, "kendimizi ve yaşadığımız dünyayı görme biçimindeki belirgin, temel değişim" olarak tanımlamaktadır. Clark (1993: 47), bu tür bir öğrenmenin insanları şekillendirdiğini ve dönüşümden sonra, hem kendilerinin hem de başkalarının fark edebileceği şekilde bireyleri farklılaştırdığını belirtmiştir.

Dönüşüm, sosyal bilimlerde birçok farklı süreci işaret ederken, dönüşümsel öğrenme kuramında özellikle bireyin perspektifinin değiştiği öğrenmeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Perspektif dönüşümü, yetişkinlerin bireysel kültürel ve bağlamsal deneyimleriyle yaşamları boyunca edindikleri yapıları (referans çerçevelerini) değiştirir. Bu kadar kökleşmiş deneyimler, bireyin olayları nasıl kavradığını ve yorumladığını etkilemektedir (Taylor, 1998). Perspektif dönüşümüyle birlikte bireyde güçlenmiş bir benlik duygusu, bireyin sosyal ilişkilerinin ve kültürünün nasıl inanç ve duygularını şekillendirdiğine dair eleştirel bir anlayış ve bireylerin harekete geçmek için işlevsel stratejileri ve kaynakları kullanabilme becerileri gelişmektedir. Harekete geçmek, dönüşümsel öğrenmenin ayrılmaz bir boyutu olmaktadır. Dönüşümsel öğrenme, düşüncelerin, duyguların ve eylemlerin temel öncüllerinde derin, yapısal bir değişimin yer almasıdır. Bireyin dünyada var olma şeklini önemli ölçüde değiştiren bir bilinç kaymasıdır. Bu değişim, bireyin kendisini ve öz-konumunu, diğer insanlarla ve doğal dünya ile olan ilişkilerini; sınıf, ırk ve cinsiyete ait birbirine bağlı

yapılardaki güç ilişkilerini anlamasını, beden farkındalığını, yaşama yönelik alternatif yaklaşımlarını; sosyal adalet, huzur ve kişisel mutlulukları kapsamaktadır (O’Sullivan, Morrell ve O’Connor, 2002: 11). Dönüşümsel öğrenme, kültür çerçevesi içinde şekillendirilmiş beklentilerin deneyimlerden elde edilen anlamı doğrudan nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Habermas, Kuhn, Freire gibi bazı kuramcılar ve onların fikirleri Mezirow’un bugünkü kuramı geliştirmesine dayanak sağlamıştır. 1978 yılından bu yana, bu kuram defalarca genişleterek değiştirilmiş ve her zaman önüne katarak ilerleyen bir kuram haline getirmiştir (Akpınar, 2010: 186).

Freire, Latin Amerika kırsallarında yaşayan baskı altındaki insanların okuryazarlık öğrenerek bilinçlenmelerini ve özgürleşmelerini öngördüğü Ezilenlerin Pedagojisi isimli eserinde başkasına bağımlı olma ve özgür düşünce eksikliğinin çaresi olarak bilinçlenme (conscientizaçao) terimini ortaya atmıştır. Bu terim, sosyal siyasi ve ekonomik çelişkileri kavramak ve gerçekliğin insanları ezen koşullarına karşı harekete geçmek için gereken öğrenme süreci anlamına gelir (Freire, 1970: 17). Freire (1970: 26) dönüşüm anlayışı “bilinçlenme” ve “özgürleşme” perspektifinde şekillenmiştir. Freire’ye göre radikal ve köklü değişiklikler bireyin kendisinde ortaya çıkmalıdır. Bireyin özgürlüğü bir öğretmen tarafından değil ancak bireyin kendi mücadelesiyle ortaya koyarak gerçekleşmektedir. Freire, aynı zamanda, ezilenlerin özgürleşmelerini sağlayacak eğitimin diyalog ile mümkün olduğunu belirtmiştir. Yalnızca eleştirel düşünmeyi gerektiren diyalog, eleştirel düşünmeyi de yaratabilecek durumdadır. Diyalogsuz iletişim, iletişimsiz de gerçek eğitim olamaz. Diyalog yoluyla eğitimde öğretene ve öğrenene bütünleşmiş hale gelir (Freire, 1970: 72). Bilinçlenme ve onunla ilgili bir kavram olan eleştirel bilinç dört aşamalı bilinç gelişimiyle gerçekleştirilmektedir. Bilinç gelişiminin ilk aşamasında insanlar temel ihtiyaçlarını karşılamakla uğraşırken tarih bilincinden uzakta ve bulundukları sosyokültürel durumu idrak edemez durumda olmaktadır. Bilinçlenmenin ikinci aşamasında insanlar hayatlarının kontrolleri dışında olduğuna ve değişimlerin kadere veya Tanrı’ya bağlı olduğuna inanmaktadır. Bu aşamada ezilenler üzerlerindeki baskıyı içselleştirerek onları ezenlere duygusal bir bağlılık hissetmektedirler. Üçüncü aşama ise değişime yönelik bazı düşünce ve eylemleri içermektedir. Birey, hayatını sorgulamaya başlar ve sosyokültürel gerçekliği insanların inşa ettiğinin farkına varır. Popülist liderlerden kolaylıkla etkilenebilen birey, manipülasyona açıktır. Bilinçlenmenin dördüncü seviyesine ulaştıklarında, diyalog yoluyla sosyal normlar, kültürel kodlar, ezenlere karşı hissedilen bağlılık ve baskıyı besleyen ideolojilere ilişkin varsayımlarını değiştirerek özgürleşirler (Mezirow, 1991: 136). Mezirow (1978, 1981), Freire’nin özgürleştirici eğitiminin dönüşümsel öğrenme kuramında yer alan bireyin ikilem oluşturma, eleştirel yansıtma,

eleştirel söylem ve perspektif dönüşümü olarak adlandırdığı yaklaşımlara dayanak oluşturduğunu belirtmektedir.

Mezirow (1991: 65) Freire'nin "bilinçlenme" kavramını Habermas (1981: 7)'ın "özgürleştirici eylem" kavramına; "diyalog kavramının" ise "iletişimsel eylem" kavramına karşılık geldiğini belirtmiştir. Mezirow'un dönüşümsel öğrenme kuramı Habermas'ın ortaya koyduğu üç öğrenme alanı olan araçsal (instrumental), iletişimsel (communicative) ve özgürleştirici (emancipatory) alandan etkilenmiştir (Kitchenham, 2008). Araçsal öğrenme, bilimsel yöntemden elde edilen objektif deneysel bilgiye odaklanmaktadır. Basitçe ifade etmek gerekirse, bir eylemin nasıl gerçekleştirileceği ile ilgilidir ve problem çözme odaklıdır. Bu durumu bir örnekle açıklayan Mezirow golf topuna vurulduğunda, topun deliğe yakın bir yere düşeceğini belirtir. Vuruş sonrasında topun düşeceği yeri belirleyen oyun stilinde, mesafe, rüzgar, arazi yapısı gibi bir çok değişken mevcuttur. Golf sopasının tutuş biçimi değiştirildiğinde (hipotez), birey topun düşeceği yerle ilgili daha fazla kontrol sağlayabileceğine karar verebilir. Bu noktada birey diğer değişkenleri sabit tutarak golf sopasını tutuş şeklini değiştirerek vuruşunu yapar. Sonuç olarak golf topu önceki vuruşuna göre deliğe daha yakın bir noktaya düştüyse hipotez gerçek olarak kabul edilebilir. Yani birey bir hipotezi test ederek sonuçlarını analiz etme yoluyla öğrenmeyi gerçekleştirmiştir. Bu sayede bireyin referans çerçevesinde bir dönüşüm gerçekleşebilmektedir (Mezirow, 1991: 74; Mezirow, 2000: 9).

İletişimsel öğrenmeyle elde edilen bilgi, bireyin kendisini, başkalarını ve içinde yaşadığı toplumun veya toplumun sosyal normlarını anlamasına yaramaktadır. İletişimsel öğrenmede anlam eleştirel söylemle doğrulanır. İletişimsel bilgi dil yoluyla türetilerek insanlar arasında fikir birliği sağlamaktadır (Mezirow, 1990: 18; 1991: 75). İletişimsel öğrenme, başkalarının fikirleriyle ilgilenmeyi içerir ve bu nedenle sıklıkla bilinmeyenle yüzleşmeyi gerektirmektedir. Birey bilinmeyen ile yüzleştğinde yeni anlam şemaları oluşturabilmektedir. İletişimsel öğrenme bilgi edinme, insan ilişkileri, siyasi ve sosyal sistemler ve eğitim araştırmalarında bir hedeftir (Mezirow, 1991: 82; Cranton, 2002).

Özgürleştirici öğrenme, eleştirel düşünmeyi ve eleştirel yansıtmayı içermektedir. Elde edilen bilgi bireyin eleştirel olmayan varsayımlarından ve üzerindeki kısıtlardan kurtulmasını sağlayarak öz-farkındalık yaratmaktadır. Dönüşüm kuramında özgürleştirici öğrenme hem araçsal hem de iletişimsel öğrenme alanlarını da kapsayan bir dönüşüm süreci olarak yeniden tanımlanmaktadır (Mezirow, 2000: 10).

Mezirow'un anlam perspektifi olarak ifade ettiği kavram Kuhn'un (1962) paradigmasıyla benzerlik taşımaktadır. Kuhn, paradigmayı araştırma yöntemlerini, inançları,

fikirleri, değerleri ve bilimsel araştırma davranışını etkileyen tutumları ifade etmek için kullanmıştır. Kuhn, Bilimsel Devrimlerin Yapısı eserinde bilimde paradigmatik dönüşümleri tanımlarken Mezirow ise benzer bir sürece sahip olan perspektif dönüşüm kavramını ortaya atmıştır. Dönüşümsel öğrenme, perspektif dönüşümüne yol açan anlam perspektiflerini içeren bir referans çerçevesini içerdiğinden, Kuhn'un paradigmasının dönüşümsel öğrenme kuramı üzerindeki etkisi oldukça belirgindir.

Tablo 1.1 Mezirow'un Dönüşümsel Öğrenme Kuramı ve Etkilendiği Kuramlar

Etkilendiği Kavram/Kuram	Kavramlar
Kuhn'un Paradigması	• Perspektif Dönüşümü • Referans Çerçeveleri • Anlam Perspektifi • Zihin Alışkanlıkları
Freire'nin Bilinçlenme Kavramı	• İkilem Oluşturma • Eleştirel Düşünme • Zihin Alışkanlıkları
Habermas'ın Öğrenme Alanları	• Öğrenme Süreci • Perspektif Dönüşümü • Anlam Şemaları • Anlam Perspektifi

Kaynak: (Kitchenham, 2008: 106)

Özetle, dönüşümsel öğrenme kuramının yapı taşlarını oluşturan perspektif dönüşümü, referans çerçeveleri, anlam perspektifi, zihin alışkanlıkları, ikilem oluşturma, eleştirel düşünme ve anlam şemaları Kuhn, Freire ve Habermas gibi kuramcılarının etkilerini taşımaktadır (Tablo 1.1). Dönüşümsel öğrenme kuramı kısaca anlam oluşturmaya ilgilidir. Çünkü insanlık her zaman bir şeylerin anlamını aramış, kendilerinin veya diğer insanların başına gelen her olayın bir sebebi ve anlamı olduğuna inanmış ve bu sebepleri bulmaya çalışmıştır. Mezirow (2000: 1), bu durumu “tecrübemizin anlamını anlayamıyorsak, çoğu zaman geleneğe döner, düşüncesizce otorite figürlerinin açıklamalarına sığınırız ya da hayali anlamlar yaratmak için derinlemesine düşünme ya da akla uygun hale getirme gibi çeşitli psikolojik mekanizmalara başvururuz” şeklinde ifade eder. Dönüşümsel öğrenmeyle birlikte geleneksel yöntemler yerini yeni perspektiflerle birlikte yeni yöntemlere bırakmaktadır.

Dönüşümsel öğrenme kuramı, anlam oluşturmadaki değişimlerin nasıl meydana geldiğini açıklamak için, anlam oluşturma sürecinin bireyin anlayış katmanlarında nasıl yapılandırıldığını anlatmaktadır. Bartlett (1932, 1958) tarafından ilk kez ortaya atılan bir kavram olan şema, bireylerin dünya görüşlerini temel aldığı ve referans çerçevelerine de benzetilebileceği psikolojik varsayımlardır. Dönüşümsel öğrenme kuramının merkezinde “anlam şemaları” ve “anlam perspektifleri” adı verilen iki kavram kullanılmaktadır. Anlam

şemaları, kültürel olarak bireyin edindiği deneyimlerin tamamına dayalı olarak oluşmuş bütün bilgi yükünü oluşturur. Deneyimlerin yorumlanmasını sağlayan belirli bilgi, inanç, değer yargıları ve hislerden oluşmaktadır (Mezirow, 1991: 5-6). Anlam şemaları belli bir davranış veya görünümü etkileyen ve şekillendiren alışkanlık ve beklentilerimizin somut işaretleri olmaktadır. Örneğin; bireyin inandığı din veya ideoloji onun nasıl davranması gerektiğini belirlemektedir. Anlam şemaları bireyin algılarını ve bakış açılarını önemli oranda etkiler. Birey, yeni bilgiyi mevcut anlam şemalarına göre kabul etmeyebilmekte, değiştirerek kabul edebilmekte veya var olan şemasına uyarlayabilmektedir/ekleyebilmektedir. Bunları yaparken kendi anlam şemalarını da değiştirebilmektedir. Bu değişim genellikle öğrenme yoluyla meydana gelmektedir (Akpınar 2010: 188). Bireyin anlam şemalarını dönüştürmesi günlük yaşamda kendisi üzerine düşünmesine gerek kalmaksızın gerçekleşebilmektedir (Mezirow, 1991: 167).

Anlam perspektifleri ise bireyin referans çerçevesidir. Referans çerçeveleri “niyetlerimizi, beklentilerimizi ve amaçlarımızı önceden ortaya koyarak algı, biliş, duygu ve eğilimleri seçici bir şekilde biçimlendirir ve sınırlandırır” (Mezirow, 2000: 16). Bireyin değerlerini, duyuşsal özelliklerini, hislerini, ahlaki ve estetik tercihlerini, bakış açılarını ve öğrenme tercihlerini kapsamaktadır (Mezirow, 1990: 2). Referans çerçeveleri kültürel olarak tanımlandığında, bunlara anlam yapıları denir. Referans çerçevesi bireyin tecrübeyi yorumladığı filtre olarak görülmektedir (Cranton ve Roy, 2003: 88). Mezirow üç tür anlam perspektifini tanımlamıştır: epistemik (bilgi ve bir kişinin bilgiyi nasıl kullandığı ile ilgili), sosyo-linguistik (dil ve nasıl kullanıldığı ile ilgili) ve psikolojik (insanların kendilerini nasıl gördükleri ile ilgili: benlik kavramı, karakter kişilik yapısı ve tutumsal yönelimler). Bu üç tip anlam perspektifi, algıları, hisleri ve bilişi şekillendirmektedir. Anlam perspektifleri, doğru ve yanlış, güzel ve çirkin, iyi ve kötüyü, gerçeği ve yalanı, uygun ve uygun olmayı değerlendirmek veya yargılamak için kriterler sunmaktadır (Mezirow, 1991: 44). Anlam perspektifi, deneyimlerden çıkarılan bir “hayata bakış açısı” olarak da adlandırılabilir. Bu yüzden anlam perspektiflerinin dönüştürülmesi, anlam şemalarının dönüştürülmesinden daha zordur. Özetle, anlam perspektifleri, bireyin deneyimlerinin yorumlanması olarak da açıklanabilir (Akpınar 2010: 188). Anlam perspektifindeki dönüşüm, ancak deneyimlerini şekillendiren psiko-kültürel varsayımlar hakkında daha eleştirel bir farkındalığa sahip olanların bakış açısıyla gerçekleşebilmektedir (Mezirow, 1978: 101).

Bireyin referans çerçevesi, bakış açısı ve zihin alışkanlıkları olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Zihin alışkanlıkları kültürel, politik, sosyal, eğitici ve ekonomik kodların bir takımını oluşturan varsayımlar tarafından etkilenen geniş, soyut ve yönlendirilmiş, alışılmış

düşünme, hissetme ve davranışlardır. Zihin alışkanlıkları belirli bir yorumu şekillendiren inanç, değer yargısı, davranış ve duyguların bütününe oluşturduğu bakış açısıyla ifade edilmektedir (Mezirow, 1997: 5-6).

Zihin alışkanlıkları aşağıdaki çeşitlere göre ayrılmaktadır:

- Sosyolinguistik (ideolojiler, sosyal normlar, gelenekler),
- Ahlaki-etik (vicdan, ahlaki normlar),
- Epistemik (öğrenme stilleri, duyuşsal tercihler, somut veya soyut odaklanma),
- Felsefi (dini öğreti, felsefe, soyut dünya görüşü),
- Psikolojik (benlik kavramı, kişilik özellikleri veya türleri, duyuşsal tepki, kalıplar, imgeler, rüyalar),
- Estetik (değerler, zevkler, tutumlar, standartlar ve güzellik hakkındaki yargılar, çirkin, trajik, esprili ve benzeri estetik ifadelerin özgünlüğü) (Mezirow, 2000: 17).

Zihin alışkanlığı bir bakış açısı olarak ifade edilmektedir. Bakış açısı, anlam şemaları kümesidir ve anlam şemaları, deneyimleri yorumlamak için alışılmış, örtük kurallardır (Mezirow, 2000: 18; Cranton ve Roy, 2003: 88).

Anlam perspektifinin dönüşümü bireyin benlik duygusunda değişiklikler yarattığı gibi genellikle bireyin önyargıları üzerine eleştirel düşünmesini de sağlamaktadır (Kitchenham, 2008: 112). Mezirow (1985) ani, heyecanlı, şaşırtıcı bir olay ya da ani olmayan, yavaş fakat kararlı değişikliklerin ilerlemesi ile tetiklenebilen anlam perspektifindeki değişiklikleri tanımlamak için perspektif dönüşümü kavramını kullanmıştır. Mezirow bu kavramı; “varsayımlarımızın dünyamız hakkında algıladığımız, anladığımız ve hissettiğimiz yolu nasıl ve neden sınırladığının eleştirel bir biçimde farkına varma süreci olarak; daha kapsayıcı, seçici ve entegre bir perspektifi mümkün kılmak için bu alışılmış beklenti yapılarını²değiştirme ve nihayet bu anlayış üzerine seçimler yaparak veya başka yollarla hareket etmek” şeklinde ifade etmiştir (Mezirow, 1991: 167). Perspektif dönüşüm, bireyin hayatında gerçekleşen ölüm, hastalık, büyük bir başarı elde etme, başarısızlık gibi büyük bir ikilemin oluşması sonucu gerçekleşebilmektedir. Bireyin ikilem oluşturması aynı zamanda dönüşüm sürecinin de başlangıcı olmaktadır. Bireyin perspektifinin dönüşümü, bireyde daha gelişmiş (daha işlevsel) bir referans çerçevesi oluşturmaktadır. Bireyin referans çerçevesi kapsayıcı, farklılaştırıcı, geçirgen, eleştirel olarak yansıtıcı hale gelerek bütünleşik bir deneyim sunmaktadır (Mezirow, 1996: 163).

² İnsanlar başkalarının davranışlarını tahmin edip yorumlamalarını sağlayan "beklenti yapılarına" göre davranmaktadırlar (Gasson, 2004: 2).

Dönüşümler, zihin alışkanlıklarında, bakış açıları ve anlam şemalarında da oluşabilirken, dönüşümsel öğrenme ‘perspektif dönüşümü’ ya da yapılandırma anlayışının ‘anlam perspektifi’ seviyesinde değişir. Dönüşüm, bilgidaki bir değişikliği (bilgi artışı) ya da davranıştaki basit bir değişimi değil, perspektifin gitgide daha kapsamlı bir değişimine geçmektedir (Mezirow, 1985: 22).

Mezirow’un kuramı, bireyin ikilem oluşturmasıyla başlayan, eleştirel düşünmeye yol açan ve bir perspektif dönüşümü ile sonuçlanan bir dönüşümsel öğrenme kuramıdır. Dönüşümsel öğrenmeyi daha iyi kavrayabilmek için kurama ilişkin ikilem oluşturma, eleştirel yansıtma kavramlarını anlamak, bu noktada daha açıklayıcı olacaktır.

1.1.3.1.1. İkilem Oluşturma (Disorienting Dilemma)

Mezirow (1991: 168), bireylerin anlam perspektifini dönüştürmesi için önemli bir ikilem oluşturma gerektiğini belirtmektedir. Bireye belirli bir düzeyde rahatsızlık veren ve akıl karışıklığına yol açan ikilemin bir sonucu olarak birey, yaşamında neyi, neden yaptığını incelemeye başlamaktadır. Özetle, dönüşümsel öğrenme sürecinin ilk aşaması olan ikilem oluşturma bireyin şiddetli içsel ve kişisel bir kriz yaşamasını açıklamaktadır (Merriam, 2006: 135-136). İkilem oluşturma, bireylerin beklentileri veya anlam yapılarıyla (önceki veya güncel) uyuşmayan bir deneyimle karşılaştığında ortaya çıkmaktadır. Örneğin, doğal felaketler gibi yaşamı parçalayan olaylar, bireysel karışıklıklar, anlam sistemleri arasındaki çelişkiler, dış sosyal olaylar, bir süreç sonucu birikmiş iç değişimler ikilem oluşturmaya sebep olabilmektedir. Bu ikilem, bireyin çok yakın birini kaybetmesi, ölümcül bir hastalığa yakalanması, boşanma veya iş kaybı kadar aşırı da olabilirken bir üniversiteye girmek, yeni bir meslek edinmek veya rahatsız edici bir kitap okumak gibi daha ılımlı bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Bireyin ikilemle ilk karşılaşması olağan bir şekilde gerçekleşebilirken bir eğitimci veya tedavi için gittiği terapist tarafından da gerçekleşebilmektedir. Bireyde meydana gelen yeni bilinç, beklenmedik ve orijinal bir dünya görüşünü yansıtabilmektedir. Birey, yeni bir perspektifin eskisinde olduğunun farkına varmaktadır. İkilemler genellikle ani gerçekleşen bir kavrayış ile ortaya çıkabilirken aynı zamanda aşamalı bir şekilde açıklayıcı farkındalık olarak da ortaya çıkabilmektedir. Her iki şekilde de dönüşümün gerçekleşmesi için ikileme eleştirel yansıtma eşlik etmelidir (Mezirow, 1991: 173).

1.1.3.1.2. Eleştirel Yansıtma (Critical Reflection)

Mezirow (1991: 104) düşünmeyi, “bir deneyime anlam yüklemek ve yorumlamak için çabalarımızın öncülleri” olarak ifade etmektedir. Mezirow’a göre (1991: 167) dönüşüm süreci her zaman bireyin beklenti yapısını sürdüren öncüller üzerinde eleştirel yansıtma içerir.

Eleştirel yansıtma, bireyin kendi inançlarını eleştirel olarak inceleyip kasıtlı olarak yeni anlamlar geliştirdiği süreçtir. Bireyin varsayımlarının bilinçli olarak objektif ve akılcı bir şekilde düşünülmesini içermektedir. Eleştirel yansıtma üç farklı şekildedir: içerik, süreç ve öncül (Mezirow, 1991: 106).

Referans çerçeveleri, bireyin kendi ve başkalarının varsayımları ve inançları üzerine eleştirel yansıtma yoluyla dönüştürülmektedir. Dönüşüm süreci her zaman bireyin zihnini değiştirmeyebilir ya da “doğru” bakış açısını benimsetmeyebilir; fakat daha açık bir zihin haline getirmektedir (Cranton ve Roy, 2003: 88).

İçerik yansıtma, bireyin algıladıklarını yansıtmasıdır. Bir diğer deyişle, bireyin yaşanan problemin içeriğini veya açıklamasını incelemesidir. Süreç yansıtma, bireyin algıladıklarını nasıl yansıttığıyla ilgilidir ve problem çözme stratejilerine daha fazla odaklanır. Birey sorunun kaynağına inmek için “bu nasıl oldu?” gibi sorular yöneltebilmektedir. Hem içerik hem de süreç yansıtma, bireyde özgürleştirici öğrenmeyi başlatabilecek yansıtma sürecine neden olabilmektedir. Öncül yansıtma ise inançlar ve varsayımlarla ilgili olmakta ve bireyin temel inançlarını ve varsayımlarını yansıtmaktadır. Öncül yansıtma, birey bazı varsayımları temel alarak problemin kendisini “bu benim için neden önemli?”, neden bunu önemsiyorum? gibi sorular ile sorgulamaya başladığında gerçekleşmektedir. Öncül yansıtma, bireylerin neden belirli bir şekilde düşündüklerinin, hissettiklerinin veya hareket ettiklerinin farkında olmalarını sağlamaktadır (Lundgren ve Poell, 2016: 7).

Özetle, bireyde içerik ve süreç yansıtma üzerinden gerçekleşen bir anlam şemasının doğrudan dönüşümü ve öncül yansıtma üzerinden bireyin anlam şemalarının çok daha derin dönüşümü olmak üzere yansıtma ile gerçekleşen iki tür dönüşüm vardır.

1.1.3.2. Dönüşümsel Öğrenme Süreci

Mezirow (1995: 50)’a göre, dönüşümsel öğrenme on aşamada meydana gelmektedir. Bu adımlar, bireyin;

1. İkilem oluşturması
2. Korku, öfke, suçluluk ya da utanç duyguları ile kendini değerlendirmesi
3. Mevcut varsayımlarını eleştirel olarak değerlendirmesi
4. Dönüşüm sürecinin farkında olması
5. Yeni roller, ilişkiler ve eylemler için yeni seçenekler keşfetmesi
6. Yapılması gerekenlerle ilgili bir plan oluşturulması
7. Planlarını oluşturmak için bilgi ve beceriler edinmesi
8. Yeni rolleri edinmeye çalışması

9. Yeni roller ve ilişkilerde rekabet duygusu ve kendine güven geliştirmesi

10. Kazanılan yeni perspektifleri kendi yaşamına uyarlaması (Mezirow, 2000: 22).

Bireyi dönüşümsel öğrenmeye teşvik eden ilk gereklilik içsel, kişisel bir krizdir ki Mezirow bunu bireyin ikilem oluşturma olarak tanımlamıştır (Mezirow, 2009: 19). İkilem oluşturma, bireyin beklentileri ve anlam yapılarıyla uyuşmayan bir deneyim ile karşılaşması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bir anlamda bu ilk aşama dönüşümsel öğrenmenin tetikleyicisi olarak da tanımlanabilmektedir. Bireyin korku, öfke, suçluluk duygusu ile kendini değerlendirmesi, bireyin ikilem oluşturdudan sonra eski bakış açısını incelediği aşamadır. Bireyin kendini değerlendirmesinin ardından eleştirel bakış açısıyla varsayımlarını değerlendirmektedir. Bunun sonucu olarak birey dönüşüm sürecine girdiğini fark eder. Bu durumu çevresiyle de paylaşabilmektedir. Dönüşüm sürecine girdikten sonra birey yeni roller, ilişkiler ve eylemler için yeni seçenekler keşfetmeye başlamaktadır. Girilen bu yeni sürecin devam edebilmesi için birey eylem planları yapmaktadır. Birey bu planları gerçekleştirebilmek için yeni bilgi ve beceriler edinmeye çalışmaktadır. Edinilen bilgi ve becerileri yeni bir rolde deneyimlemek istemektedir. Deneyimin sonucu olarak bireyde kendine güven gelişir ve bu yeni rolü sürdürmek ister. Tüm bu aşamalardan sonra birey kazandığı yeni perspektifleri, yeni rolü yaşamına tamamen entegre eder. İlk beş aşama, ikilemler ve eleştirel düşünme yoluyla keşfetmeye odaklanırken, sonraki aşamalar, dönüşüm, entegrasyon ve eylem odaklıdır.

Dönüşümsel öğrenmenin gerçekleşmesi için birey her zaman ilk adımdan başlamak zorunda değildir. Bazı durumlarda birey zaten belirli aşamalardan geçmiş olabilir. Bu nedenle aşamalar farklı şekillerde veya düzenlerde gerçekleşebilmekte ve bireyler bu aşamaların herhangi bir noktasında dönüşüm sürecine dahil olabilmektedir (Brock, 2010: 123).

Dönüşümsel öğrenme kuramında öğrenme, bireyin mevcut referans çerçevelerini detaylandırarak, yeni referans çerçeveleri öğrenerek, bakış açılarını değiştirerek veya zihin alışkanlıklarını dönüştürerek dört farklı şekilde gerçekleşebilmektedir (Mezirow, 2000: 19). Bir diğer deyişle dönüşümün gerçekleşmesi için sırayla, ikilem oluşturma, eleştirel yansıtma, akılcı söylem ve eylem gerekmektedir.

Mezirow'a göre bu süreçte, öğrenen birey, anlayışlarını, varsayımlarını, inanışlarını inceleyecek ve inanışlarının etkilerini anlayacak, alternatif bir anlam şeması keşfedecek ve bu anlam şemalarının geçerliliğini eleştirel olarak yansıtacaktır. Bu deneyimin amacı, bireyi alternatif bakış açılarına yönlendirerek kendi görüşleri dışındaki bakış açısına daha açık hale getirmektir (Mezirow, 1991).

Bireyin anlam perspektifleri (referans çerçeveleri) dönüştüğünde, dünya görüşünde bir değişim yaşamaktadır. Bireyler kendi referans çerçeveleriyle ilgili eleştirel bir farkındalık

yaşadıklarında, mevcut anlam perspektifleri üzerine eleştirel düşünme gerçekleştiren birey daha kapsayıcı, farklılaşmış, geçirgen ve entegre bir perspektif dönüşüm yaşayabilmektedir (Mezirow, 1991: 155).

1.1.3.3. Dönüşümsel Öğrenmenin Öğrenme Çıktıları

Dönüşümsel öğrenme sürecinin sonucunda birey bazı sonuçlar elde etmektedir. Stuckey, Taylor ve Cranton (2013: 217) dönüşümsel öğrenmenin sonuçları üzerine yaptıkları anket geliştirme çalışmasında dört farklı sonuç üzerinde durmuşlardır. Bunlar; bireyin farklı davranışı, daha derin bir benlik bilincine sahip olması, daha açık perspektiflere sahip olması ve dünya görüşünde derin bir değişim yaşamasıdır. İlgili literatür incelendiğinde dönüşümsel öğrenme kuramına ait çıktılar, güçlü bir benlik duygusu, dönüşüm sonrası yeni ilişkiler ve rollerde kendine güvenin artması, bireylerin kendilerini ve yaşam varsayımlarını görme biçimindeki temel değişiklikler, harekete geçmek ve hayatlarını kontrol altına almak için daha işlevsel stratejiler belirlemek, başkalarına karşı duyulan şefkat duygusunda artış ve yeni insanlarla tanışmak gibi temel değişiklikler içerdiği görülmektedir (Courtney, Merriam ve Reeves, 1998: 69; Taylor, 1997: 49-50). Literatürde bahsedilen diğer çıktılar ise, bireyde gelişmiş maneviyat ve rasyonel olmayan öğrenme biçimlerini öğrenmeyi içermektedir. Bu öğrenme biçimleri, ilişkisel, duygusal ve sezgisel öğrenmeyi içerir. Araştırmacılar, bu çıktılarının çoğunun, bireylerin sosyal ilişkilerin ve kültürlerin inanç ve hislerini nasıl şekillendirdiğine dair yeni bir anlayışa sahip oldukları toplumsal süreçler aracılığıyla ortaya çıktığını belirtmektedirler (Christopher, Dunnagan, Duncan ve Paul, 2001: 135).

Dönüşümsel öğrenmenin en önemli çıktısı, anlam perspektifindeki değişimlerdir. Bireyin kişisel algı ve deneyimler bağlamında inanışları, değerleri, varsayımlarındaki anlamlı değişimler anlam perspektifindeki değişimi temsil etmektedir. Bunun sonucu olarak bireyler, yaşadıkları çevre hakkındaki algılama, anlama ve hissetme biçimlerini sınırlayan varsayımlarının nasıl ve neden sınırlandırıldığının farkına varmaktadır. Anlam yapısını değiştirerek, bireyler daha bütünsel bir perspektif kazanarak bu yeni perspektife göre seçimler yapabilmekte veya davranabilmektedir. Bireyler, duygusal uyarılma, bilinçlilik, kendi kendini yeniden değerlendirme, yeni roller ve ilişkiler konusunda kendine güveni artırma, daha mantıklı düşünebilmek gibi deneyimlerde bulunmaktadır. Düşünceleri açısından daha olgun, daha özerk ve daha gelişmiş hale gelmektedirler (Reisinger, 2013a: 23).

Mezirow (1991) dönüşümsel öğrenme ve eylem arasında çok sıkı bir ilişki olduğunu ve bu ilişkinin kuramın en önemli çıktılarından olduğunu ifade eder. Dönüşümsel öğrenmede “eylem” terimi hem davranış değişikliği hem de kararlar alma, yeni bakış açıları görme, görüş

veya tavır değiştirme, problemi çözme gibi olayları içerir. Dönüşümsel öğrenmenin sonucunda, birey mevcut referans çerçevelerini yani varsayımlarını ve beklentilerini (zihin alışkanlıkları, anlam perspektifleri) daha kapsamlı, açık, yansıtıcı, duygusal ve farkı görebilecek şekilde dönüştürmektedir. Referans çerçevelerindeki bu dönüşüm sürecin çıktısı olarak bireyi farklı davranmaya itmektedir (Mezirow, 2003: 58).

Dönüşümsel öğrenmenin bir diğer çıktısı ise güçlendirmedir (empowerment). Bireyin daha güçlü ve etkileyici bir benlik duygusu elde etmesi, sosyal ve politik ilişkilerine daha eleştirel anlayış getirmesi ve sosyal ve politik eylemleri için daha işlevsel stratejiler belirlemesi güçlendirme çıktısının özellikleridir (Mezirow, 1991: 209). Ayrıca, Mezirow (2000: 29) bireyin özerklik kazanmasını da dönüşümsel öğrenme sürecinin bir sonucu olduğunu söylemektedir. Bireyin özerkliği, daha iyi anlayış perspektifi geliştirmesi, yüksek farkındalık, varsayımlar üzerine eleştirel yansıtma gibi pozitif yönde sonuçları da beraberinde getirmektedir. Özerklik dört farklı eylemsel biçimde tanımlanmaktadır (Candy, 1991: 108-109). Bunlar; 1) herhangi bir kısıt içermeyen plan ve hedefler geliştirmek, 2) ahlaki açıdan savunulabilir nitelikte olan rasyonel düşünceye dayalı kararlar vermek, 3) bireyin inanışlarıyla ilgili engeller ve zorlukların üstesinden gelmek için istek ve 4) azimli bir şekilde eylem planlarını sürdürmektir.

Bireyin anlayışında gerçekleşen psikolojik değişiklikler, bireyin inanç sistemini gözden geçirmesi sonucu meydana gelen değişiklikler ve bireyin yaşam biçiminde meydana gelen davranışsal değişiklikler dönüşümsel öğrenme sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Reisinger, 2013a: 23). Ayrıca, bir kişinin yeni bilgi, mistik tecrübe, kişisel güç kazanması ve kendi perspektifini yeniden tanımlaması ve bunu takiben zaman içinde sürekli bir değişim geçirmesi de dönüşüm sürecinin çıktılarındanr. Bunun dışında diğer araştırmalar sonucunda maneviyat, duygusal uyarılma, kişisel gelişim alanı (Sveinunggaard, 1993), merhamet duygusunda artış (First ve Way, 1995), çevreye duyarlılık (Çimen ve Yılmaz, 2014: 354), bireyde büyük oranda fark edilir davranışsal değişimler (Clark, 1993: 48) gibi sonuçlara da ulaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

DÖNÜŞÜMSEL SEYAHAT

2.1. Seyahat Kavramına Tarihsel Bakış

Seyahat etmek, bir yerden başka bir yere hareket etme eylemi olarak tanımlanmaktadır (Merriam-Webster, 2018) ve bireyin bir konumdan iş, eğlence veya herhangi bir amaç için hava, kara veya deniz yoluyla herhangi bir taşıtı kullanarak, uzak veya kısa mesafedeki başka bir konuma olan yolculuğunu kapsamaktadır (Medlik, 2003: 170). Seyahat etmek turizmin temel unsuru olduğundan zaman zaman seyahat etmek turizm sözcüğü ile eşanlamli olarak kullanılmaktadır. Ancak seyahat daha geniş bir kavramdır. Çünkü seyahat etme eylemi sadece turistler için değil diplomatlar, mülteciler, göçmenler gibi toplumun farklı kesimlerini de ilgilendirmektedir (Jafari, 2000: 600).

İngilizcede “travel” olarak karşılık bulan seyahat kelimesi Türkçe’ye Arapçadan geçmiştir ve yolculuk anlamına gelmektedir (TDK). Travel kelimesi etimolojik olarak 13. yüzyıl Fransızcasında “iş, emek, zorluk” gibi anlamlara gelen “travail” kelimesinden gelmektedir (Schmidt, 1980: 3). Etimologlara göre, kelimenin anlamı “zorlu bir yolculuğa çıkma” fikrini veya orta çağda yolculuk etmenin zorluğunu yansıttığı düşünülmektedir ³(https://www.etymonline.com/word/travel#etymonline_v_16914).

Seyahat etme dürtüsünün neredeyse insanın kendisi kadar eski olduğu ileri sürülmektedir (Schultz, 2003). Seyahat kavramı tarihsel olarak incelendiğinde, insanların hem bireysel hem de gruplar halinde dini, ticari, sağlık veya sportif amaçlarla seyahat ettiği görülmektedir (Yıldız, 2011: 56). İnsanlar, avcı-toplayıcı dönem sürecinde hayatta kalabilmek veya mevcut şartlarını daha iyi hale getirebilmek için yaşadıkları mekânı terk etmeye başladıklarından beri seyahat etmektedirler. Antik dönemdeki Yunan ve Roma istilaları, Orta çağda hac ziyaretleri ve tüccarların ticaret için yaptıkları seyahatler ve Rönesans dönemi keşifleri gibi seyahatler göz önüne alındığında tatil amaçlı yapılan seyahat oldukça modern bir olgu olarak belirmektedir (Schmidt, 1980: 2). Wolfe (1966: 2), antik dönemde İskenderiyeli, Atinalı, Romalı, zenginlerin yazlık bölgelere; Antakyalı zengin tüccarların günümüzdeki Asî Nehrindeki villalarına; Orta çağ Avrupası’nda sonradan tatil amaçlı ziyaret bölgeleri haline gelen insanların hac ve sağlık ziyaretleri yaptığı bölgelere seyahat ettiğini belirterek, tatil amaçlı yapılan seyahatlerin de tarih boyunca var olduğunu vurgulamaktadır. Turizm bağlamında ise seyahatin kökeni, 17. ve 18. yüzyıllarda Avrupalı genç aristokratların eğitimleri için tercih

³ https://www.etymonline.com/word/travel#etymonline_v_16914/ erişim tarihi: 10.04.2019.

ettikleri Grand Tour’a dayanmaktadır. Grand Tour’un amacı, tura katılan bu gençlerin dünyayı görmesi ve diplomasi hayatına ya da uluslararası ticaret dünyasına odaklanan gelecekteki meslekleri için gerekli deneyimleri ve becerileri edinmesidir (Towner, 1985: 298). Grand Tour aynı zamanda Thomas Cook gibi girişimcileri önemli ölçüde etkilemiştir (Towner, 1985: 326). Thomas Cook 19. yüzyılda ilk paket tur organizasyonunu gerçekleştirerek insanları Avrupa ve Ortadoğu’ya taşımaya başlamış ve seyahat etmeyi çok sayıda insana ulaştırmıştır. Zenginler, soylular, tatil ve eğitim amacıyla uzun yıllardır seyahat etse de, sıradan insanlar seyahatlerini meşru kılabilmek için çalışmak gibi kabul edilebilir bir bahaneye ihtiyaç duymaktaydı. Birleşik Krallık’ta ortaya çıkan tramping terimi işçi sınıfına mensup özellikle erkek bireylerin daha bağımsız bir yaşam elde etmek ve kendi ailelerini kurmak için gerekli bilgi ve becerileri edinmeleri veya bir meslek edinmeleri için çıktıkları bir seyahati ifade etmektedir (Adler, 1985: 338). Tramping her ne kadar endüstriyel bir seyahat örneği olsa da turistik öğeler barındırdığından işçi sınıfının Grand Tour’u olarak görülmektedir (Adler, 1985: 335). Yine, Birinci Dünya Savaşı öncesi Almanya’da ortaya çıkan ve “göçebe kuş” anlamına gelen Wandervogel ise modernizm karşıtı, özgürlüğü, kendine güveni ve macera ruhunu vurgulayan doğaya dönüşü kurtuluş olarak gören bir seyahat hareketidir (Cohen, 1973: 91). Akabinde sanayi devrimi ile başlayan, 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyıl ile birlikte kitlesel turizmin ortaya çıkmasıyla birlikte, özellikle Batı toplumlarına boş zamanlarını seyahat ederek değerlendirebileceği fırsatlar sunulmuştur. Bu gelişmelerin sonucunda, 20. yüzyılın ortalarına doğru seyahat, eğitim ya da endüstriyel amaçlı seyahatlerin ötesine geçerek insanlara hedonik deneyimler sunmaya başlamıştır (Falk, Ballantyne, Packer ve Benckendorff, 2012: 910). Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra, batılı turistler, yeni fikirler, destinasyonlar ve onları entelektüel anlamda geliştirebilecek aktiviteler arayışına girmiştir. İnsanların daha fazla boş zamana sahip olmaları ve gelirlerindeki artışlar ile seyahat edebilme imkânlarının artması, daha fazla insana seyahat ederek entelektüel anlamda gelişme fırsatını sunmaktadır (Bodger, 1998: 28).

Batı toplumlarında derin dönüşümlerin başlamasıyla batı toplumları genel olarak zenginleşmiş ve bunun bir sonucu olarak genç nüfusun eğitim seviyesi artmış ve batılı genç nüfus tüketici pazarına girmiştir. Bununla birlikte, küreselleşme hareketlerinin etkisiyle, 20. yüzyılın ikinci yarısında hem işçi sınıfı hem de orta sınıf arasında alt kültürlerin ortaya çıkışıyla seyahat edenler arasında farklı amaçlar ve istekler doğrultusunda farklılaşma ortaya çıkmıştır. Ortaya çıkan alt kültürler arasında en önemlisi, sıradan hayati deneyimleri kazanmanın bir yolu olarak yolculuğu vurgulayan “hippiler” olmuştur (Martín-Cabello ve García-Manso, 2015, 433). Hippilerin yaptığı yolculukları anlamlandırma çabasına giren Cohen (1973) bu gezginleri

“başiboş” (drifters), benzer şekilde Vogt (1976: 26) ise “amaçsızca gezen, avare ” (wanderers) olarak adlandırmıştır. Gezgini yaşıdıkları yerden ayrılıp yola koyulmalarını sağlayan birçok farklı motivasyonun sonucu olarak dünyanın birçok yerinde uzun süreli seyahat eden gezginler ortaya çıkmıştır. 80li yıllarda, hippilikle ilişkilendirilen başiboş söylemi yerini “sırt çantalı” kavramına (backpacker) bırakmıştır (Cohen, 2004: 44). Gezginklik hippi hareketine ilişkin değerlerini yitirse de seyahatin önemli bir deneyim kazanma aracı olarak değerlendirilmesi ve kitle turizminin reddi, gezginkliğin temel değerleri olarak kalmıştır.

Seyahat tarihindeki bu önemli gelişmeler sonucunda, günümüzde seyahat, insanların kendileri ve toplumları için bilgi edinebilecekleri, fikir geliştirebildikleri ve yeni vizyonlar oluşturabilecekleri önemli bir araç haline gelmiştir. İnsanların seyahatleri boyunca ulaştığı bilgiler, çevreyle olan bağlarını, tarihlerini ve kültürlerini öğrenmeleri için fırsat olabilmektedir (Moscardo, 1998: 2). Özellikle batı toplumlarında hayat boyu öğrenme kavramı insanların hayatlarında daha fazla yer kaplayan bir kavram olmaktadır. Günümüzde kitle turizmi ve ilişkili turizm faaliyetleri hala güncelliğini korusa da değişen seyahat ve boş zaman kalıpları yerini seyahat ederken öğrenmeye bırakmaktadır (Falk vd, 2012: 910).

2.2. Seyahat Motivasyonları

Motivasyon, genellikle tüm eylemlerin arkasındaki itici güç olarak görülmektedir (Iso-Ahola, 1980: 230). Başka bir deyişle, bireylerin davranışını uyandıran, yönlendiren ve bütünleştiren içsel bir faktördür (Murray, 1964: 7). Birey bir ihtiyacı karşılamak istediğinde, motivasyon oluşur (Goossens, 2000: 302) ve potansiyel olarak onu tatmin edeceğini varsaydığı bir durumun farkına vardığında, bu duruma ulaşmak amacıyla bir dizi motivasyonlu davranış dizisi başlatmaktadır (Iso-Ahola, 1982: 258). Motivasyon, bireyi hissedilen ihtiyacı karşılamaya yönelik davranmaya itmektedir. Yani, birey fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla birtakım eylemler gerçekleştirmektedir. Örneğin, bireyi seyahat etmeye veya turistik bir faaliyete katılmaya iten başlıca nedenler birer motivasyon olarak kabul edilmektedir (Andreu, Kozak, Avcı, Çifter, 2005: 2). Dolayısıyla, seyahat etmek ve turistik bir faaliyete katılmak, insan ihtiyaçlarını karşılayan birer davranıştır.

Turist, bir değişimi/değişikliği deneyimlemek amacıyla kendi isteği ile yaşadığı yerden uzaktaki bir yeri geçici olarak ziyaret eden bireye denir (Smith, 1989: 1). Fakat bu tanım bir gezgini de çok iyi tanımlamaktadır. Turist ve gezginleri birbirinden ayıran nokta hangi motivasyonlarla seyahat ettikleridir (Fussell, 1982: 42). Seyahat motivasyonu, bir kişinin belirli bir turistik hedefe yönelik olarak hareket etmesine neden olan ihtiyaç ve tutumlar dizisi olarak görülmektedir (Pizam, Neumann, Relchel, 1979: 195). Crompton ve Kay’a göre ise (1997:

427), bireyde bir gerilim veya dengesizlik durumu yaratan iç psikolojik faktörlerin (ihtiyaç ve istek) dinamik bir sürecidir. Holden (2005: 63)'a göre seyahat etme arzusu ve motivasyonu olmaksızın turizm sistemi veya turizm endüstrisinin var olması mümkün olmamaktadır. Dolayısıyla seyahat motivasyonu, seyahatle ilgili tüm eylemler için bir tetikleyici olduğundan büyük önem arz etmektedir (Parrinello, 1993:233). Turist davranışının temel sebebi olması, tatil karar süreçlerini anlamada kritik önem taşıması ve deneyimden duyulan memnuniyetin değerlendirilmesi için temel oluşturması da motivasyonların önemini arttırmaktadır. Aynı zamanda pratikte de motivasyon araştırmaları, turizm deneyimlerini pazarlamak, turistik mekanları tasarlamak ve planlamak ve turistlere tatil deneyimi sunabilmek için kritik önem taşımaktadır (Snepenger, King Marshall ve Uysal, 2006: 140). Ayrıca insanların motivasyonlarının ve seyahat nedenlerinin bilinmesi sonraki seyahatlerini öngörmek açısından da büyük önem taşımaktadır (Pearce ve Caltabiano, 1983: 16; Jang ve Cai, 2002: 111). Crompton (1979), turizmde turist davranışının temelindeki kritik faktör olan “neden” sorusuna yanıt vermenin kim, ne zaman, nerede ve nasıl sorularına yanıt vermekten daha zor olduğunu belirtmiştir. Pearce (1993) bireylerin seyahat etme nedenleri üzerine yapılan araştırmalarda turist motivasyonu üzerine evrensel bir kavramsallaştırma yapılamadığını vurgulamıştır. Turizmi tatil amaçlı seyahate indirgeyen bazı teoriler bu karmaşık insan davranışını basitleştirse de insanların neden seyahat ettikleri sorusuna yanıt bulmak ve turistik motivasyonların anlaşılmasına katkıda bulunmak amacıyla birçok araştırma yapılmış ve itme-çekme kuramı (Dann, 1977: Crompton, 1979), psikosentrizm/alosentrizm kuramı (Plog, 1974), kaçış-arayış kuramı (Iso-Ahola, 1982), seyahat kariyer merdiveni (Pearce, 1988) gibi çeşitli yaklaşımlar öne sürülmüştür.

2.2.1. Sosyal-Psikolojik Motivasyon Kuramı

Psikolojiye dayanan motivasyon kuramı olan sosyal psikolojik model, Iso-Ahola (1982) tarafından ortaya atılmıştır. Yazara göre bireyin potansiyel tatmin farkındalığı arttıkça, seyahat davranışını etkileyen iki motivasyonel güç ortaya çıkmaktadır: Kaçış ve arayış güdülleri. Kaçış “rutin çevreyi geride bırakıp kaçma arzusu” olarak tanımlanırken, arayış ise “farklı (yeni veya eski) bir çevrede seyahat yoluyla psikolojik (içsel) ödülleri elde etme arzusu” olarak tanımlanmaktadır (Iso-Ahola, 1982: 259). Örneğin bir turist trekking için doğayı tercih edişi üzerinden bu kuram ele alınacak olunursa, turist rutin çevresinin dışında bir yere gitmesi (doğaya) kaçış, burada gerçekleştirmek istediği aktivite ise (trekking) arayış olacaktır.

Iso-Ahola, (1982) kaçış ve arayış güdülerinin turistlerin kişisel ve/veya kişilerarası boyutlarıyla ilgili olabileceğine değinmektedir. İnsanlar kendi kişisel dünyalarından (kişisel

sorunlar, başarısızlıklar vb.) ve/veya kişiler arası dünyalarından (iş çevresi, aile, okul vb.) kaçmak isteyebilmekte, ayrıca kişisel ödüller (kendini gerçekleştirme, saygınlık kazanma, başarıma arzusu vb.) ve/veya kişiler arası ödüller (yeni sosyal çevre edinme vb.) de arayabilmektedir (Tablo 2.). Örneğin, Tablo 1’de 1 numaralı hücrede bulunan bireyin motivasyonu hem kişisel çevresinden kaçma hem de içsel ödüller elde etmek iken, 4 numaralı hücrede bulunan bireyin motivasyonu ise hem kişiler arası çevresinden kaçıp hem de kişiler arası ödüller elde etmektir.

Tablo 2.1: Kaçış-Arayış Matrisi

		İçsel Ödül Arayışı	
		Kişisel	Kişiler Arası
Rutin Çevreden Kaçış	Kişisel Çevre	1	2
	Kişiler Arası Çevre	3	4

Kaynak: (Iso-Ahola, 1982: 259)

Iso-Ahola (1982) ayrıca, turizm davranışının bir şeylerden kaçmak ve aynı anda bir şeyler aramak için bir çıkış noktası olmasını sağlayan diyalektik bir gelişim süreci olduğunu belirtmektedir. Bunun nedeni, toplum gelişimiyle birlikte bireylerin kendileri ve başkaları arasında çelişkiler ve çatışmalar yaşamasıdır. Bu çelişkili koşullar, potansiyel doyum bilincinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu iki motivasyonel güç ise (kaçış ve arayış) turizm davranışı üzerinden bu çelişkileri çözmede etkileyici bir rol oynamaktadır.

Bu kuram çerçevesinde 438 (278 erkek ve 160 kadın) basketbol oyuncusu üzerinde yapılan alan çalışmasında, katılımcılar basketbol müsabakalarına katılım nedenlerine ilişkin geliştirilen ölçeği yanıtlamışlardır. Faktör analizi sonuçlarına göre ortaya çıkan ilk dört faktör sırasıyla “kişiler arası ilişkilerde çeşitlilik ve kontrol sağlama, kişisel yeterlilik, günlük hayatın rutininden açış, kişiler arası ilişkiler geliştirme” olmuştur (Iso-Ahola ve Allen, 1982: 143-145). Bu faktörler yukarıdaki matrise uygunluk göstermektedir ve sosyal psikolojik motivasyon kuramını destekler niteliktedir.

Krippendorff (1986) da motivasyonel açıdan insanların genellikle günlük yaşamın monotonluğundan kaçma arzusu ile seyahat ettiğini ve seyahat etme ihtiyaçlarının bireylerin mutluluklarıyla doğrudan ilişkili olduğunu belirtmiştir. Bireyin rutin yaşamı kendisine kişisel gelişim sağlıyor ve bu durumdan memnuniyet duyuyor ise birey rutinden kaçış için seyahat etme gereksinimi duymamaktadır. Aynı zamanda araştırmacı, tatil yapmanın bireyin kendini geliştirmesi için bir araç olduğunu da belirtmiştir.

Dunn Ross ve Iso-Ahola (1991) günübirlik (sightseeing) gezilere katılan insanlar üzerinde yaptıkları araştırmada insanların seyahat motivasyonlarının hem destinasyon hakkında bilgi arayışı hem de rutinden kaçış olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla, insanların kaçarken aradıklarını, ararken de kaçtıklarını söylemek mümkündür. Kaçış-arayış kuramını kullanarak ampirik bir çalışma yürüten Crompton ve McKay (1997) insanların bir festivale katılmayı tercih etme nedenlerini araştırmaya yönelik çalışmasında bu modeli, 1496 bireyle yapılan araştırmada değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, arayış ve kaçış boyutlarının her ikisinin de temsil edildiğini ve iç içe geçmiş olduklarını ortaya koymuştur.

2.2.2. Seyahat Kariyer Merdiveni

Bazı turizm araştırmacıları, turistlerin motivasyonlarını daha iyi anlamak için psikoloji alanından faydalanmışlardır. “Seyahat Kariyer Merdiveni (Travel Career Ladder)” kavramı ilk olarak Pearce ve Caltabiano tarafından 1983 yılında ortaya atılan Seyahat Motivasyonları Kariyeri Kuramı’nın (Motivational Career in Travel) geliştirilmesiyle oluşturulan bir kuramdır (Pearce, 1988). Temelde bu model, turist davranışları bağlamında Maslow’un (1943) ihtiyaçlar hiyerarşisine dayandırılarak geliştirilmiştir. Bu kurama göre seyahat etmek bireyin bazı gereksinimlerini gidermek için yapılan bir eylem olmaktadır ve bu gereksinimler turist davranışlarını yönlendiren motivasyonları oluşturmaktadır. Maslow’un kuramında olduğu gibi bu kuramda da birey bir ihtiyacı giderdikten sonra, hiyerarşide sıradaki ihtiyacı karşılamak için harekete geçmektedir. Buradan hareketle, bireyin destinasyon seçimi bir önceki seyahat deneyiminden etkilenecektir (Pearce ve Lee, 2005: 227).

Seyahat Kariyer Merdiveni kuramına göre seyahat ihtiyacı, bireyi seyahat davranışına iten biyolojik ve sosyokültürel bir güç olarak tanımlanmaktadır. Fakat seyahat motivasyonu baskın bir güçten ziyade birden fazla seyahat motivasyonunun bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Dolayısıyla bireyin seyahat motivasyonları onun seyahat kariyerini tanımlamakta veya yansıtmaktadır (Pearce ve Lee, 2005: 228).

Seyahat Kariyer Merdiveni, turistlerin deneyimlerini sıralayan ve turist davranışını etkileyen beş aşamalı hiyerarşik bir yapı sunmaktadır (Şekil 2.1). Turistin fizyolojik

ihtiyaçlarını oluşturan ilk basamak rahatlatma/dinlenme ihtiyaını oluşturmaktadır. Ardından, ikinci basamakta, turistler güvenli alan veya kendilerini güvenli bir ortamda hissedecekleri yerleri aramaktadırlar. Üçüncü basamak, turistlerin tatil sırasında diğeri insanlarla yeni ilişkiler ve etkileşimler geliştirdiğı aşamadır. Dördüncü basamakta, turist seyahat faaliyetleri ve organizasyonları yoluyla özbenlik saygısı oluşturmaktadır. Merdivenin son basamağında ise turistlerin huzurlu, fazlasıyla mutlu seyahatleriyle ilgili bir çok amaca ulaştığı kendini gerçekleştirme aşaması bulunmaktadır (Holden, 2005: 72).

Seyahat Kariyer Merdiveni kuramına göre turistlerin davranış motivasyonlarında kariyer hedefleri bulunmaktadır. Turistler seyahat deneyimleri arttıkça daha üst düzeydeki seyahat ihtiyaçlarını tatmin etmek istemektedirler (Pearce, 1991). Buradan hareketle, insanların daha fazla seyahat deneyimi kazanmaları motivasyonlarını da değıştirmelerini de mümkün kılmaktadır. Ancak çok fazla seyahat deneyimine sahip olan bir turist ilk defa gideceğı bir destinasyonda dahi hiyerarşinin ilk basamağında da yer alabilmektedir.

Temelde Seyahat Kariyer Merdiveni Kuramı bireylerin seyahat deneyimleriyle doğru orantılı olarak merdivende yer alan motivasyon basamakları boyunca yukarıya doğru ilerlediklerini ileri sürmektedir. Pearce (2005) bu model yoluyla, mevcut seyahat motivasyonları, satın alma kararları ve geçmiş tecrübeler arasında bir bağı kurmaya çalışmıştır. Pearce ve Lee (2005) seyahat kariyer yaklaşımı çerçevesinde 1012 katılımcı üzerinden yaptıkları ampirik çalışmada on dört motivasyon faktörü ortaya koymuştur. Belirlenen 14 seyahat motivasyon faktörü içinde, seyahat motivasyonu ve seyahat deneyimi seviyesi arasındaki ilişki açısından, kaçış / rahatlatma, yenilik, ilişki geliştirme ve kendini geliştirme tüm katılımcılar için en önemli ve temel motivasyon faktörleri olarak tespit edilmiştir. Ayrıca yüksek seyahat deneyimine sahip kişilerin doğı arayışı ve kişisel gelişim (farklı kùltürleri deneyimleyerek ve yeni şeyler öğırenerek) gibi seyahat motivasyonlarıyla, düşük seyahat deneyimine sahip kişilerin ise duygusal uyarılma, kişisel gelişim, kendini gerçekleştirme, güvenli, nostalji, romantizm ve tanınma gibi diğeri motivasyonlarla hareket ettiğı tespit edilmiştir.

Şekil 2.1 Seyahat Kariyer Merdiveni

Kaynak: Pearce 2005

2.2.3. İtme ve Çekme Kuramı

İtme ve çekme kuramı, araştırmacılar tarafından seyahat motivasyonları ve destinasyon özelliklerini incelemek için yaygın bir şekilde kullanılmıştır (Dann, 1977, 1981; Crompton, 1979; Baloglu ve Uysal 1996; Yuan ve McDonald, 1990; Jang, Yu ve Pearson, 2003; N. Kim ve Chalip, 2004; Hsu ve Huang, 2008; Kao, Patterson, Scott ve Li, 2008). İlgili kurama göre bireylerin seyahat kararı vermesinde etkili olan iki temel motivasyon faktörü bulunmaktadır. Bunlar itme ve çekme faktörleridir. İtme faktörleri bireylerin iç dünyasında yer almaktadır. Bireye seyahat etme arzusunu aşılıyarak bireyin çeşitli psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Kısaca, bireyi seyahat etmeye hazırlayan faktörlerdir. Çekme faktörleri ise, bireyin dışındadır ve genellikle seyahat kararı verirken bireyi çeken, destinasyonun sahip olduğu özellikler olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, çekme faktörlerinin etkili olabilmesi için itme faktörlerinin hâlihazırda mevcut olması gerekmektedir (Dann, 1977: 186).

Dann (1977), Barbados adasında 422 turist üzerinde yaptığı çalışmada itme faktörlerini belirlemek için turistleri anomik turist ve egosunu arttırmak için seyahat eden turist olarak iki tipte incelemiştir. Çalışmada, itme faktörlerinin insanları seyahat etmeye çağıran

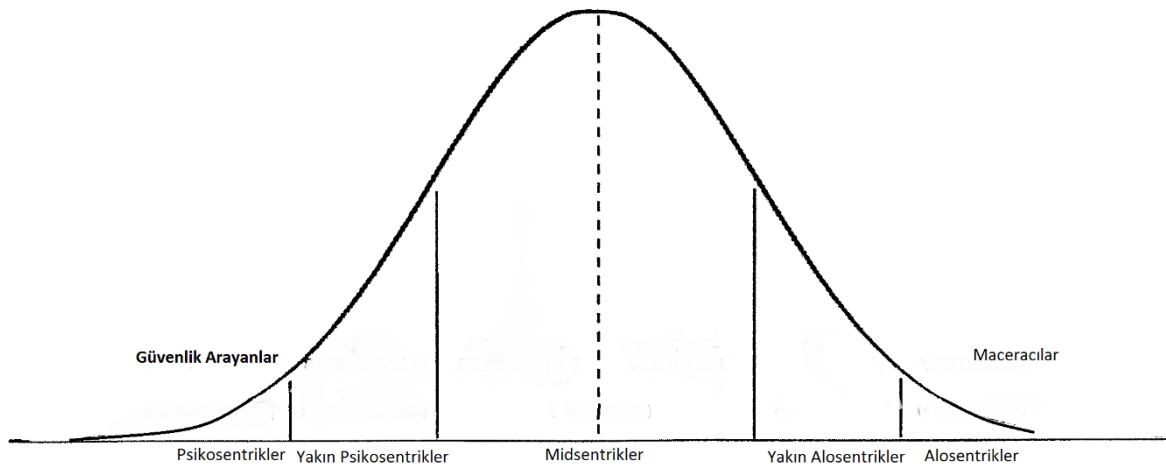
temel arzuların günlük yaşamın kaosundan kaçma, sevgi ve şefkat, sosyal etkileşim, başkaları tarafından tanınma ve egoyu arttırma ihtiyacını içerdiği belirlenmiştir. Bu ihtiyaçlar ya da arzular, Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde var olan ihtiyaçlara paralellik göstermektedir (Uysal ve Hagan, 1993: 801). İnsanların bu gereksinimlerini seyahat ederek gidermek istemeleri sadece bireyin özünde yer aldığı için değil aynı zamanda bireylerin yaşadıkları topluma düzgün bir şekilde uyum sağlayamamalarından kaynaklanmaktadır. Anomik turist rutinden kaçmak isteyen, yaşadığı toplumdan kendini soyutlayan ve yeni insanlarla etkileşim içine girmek isteyen turist olarak tanımlanmaktadır. Egosunu arttırmak için seyahat eden turist ise tamamen kişisel tatmin ve kendini ispat etme dürtüleriyle seyahat eden turist olarak ortaya çıkmaktadır (Dann, 1977: 186-187). Crompton (1979) ise, turistik motivasyonlar üzerine yaptığı araştırmasında yedi sosyo-psikolojik ve iki kültürel motivasyon tespit etmiştir. İtme faktörleri olarak belirlenen yedi sosyo-psikolojik sebep; algılanan sıradan çevreden kaçmak, kendini keşfetmek ve değerlendirmek, rahatlama, prestij, alışılmışın dışında davranma (regression), akrabalık ilişkilerinin geliştirilmesi ve sosyal etkileşimin kolaylaştırılması iken destinasyon özellikleriyle ilgili olan iki kültürel motive; yenilik arayışı ve eğitim çekme faktörleri olarak sınıflandırılmıştır. Belirli bir turistik destinasyonu etkin bir şekilde pazarlamak için itme ve çekme faktörlerini ve aralarındaki ilişkinin anlaşılması gerektiğini belirten Baloğlu ve Uysal (1996) bu kuram çerçevesinde 1212 Alman katılımcı üzerinde yapılan çalışmada turistleri pazara göre yenilik arayanlar, spor/aktivite arayanlar, şehir hayatı arayanlar ve plaj/resort arayanlar olmak üzere 4 bölüme ayırmıştır. Yuan ve McDonald (1990) turistler üzerinde yaptıkları motivasyon çalışmasında kaçış, yenilik, prestij, yakın ilişkiler geliştirme ve rahatlama/hobi edinmeyi içeren beş itme faktörü bulunduğunu göstermektedir. Bu faktörler arasında yenilik, en önemli motivasyon faktörü olarak belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada gelir, kültür ve tarih, vahşi doğa, seyahat kolaylığı, kozmopolit çevre, olanaklar ve avcılık olmak üzere 7 çekme faktörü belirlenmiştir.

İtme-çekme kuramı, Iso-Ahola'nın kaçış-arayı kuramı ile de ilişkilidir (Crompton ve McKay, 1997). Iso-Ahola'nın kuramındaki kaçış boyutu itme ve arayış boyutu ise çekme faktörleri ile benzerlik göstermektedir.

2.2.4. Psikosentrizm/Alosentrizm Kuramı

Plog (1972) geliştirdiği psikografikte (Şekil 2.2) kişilik türlerini incelemiştir. Psikografiğin bir ucunda romantik deneyimler arayan, dünyayı keşfetmek için keşfedilmemiş destinasyonlara sıklıkla seyahat eden ve seyahat ederken aktif olarak etkinliklere katılmaktan zevk alan alosentrikler veya maceracılar (venturers) yer alırken, diğer ucunda, genelde temkinli

seyahat eden, bulunduğu çevrede aşinalık arayan ve seyahat ederken daha az hareket isteyen psikosentrikler veya güvenlik arayanlar (dependables) yer almaktadır. Plog (2004)'a göre seyahate çıkan bireylerin rekreasyon faaliyetlerine katılımları ile psikografik arasında doğrusal bir ilişki vardır. Örneğin, macera arayan alosentriklerin kayak, golf, tenis gibi aktivitelere güvenlik arayan psikosentriklerden daha fazla katılım gösterdiği belirlenmiştir. Geliştirilen psikografîğin tam ortasında ise her iki uçtaki kişilik tipi ile benzerlik gösteren midsentrikler yer almaktadır. Ek olarak, Plog (2002: 245) yakın psikosentrik kişilik, yakın alosentrik gibi farklı kişilik tiplerinin de olabileceğini belirtmektedir.

Şekil 2.2 Psikografik

Kaynak: Plog 1972: 245

2.3. Dönüşümsel Seyahat ve Dönüşümsel Turizm

Seyahat, dinlenme ve rahatlama, eğlence, keşif, öğrenme gibi motivasyonlardan meydana gelen ve karşılandığında bireye memnuniyet, zorluk, tehlike, risk, ödül, yenilik ve farklı bakış açıları gibi deneyimleri sunan bir ihtiyaçtır. Bu deneyimler, bireyin varoluşsal farkındalığını arttırırken kendisiyle ve başkalarıyla olan ilişkilerinin de gelişmesine yol açmaktadır. Böylece birey çevresine ve dünyaya karşı daha duyarlı hale gelerek, bir yandan doğayı (dağları, gölleri vb.) görmek için fiziksel olarak hareket ederken diğer yandan, onu dönüşüme götürecek deneyimlerin ve kişisel gelişiminin farklı aşamalarında içsel bir hareket yaşar. Dolayısıyla, fiziksel bir seyahat aynı zamanda bireyi içsel psikolojik bir seyahate de götürmektedir. Bu durum, bireye olgunluk, bilgelik ve bütünlük sağlayan varoluşsal bir seyahat olarak ifade edilebilir (Morgan, 2010: 248). Bireyin seyahat edip farklı ve yabancı kültürlerle, insanlara ve mekanlara maruz kalması sonucunda ortaya çıkan bakış açısındaki değişiklik çoğu kez kişinin yaşamında uzun süreli etkiler bırakabilmektedir. Böylece bireyin bilgi, değer, tutum ve davranış yolu değişebilmektedir. Dolayısıyla "dönüşümsel seyahat", niyet ve sonucun

öncelikle eğlence, rahatlama veya turizm olduğu sıradan seyahat deneyimlerinden farklı olmaktadır (Kottler, 1997).

Turizm, seyahat esnası ve sonrasında insanların düşünce ve davranışlarını değiştiren etkili bir araçtır (Lean, 2009: 191, 2012: 152; Lean, Staiff ve Waterton, 2014:12). Dönüşümsel turizmi turizm deneyiminin bir sonucu açısından tanımlayan Christie ve Mason (2003: 3) “turistik deneyim elde eden bireylerin tutum ve değerleri üzerinde olumlu bir değişime yol açan turizm faaliyeti” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka tanıma göre ise dönüşümsel seyahat; gezginlerin varsayımlarının, beklentilerinin, dünya görüşlerinin veya kültürel paradigmalarının sınırları içine sığmayan bir tür deneyimle başlayan sürecin sonucudur (Robledo ve Batle, 2017: 2). Seyahati, “bilinçli olarak yaklaşıldığında, bireye öz-farkındalık ve ruhsal deneyim kazandıran ve onun bilincini arttıran, geniş kapsamlı, bireysel olarak uyarlanabilen özel ve eğlenceli bir yol” olarak tanımlayan Ross (2010: 54-55), dönüşümsel seyahati dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde, “bireyin bir veya daha fazla temel yapısını dönüştürmeye elverişli şartlar yaratmak için gezgin tarafından başlatılan sürdürülebilir yolculuk” olarak tanımlamıştır. Bu temel yapılar duygusal, bilişsel, fiziksel ve ruhsal olabilir. Benzer şekilde, kendini keşfetme, ziyaret edilen yer hakkında duyarlılık geliştirme ve seyahatte derin anlamlar arama gibi kendini geliştirmeye yönelik motivasyonlarla yapılan seyahatleri ifade etmek için bilinçli seyahat kavramı da kullanılmaktadır (Tomljenović, Ateljević, Đukić ve Senkić, 2015: 4).

Yukarıdaki tanımlamalara göre, dönüşümsel seyahat eden bireyi aşağıdaki özelliklerle ifade etmek mümkündür:

- Kendisini ve dünyayı yeniden keşfetmek için seyahat eder
- Gönüllü bir şekilde ve fark yaratmak için seyahat eder
- Yavaş, küçük ve basit olana değer verir ve kendine güvenmeyi amaçlar
- Bağlı ve iletişim halindedir
- Kişisel ve kolektif olarak gelişmelerine yardımcı olacak anlamlı deneyimler arar.

Başka bir deyişle, seyahatlerini yaşamları boyunca yeniden şekillendirmek için kullanan ve evlerine geri döndüklerinde yaşam tarzlarında veya yaptıkları meslekle alakalı radikal değişiklikler yapmaya cesaret edebilen bireylerdir (UNWTO, 2016: 17).

Dönüşüm bir süreç olarak ele alındığında bu süreç, bireyin kendini daha derin anlayabildiği, psikolojik dönüşümü ile başlayıp inançlarının, değerlerinin ve dünya görüşünün değişmesiyle devam etmektedir. Sonuç olarak bireyin davranışlarında ve yaşam tarzında meydana gelen değişiklikleri ifade eden davranışsal dönüşüm gerçekleşmektedir. Bireyle

birlikte ailesi, çevresi ve tüm toplum dönüşümden etkilenebilmekte ve sürece dahil olabilmektedir (Nowaczek, 2013: 169).

Kottler (2003), belirli durumlarda dönüşümsel seyahat deneyimlerinin oluştuğunu belirtmiştir.

- Bireyin sorunları yeni bir yolla çözmesi gerektiğinde
- Kendini yeni bir çevrede bulup yeni uyaranlarla karşılaştığında
- Kaybolduğunda veya bir sorunla karşılaştığında, bireyi daha esnek bir hale getirecek çözüm yolu tercih edildiğinde
- Yeni bir ilişki kurulduğunda veya var olan bir ilişkinin yakınlık derecesini arttırdığında
- Hayatına yeni bir bakış açısı kazandırdığında
- Temel inançları, hayatında büyük değişiklikler yapacak kadar sarsıldığında

Dönüştürücü deneyimler, bireyin kendisini keşfetmesine yol açan, derinlemesine kişisel değişimler için bir araç olan uç, aşırı ve sıra dışı olaylardır (Kirillova, Lehtob ve Cai, 2017: 498,500). Tomljenovic ve arkadaşlarına göre (2015; 4) göre dönüşümün başlayabilmesi için seyahatin bağımsız olması ve dönüşüm, öğrenme, yerel kültürle bütünleşme, bireyi düşünmeye iten aktivitelere katılma gibi motivasyonlarla gerçekleşmesi gerekmektedir. Dönüşüm sürecinin başlayabilmesi için süreci tetikleyici bazı seyahat koşulları gerekmektedir. Dönüşümsel öğrenme kuramına göre dönüşüm sürecinin ilk aşaması bireyin ikilem oluşturmastır. Örneğin, bireyin farklı bir kültür, fiziksel çevre veya sosyal alışkanlıklarla karşılaşması, onu mevcut referans çerçevesine veya dünya görüşüne uyum sağlayamayacağı bir bilişsel uyumsuzluğa götürür. Böylece referans çerçevelerinin yeniden biçimlendirilmesine yol açacak bir ikilem oluşur (Reisinger, 2013b: 28). Dönüşüm sırasında birey, sadece ziyaret edilen yer için bir fikir geliştirmez, aynı zamanda bu mekana, başkalarına ve dünyaya ait olduğu yer ve deneyimleriyle derin bir kimlik duygusu oluşturur. Bu, dönüştürücü deneyimin insanları gözyaşlarına boğabileceği, heyecanlandırabileceği, mutlu edebileceği, aydınatabileceği ve insanların tüm yaşamını ve inanç sistemini değiştirebileceği bir andır (Reisinger, 2013b: 30).

Dönüşümü her ne kadar deneyim tetiklese de deneyimin gerçekleştiği mekân da dönüşümde etkilidir. Çünkü bazı turistik mekanlar dönüştürücü etkiye sahip olma özelliğini taşımaktadır. Bu yerlerde bulunan somut ve somut olmayan öğeler bu mekanlara anlam, değer ve duygu kazandırmaktadır. Örneğin bir destinasyonda bulunan binalar, manzaralar, yürüyüş rotaları, sanat eserleri veya yemekler ile o destinasyona ait değerler, festivaller, ritüeller bireyin deneyimine derin anlamlar katarak duygusal ve ruhsal gelişimine katkıda bulunmaktadır (Reisinger, 2013b: 28). Zıt kültürlerle karşılaşmanın ve alışılmadık bir ortamda bulunmanın en

güçlü dönüştürücü etkiye sahip olduğunu söyleyen Morgan (2010: 256) bu deneyimlerin bireyin dünya görüşünü yeniden gözden geçirmesi ve dönüşümü için temel oluşturduğunu söylemektedir.

Ross (2010: 55), kutsal mekanlarda kalmak, ritüellere ve törenlere katılmak, doğada olmak ve onunla bağlantı kurmak, sürdürülebilir uygulamalara katılmak, ezoterik hikayeler öğrenmek, kendini keşfetmeyi amaçlayan yoga, meditasyon, sanat vb. grup aktivitelerine katılmak, yerel öğretmenlerden öğrenmek, fiziksel olarak zorlayıcı faaliyetlerde bulunmak ve gönüllü topluluk hizmetlerine katılmak gibi deneyimlerin dönüştürücü olabileceğini belirtmiştir.

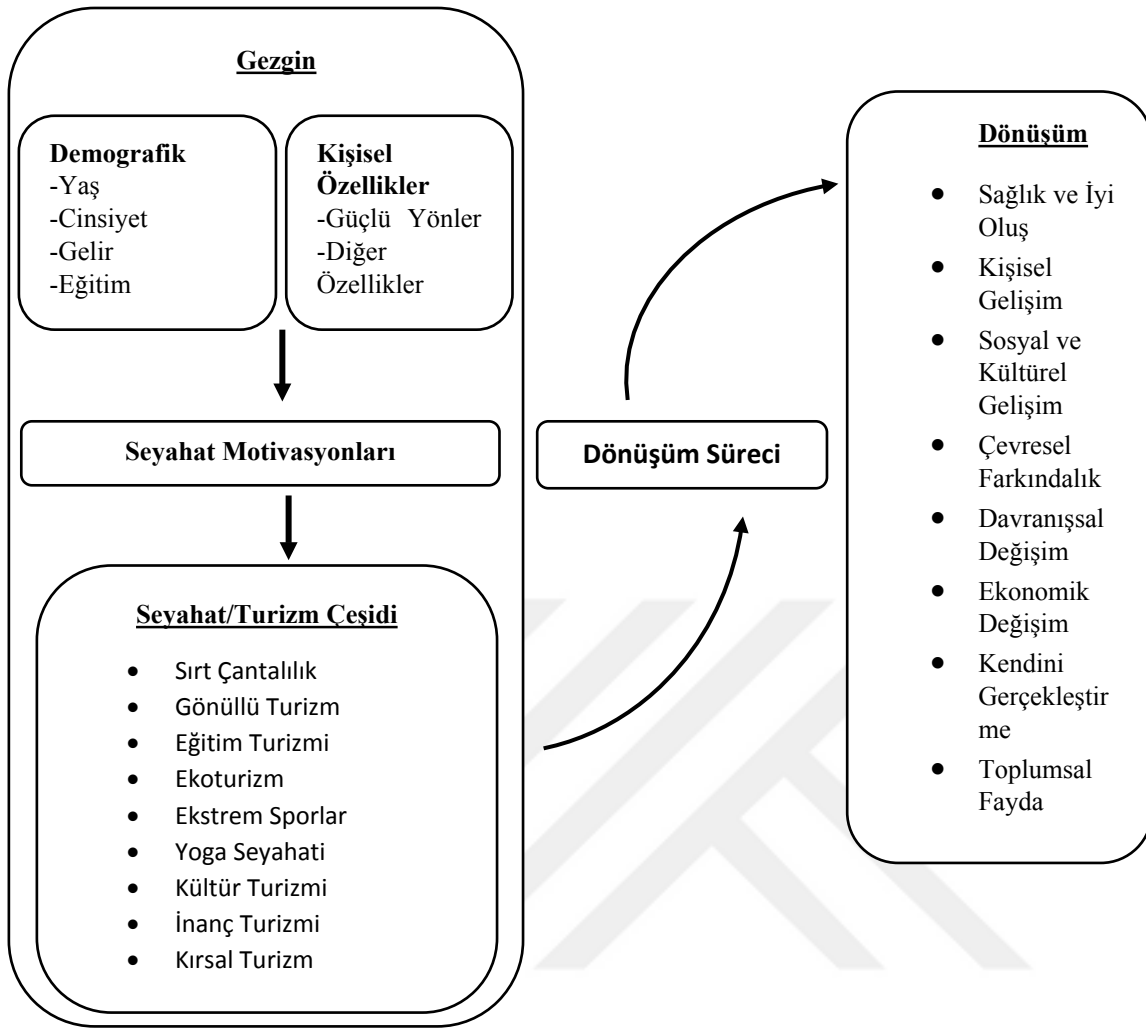
Sonuç olarak yeni çevreler, bireye onu bir şekilde zorlayabilecek yeni uyaranlar sağlayarak yeni bakış açıları kazanmasını sağlamaktadır. Dönüşümsel öğrenme kuramına göre dönüşümün tetikleyicisi yeni ve beklenmedik olgularla karşılaşmak ve bunun sonucunda bireyin ikilem oluşturmasıdır. Bu açıdan dönüşümsel öğrenme kuramı, turizmin dönüştürücü gücünü incelemek için uygun bir çerçeve oluşturabilir. Çünkü dönüşümsel seyahat rutinden geçici bir kaçış sunan sıradan seyahatlerden farklı olarak, gezgine değişim sağlayan bir anlayış sunmaktadır.

Özetle, Jack Mezirow'un dönüşümsel öğrenme kuramı, bireylerin mevcut referans çerçevelerini ve dünyadaki var olma biçimlerini değiştirdiği süreci açıklayan bir yetişkin öğrenme kuramıdır. Dönüşümsel öğrenme kuramının, seyahat ve turizm alanında benimsenmesi, uygulanması turizm ve seyahatin bireyler ve toplumlar üzerindeki dönüştürücü potansiyelinin daha iyi anlaşılmasına olanak sağlamaktadır. Ayrıca dönüşümsel öğrenme perspektifi sırt çantalı turizmi, gönüllü turizm, eğitim amaçlı seyahatler veya yurtdışında eğitim görme, ekoturizm veya doğa temelli turizm, ekstrem sporlar, yoga seyahati, kültür turizmi, inanç turizmi, kırsal turizm ve sağlık turizmi gibi farklı turizm çeşitleri ve seyahat türleri esnasında ortaya çıkan dönüşümü incelemek için fırsat sunmaktadır.

Dönüşümsel gezginlerin (transformative travellers) özellikleri (UNWTO, 2016: 17), motivasyonları ve deneyimleri ile dönüşüm süreci ve sürecin sonunda deneyimlerden elde ettikleri fayda arasında kuramsal bir çerçeve oluşturmak mümkündür. Yukarıda sıralanan turizm çeşitleri ve seyahat türlerine ait literatür incelendiğinde doğa, manzara, iyi olma, rahatlama, stresten kaçma, sağlık/fitness, rutinden kaçış, macera ve yeni deneyimler arama gibi motivasyonlar bu gezginlerin temel motivasyonlarını oluşturmaktadır. Ayrıca kuramsal çerçeve hangi turizm/seyahat çeşidinin ne tür bir dönüşüm sağladığını göstermektedir. Örneğin; ekoturizm kapsamında değerlendirildiğinde milli parklar insanlara dönüşüm sürecini tetiklemek için ideal koşullar taşıyan, rutin yaşamlarında karşılaşamayacakları doğal

güzellikler, aktiviteler sunmaktadır. Coghlan ve Gooch'a ait (2011: 718) çalışmada dönüşümsel öğrenme kuramında yer alan 10 aşama gönüllü turizmine uyarlanmaya çalışılmıştır. Çalışmaya göre; bireyin ikilem oluşturması seyahat etme motivasyonu, yeni bir çevre keşfetme ve / veya sosyal veya doğal bir çevreye katkıda bulunma motivasyonu ile ilişkilendirilmiştir. Benzer şekilde seyahat sırasında meydana gelen kültür şoku veya alışılmışın dışında kültürel, sosyal veya doğal bir ortamda bulunmak yine bireyin ikilem oluşturmaya yol açmaktadır. Bireyin genel olarak kendini değerlendirerek mevcut varsayımlarını eleştirdiği ikinci ve üçüncü aşama ise seyahat esnasında bireyi düşünmeye iten deneyimleri ve duyguları açıkça ifade ettiği aşamadır. Dönüşüm sürecinin farkında olduğu dördüncü aşamada ise birey seyahat deneyimlerini etrafıyla paylaşmaya başlamaktadır. Bireyin yeni roller, ilişkiler ve eylemler için yeni seçenekler keşfettiği beşinci aşamada birey bulunduğu destinasyondaki yerel yaşama, alışkanlıklara aşina olmaya başlayarak bilgi ve becerisini geliştirebileceği fırsatları keşfetmektedir. Süreci altıncı aşaması olan bireyin yapılması gerekenlerle ilgili bir plan oluşturulması ile ilgili, literatürde turizm veya seyahat alanını ilişkilendiren bir bulguya rastlanılmamasına karşın yedinci aşama olan planın uygulanması için bilgi ve becerilerin kazanılması bireyin seyahat esnasında kendini gerçekleştirdiği, yeni değerler, beceriler elde ettiği aşamadır. Bireyin yeni rolleri edinmeye çalıştığı sonraki aşamayla ilişkin turizm literatüründe yeterli bulgu olmasa da dokuzuncu aşama olan yeni roller ve ilişkilerde rekabet duygusu ve kendine güven geliştirme ile ilgili turizm alanında yapılan çalışmalarda kişisel gelişim ve kendini gerçekleştirme, güçlenme ve bağımsızlık duygusu, öz-farkındalığı ve maneviyat artışı, bilgi ve becerileri artışı ve son olarak kişilerarası ilişkileri ve sosyal ağları geliştirme gibi bulgulara rastlanılmıştır. Dönüşümün son aşaması olan kazanılan yeni perspektifleri kendi yaşamına uyarlaması ise bireyin dönüşüm süreci boyunca-seyahati boyunca-öğrendiklerini hayatına uyarlayarak topluma yeniden entegre olmasıdır. Dönüşümsel öğrenme kuramına göre bireyin ikilem oluşturmaya başlayan ve kazanılan yeni perspektifleri kendi yaşamına uyarlamasıyla son bulan dönüşüm sürecine ait 10 aşamanın sonucunda bireyler, sağlık ve iyi oluş, kişisel gelişim, sosyal ve kültürel gelişim, çevresel farkındalık, davranışsal değişim, ekonomik değişim, kendini gerçekleştirme, çevresindeki insanları değişime teşvik etme gibi olumlu dönüşüm çıktıları elde etmektedir (Şekil 2.3).

Dönüşümsel seyahat/turizmin tanımı, bu gezginlerin karakteristikleri, dönüşümsel seyahatin gerçekleşme şekli ve gerçekleştiği mekanlar göz önünde bulundurulduğunda farklı turizm türleri ve seyahat şekilleri dönüşümsel potansiyele sahiptir. Dolayısıyla, ortak noktaları dönüşümsel seyahat olan farklı seyahat türlerini ve onlarla ilgili farklı bakış açılarını anlamak bu kavramın daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Şekil 1.3 Dönüşümsel Seyahat Kuramsal Çerçevesi

Kaynak: Wolf, Ainsworth ve Jane Crowley, 2017: 15

2.3.1. Seyahat Türleri / Turizm Çeşitleri

Her seyahat türü veya turizm çeşidi dönüşüm potansiyeline sahip olamayabilmektedir. Örneğin, kitle turizmi veya iş turizmi, birey üzerinde dönüştürücü deneyimler sunmayabilir çünkü bireyin yerel halkla iletişim kurması ve yerel kültürle bütünleşmesi mümkün olmayabilir (Reisinger, 2013b: 29). Aksine bireyler için zorlayıcı ve sıradan olmayan turizm deneyimleri, dönüşümsel kabul edilmektedir. Örneğin; sırt çantalı turizmi, gönüllü turizm, eğitim amaçlı seyahatler veya yurtdışında eğitim görme, ekoturizm veya doğa temelli turizm, ekstrem sporlar, yoga seyahati, kültür turizmi, inanç turizmi, kırsal turizm ve sağlık turizmi dönüşümsel seyahat/turizm potansiyeline sahiptir (Lean vd., 2014: 13).

2.3.1.1. Sırt Çantalı Turizmi

Cohen'in geliştirdiği turist tipolojilerinde yer alan "başıboş" (drifter) gezginler ve Vogt'un "başı boş gezen, avare" (wanderer) şeklinde ifade ettiği kavram motivasyonel olarak günümüz sırtçantalılarıyla benzerlik göstermektedir. Turizm literatürüne "sırtçantalı" terimini ise Pearce (1990) kazandırmıştır. Yaş ortalamalarının oldukça genç olması, düşük bütçeli fakat uzun süreli seyahat etmeleri, bağımsız ve esnek seyahat etmeleri ve bulundukları destinasyonla bütünleşebilmeleri sırt çantalıların genel karakteristiğini oluşturmaktadır (Godfrey, 2011: 5). Sırtçantalılar genellikle seyahati kendileri, içinde bulundukları toplum ve diğer kültürler hakkında bilgi edinebildikleri bir tür kendini geliştirme yöntemi olarak görmektedir. Sırtçantalı olarak edindikleri bu bilgilerideride karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmada kolaylık sağlamaktadır (Richard ve Wilson, 2004: 6).

Sırtçantalı turistlerin seyahat motivasyonlarına dair araştırmalar turizm literatüründe birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Turizm ve Boş Zaman Eğitimi Derneği – Sırtçantalı Araştırma Grubu (Association of Tourism and Leisure Education - Backpacker Research Group - ATLAS-BRG) sırtçantalı motivasyonlarını itme ve çekme faktörleri çerçevesinde incelemiştir. Buna göre çekme faktörleri öğrenme, kişisel gelişim, merak etme, yenilik arayışı ve rahatlama; itme faktörleri ise sosyal sınıf, gelir durumu, eğitim, kültürel ve sosyal sermaye, seyahat deneyimi olarak belirlenmiştir (Richards ve Wilson, 2004: 9). Paris ve Teye (2010) sırtçantalılar üzerinde yaptıkları araştırmada seyahat kariyer yaklaşımı çerçevesinde kültürel birikim, rahatlama, bağımsızlık, düşük bütçeli seyahat, deneyimsel ve kişisel / sosyal gelişim gibi motivasyonları tespit etmiştir. Benzer şekilde Godfrey (2011) ise Yeni Zelandalı sırtçantalıları seyahate motive eden sebepleri dünyayı keşfetmek, yeni insanlarla tanışmak, kendini geliştirme veya kimlik oluşturma, kültürel sermaye artırma, kaçış ve uzun süredir kurulan bir hayali gerçekleştirmek olarak tespit etmiştir. Maoz (2007: 123)'a göre sırtçantalılar genellikle yerel yaşam tarzını deneyimlemek, "yerel görünmeye" çalışmak ve "diğer insanlarla tanışmak" gibi motivasyonlara sahiptir. Yazar, sırtçantalıların seyahatleri esnasında katıldıkları faaliyetlerin doğa, kültür veya maceraya yönelik olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla sırtçantalılar kitle turistlerine göre alışılmışın dışında seyahat rotalarını tercih etmektedir. Ayrıca sırt çantalıların daha cesur, rahat ve bağımsız olma ve yeni bir kimlik kazanma arzusuyla seyahat ettiklerini de belirtmiştir (Maoz, 2007, 126).

Sırtçantalı turistin seyahati esnasında birçok sorunla karşılaşması büyük bir olasılıktır. Sırt çantalı gençlerin, normal yaşantılarını terk etmeleri, ailelerinden ve topluluklarından ayrılmaları, yurtdışında alışılmadık zor bir duruma girmeleri oldukça olağan bir durumdur. Sırtçantalı gezginler seyahatlerinde karşılaştıkları sorunları çözerek ve ebeveynlerin veya

yetişkinlerin yön, yardım veya tavsiyeleri olmadan bağımsız kararlar alarak kendilerini kanıtlamak zorunda kalmaktadırlar. Karşılaştıkları sorunları başarılı bir şekilde çözüp ve seyahati başarılı olarak sona erdiren sırtçantalı, artık sorunlarını kendi kendine çözebildiğini keşfetmektedir. Bu durum özellikle Batı toplumlarında yetişkinliğe geçişte önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir (Cohen, 2003: 102). Bazı araştırmacılar bu geçişleri bir “geçiş ayini” (rite de passage) olarak tanımlamaktadır. Kanning (2013: 133) geçiş ayini çerçevesinde sırtçantalı seyahat deneyiminin üç aşaması olduğunu söylemektedir. Birinci aşama, bireyin aşına olduğu tanıdık çevreden ayrılması; ikinci aşama, bireyin yeni roller deneyimleyebileceği ve herhangi bir sınırlandırmanın olmadığı, bireye ikilem yaşatabilecek yeni bir çevreye girmesi ve üçüncü aşama ise bireyin farklı bir zaman ve mekânda “dönüşmüş” olarak yeniden alışılmış çevreye girmesidir. Dönüşümsel seyahat perspektifinden sırt çantalı turizmne bakıldığında yukarıda belirtilen sırtçantalı davranışı ve motivasyonları turistin düşünce ve davranışlarını değiştirebilecek potansiyele sahiptir.

Denizaşırı seyahat eden ABD’li sırt çantalı gezginlerin seyahat deneyimlerinin dünya görüşlerine olan etkisini dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde inceleyen Kanning (2008: 244), bu deneyimlerin onlara empati ve farkındalık kazandırdığı, küresel meseleleri daha iyi anlamalarını sağladığını ve kariyer ve yaşam tarzında değişiklik yapmak gibi gözle görülür davranışsal bir etkiye sahip olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde seyahat deneyimleri sonucu derin değişimler yaşamış İsrailli sırtçantalı gezginlerin seyahat anlatılarını inceleyen Noy (2004: 96) otantiklik ve macera deneyimi yaşamış gezginlerde kalıcı benlik değişimleri olduğunu belirtmiştir. Görüşme ve internet materyalleri ile etnografik alan araştırmasına dayalı çalışmasında O’Reilly (2006: 998) sırt çantalı seyahatin gezginler için bir “geçiş ayini” haline geldiğini ve gezginlerin bu esnada özgürlük, kişisel gelişim, kendini gerçekleştirme gibi kazanımlar elde ettiğini belirtmektedir.

2.3.1.2. Gönüllü Turizmi

Gönüllü turistler, “toplumdaki bazı grupların maddi yoksulluğuna yardım etmek veya yüklerini hafifletmek ve belirli ortamların veya araştırmaların topluma ya da çevreye göre uyarlanması amacıyla seyahat eden gönüllü turistler” olarak tanımlanmaktadır (Wearing, 2001: 1). Başka bir tanıma göre, kişisel değerleri yeniden değerlendirebilme, dünyada bir fark yaratmanın yanı sıra, bir şeyi ait olduğu doğal ya da sosyal çevreye geri koyma amacıyla yapılan seyahat şeklinde ifade edilmektedir (Coghlan ve Gooch, 2014: 714). Bu tanımlara göre gönüllü turizmin uygulanmasında özgecil bir motivasyondan söz etmek mümkündür.

Yeni beceriler öğrenme ve paylaşma, arkadaş edinme, kişisel sorunları gönüllülükten gelen sosyal etkileşimlerle çözebilme ve başarma hissi gönüllü turistlerin temel motivasyonlarını oluşturmaktadır (Coghlan ve Gooch, 2014: 715). Knollenberg, McGehee, Boley ve Clemmons (2014: 936) potansiyel gönüllü turistlerin motivasyonlarını analiz etmek amacıyla 1008 potansiyel gönüllü turistin katıldığı araştırmada özgeci motivasyon turistlerin birincil motivasyonu olarak belirlenmiştir. Ayrıca, farklı kültürleri deneyimleme, aile ile ilişki kurma ve günlük yaşamdan kaçma arzusu diğer motivasyonlar arasındadır. Yine aynı çalışmada kişisel gelişim turistlerin gönüllü turizm deneyimine yönelik bir beklentisi olarak tespit edilmiştir. Bu motivasyonlarla seyahat eden gönüllü turist, deneyimin sonucunda bireye kişisel gelişim, küresel meseleler hakkında farkındalık, değer ve dünya görüşü değişikliği ile uzun vadede kalıcı yeni davranış değişiklikleri elde etmeyi hedeflemektedir (Tomljenovic vd., 2015: 7).

Wearing (2001: 126) gönüllü turistlerin yaşadığı kişisel farkındalık ve öğrenme; kişiler arası farkındalık ve öğrenme, güven ve kendi kendinden memnun olma olmak üzere gelişimi dört ana kategoride toplanmıştır. Kişisel farkındalık ve öğrenme inanç, değer, yetenek ve sınırlamaların yanı sıra duygusal bir perspektiften bireyin daha geniş bir farkındalık geliştirmesiyle ilgilidir. Kişiler arası farkındalık ve öğrenme ise diğer insanlar hakkında bir farkındalık ve bu sayede etkili iletişim geliştirmeye ilgilidir. Deneyimin ve öğrenmenin büyük bir kısmı, gönüllü turistler grubundaki etkileşimden kaynaklanmaktadır. Güven deneyimin bireyin kendisine, yeteneklerine ve becerilerine olan inancını arttırmasıyla ilgilidir. Kendi kendinden memnun olma, daha güçlü bir benlik duygusuyla ortaya çıkan kendine güven hissiyle ilgilidir. Bu dört kategori, birbiriyle oldukça ilişkili olduğundan bireyde daha fazla özgüven hissi yaratabilmekte ve bununla doğru orantıda bireyin kendi kendinden memnun olma düzeyini de yükseltmektedir.

Literatürde gönüllü turizm temelinde bireysel dönüşümleri esas alan bazı araştırmalar yer almaktadır. Coghlan ve Gooch (2011: 722), dönüşümsel öğrenme kuramını gönüllü turizmine uyarladığı çalışmasında gönüllü turizm deneyiminin bireyde kişisel gelişim ve kendini gerçekleştirme, güçlenme, bağımsızlık, öz-farkındalık, yeni bilgi ve becerilerin kazanılması ve kişilerarası ilişkilerin artması gibi değişikliklere yol açtığı sonucuna varmıştır. Dönüşümsel öğrenme kuramında yer alan on adımın uygulandığı bu çalışmada kuramın, gönüllü turizme faydalı bir çerçeve sunduğu ve katılımcıların dönüşüm sürecini anlamada etkili olabileceği belirtilmiştir. Grabowski (2013) nitel araştırmasında bir gönüllü turist uzun süreli seyahat deneyimi esnasında karşılaştığı farklı kültüre olan uyumunu, evine döndüğünde karşılaştığı tanıdık çevreye karşı gelme durumunu ve dönüşümünü incelemiştir. Araştırmada

seyahat deneyimi yaşadığı destinasyondaki toplulukla olan etkileşimi ve eve döndüğünde deneyimlerini yansıtmaya becerisine bağlı olarak katılımcının kişisel gelişim ve dönüşüm yaşadığı sonucunda varılmıştır. Erdely (2013), New Orleans'ta gönüllü turist deneyimleri hakkında gerçekleştirdiği bir etnografi çalışmasında dinin gönüllü turistleri başkalarına yardım etme konusunda nasıl motive ettiğini araştırmıştır. 50 katılımcıyla yapılan yarı-yapılandırılmış görüşmeler sonucunda gönüllü turistlerin başkalarına yardım etmek için New Orleans'a geldiği ve dinin bireylerde özgeci davranışı arttırdığını tespit edilmiştir. Deneyimlerin katılımcılarda görev bilinci ve inanç duygusunu arttırdığı da belirtilmiştir. UNWTO (2016) raporunda yer alan gönüllü turizmin dönüştürücü özelliğine ilişkin literatür çalışmasında bu tür bir turistik faaliyete katılan genç bireylerin duyarlı ve dönüşüme hazır olduğunu belirtmiştir. Zahra ve McIntosh (2007) 17-26 yaş aralığındaki gönüllü turistlerle yaptığı derinlemesine görüşmelerde, gönüllü turistlerin değer ve inançlarını değiştirme potansiyeline sahip olduklarını belirtmiştir. Başkalarına yardım etmek, başkalarının yaşamlarını ve kültürlerini öğrenmek için seyahat eden ve yardım ettikleri insanların yaşamlarını ve kültürlerini daha iyi anlayarak evlerine geri dönen bu turistler potansiyel olarak dünya görüşlerini ve bakış açılarını değiştirmiştir. Özellikle seyahatlerinden döndükten sonra turistlerin aileye, maddiyata ve insanlığa yönelik değerlerinde değişimler yaşadığı belirtilmektedir (Zahra, 2011: 99).

2.3.1.3. Eğitim Turizmi / Yurtdışında Eğitim

Tüm seyahatler eğitici olarak kabul edilmektedir. Tarih boyunca insanlar öğrenmek için seyahat etmiştir ve seyahatin eğitici yönünden faydalanmışlardır. Çünkü seyahat deneyimlerinden öğrenilenlerin ve seyahat yorumlamalarının insanların ufkunu açtığı düşünülmektedir (Stone ve Petrick, 2013: 731). Crompton (1979), seyahat motivasyonlarıyla ilgili çalışmasında, eğitimi temel motivasyon faktörlerinden biri olarak belirlemiştir. Benzer şekilde Iso-Ahola (1983), turizmin sadece rutinden kaçış değil, aynı zamanda kendini gerçekleştirme, eğitim ve öğrenim gibi içsel ödüller sağlayan bir arayış sağlayabileceğini de belirtmiştir. Ritchie, Carr ve Cooper (2003)'e göre eğitici motivasyonlar fiziksel, sosyal, kültürel, manevi veya hayali olabilmektedir.

Eğitim ve öğrenimin, seyahatlerinin birincil veya ikincil sebebi olduğu ve boş zamanlarını değerlendirmek için seyahat ederken öğrenmeyi tercih eden bireylerin katıldığı turistik faaliyet eğitim turizmi olarak tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler yetişkin eğitime yönelik turlar, dil okulları, okul gezileri, değişim programları vb. seyahatlerden oluşmaktadır. Eğitim turizmi bağımsız olarak veya resmi bir kurum tarafından organize edilebilmekte ve

doğada veya örgün eğitimin verildiği resmi bir ortamda da gerçekleştirilebilmektedir (Ritchie vd., 2003: 18).

Literatürdeki bazı çalışmalar, öğrenmek için seyahat eden ve bunu yaparken dönüşüme uğrayan insanları incelemiştir. Stone ve Petrick (2013) yurtdışında eğitim gören bireylerin bilgi/beceri, kişisel gelişim ve yaşam tercihleri açısından gelişim gösterdiğini belirtmiştir. Brown (2009) çalışmasında, öğrencilerin bağımsızlığı ve kendine güveni arttıkça daha özerk hale geldikleri bir kişisel değişim yaşadığını gözlemleyerek, seyahat eden öğrencilerin değişen bakış açılarını dönüşümsel öğrenmeye benzer bulmuştur. Öğrencilerin, kültürlerarası yetkinliklerinde gelişme, toleransın artması ve yaşam önceliklerinin değiştirilmesi, özellikle de finansal başarı üzerindeki mutluluk tercihi gibi sosyal tutumlarında da değişiklikler olmuştur. Eğitim için başka bir ülkede bir süre yaşamak, farkındalık geliştirerek kişisel ve mesleki hayatında uzun vadeli etkiler yarattığı gibi bireyin kültürlerarası kişisel gelişim göstermesini de sağlamaktadır. Kültürel çeşitliliğe maruz kalmak ve evden uzak coğrafi ve duygusal mesafede yaşamak birey üzerinde pozitif yönde bir değişim gerçekleştirmektedir (Brown, 2009: 517). Werry (2008) Güney Pasifik'te yaptıkları bir eğitim gezisinde öğrencilerin çoğunun dönüşümsel deneyimlerinin sınıf dışında gerçekleştiğini ifade etmiştir. Benzer şekilde, Rowan-Kenyon ve Niehaus (2011)'un Prag'da öğrenim gören yabancı öğrencilerle yaptığı görüşmelerde, birçok öğrencinin yurtdışındaki deneyimlerinden olumlu şekilde etkilendiğini ortaya koymuştur. Dönüşümsel öğrenme çerçevesinde öğrenciler edindikleri yeni bilgi birikimi ve geliştirdikleri anlayışı evlerine döndükten sonra hayatlarına entegre edebilmişlerdir. Brown ve Smith (2003) eğitim için Küba'ya seyahat eden 11 ABD'li üniversite öğrencisi ile yaptığı seyahat sonrası görüşmelerde, öğrencilerin seyahatlerinin sonucunda değişim yaşadıklarını gösteren temalar ortaya koymuştur. Örneğin, öğrencilerin Küba halkının onları nasıl algılayacağı ve onlara nasıl tepki vereceği konusundaki bakış açıları değişmiştir. Bir başka çalışmada da dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde, Avustralya, Yeni Zelanda ve Fiji'de sürdürülebilirliğe odaklanan üç farklı disiplinler arası yurtdışı programına katılan 150 ABD'li üniversite öğrencisinin deneyimleri incelenmiştir. Deneyimlerin öğrencilere sürdürülebilir bir bakış açısı kazandırdığı belirlenmiştir. Öğrenciler, sürdürülebilirlik perspektifinden yeni bir sosyokültürel anlayış kazanmış, doğal çevreye duyarlılıkları ve ekonomik kaygıları artmış dolayısıyla sosyal ve çevresel sürdürülebilirlik için değişiklikler yapma farkındalığı geliştirmişlerdir (Bell, Gibson, Tarrant, Perry ve Stoner, 2016:389).

2.3.1.4. Eko-turizm / Doğa Temelli Turizm / Kırsal Turizm

Literatürde bakış açılarına bağlı olarak farklı konular ve kaygılar üzerinden yapılan çeşitli ekoturizm tanımlamaları bulunmaktadır. Goodwin (1996)'e göre ekoturizm türlerin ve yaşam alanlarının korunmasına doğrudan katkıda bulunan, dolaylı olarak da yerel halkın, kültürel miras alanlarını bir gelir kaynağı olarak değerlendirerek halka yeterli geliri sağlayan düşük etkili doğa turizmi olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre ise “göreceli olarak bozulmamış veya kirlenmemiş doğal alanlara, manzaranın, yaban hayatının yanı sıra bu alanlarda bulunan herhangi bir kültürel objeyi incelemek, hayranlık duymak ve tadını çıkarmak amacıyla yapılan seyahate” ekoturizm denir (Ceballos-Lascurain, 1991, 14). Hvenagaard (1994)'ın tanımına göre ise “bir çevreye ait kültürel ve doğal tarihi anlamak amacıyla, ekosistemin bütünlüğünü değiştirmemeye özen göstererek, doğal kaynakları yerel halkın yararına olacak şekilde kullanarak ekonomik fırsatların yaratılabilmesini sağlayan” bir turizm çeşididir. Ekoturizm tanımına ilişkin birçok farklı tanım yapılsa da Weaver ve Lawton (2007: 1170)'a göre ekoturizm üç temel kritere sahip olmalıdır:

- Destinasyonlar ve cazibe merkezleri ağırlıklı olarak doğa temelli olmalı,
- Bu destinasyonlar ve cazibe merkezleri ile ziyaretçi etkileşimleri öğrenmeye veya eğitime odaklanmalı
- Deneyim ve ürün yönetimi ekolojik, sosyo-kültürel ve ekonomik sürdürülebilirlik ile ilgili ilkeler ve uygulamalarla entegre olmalıdır.

Ballantines ve Eagles (1994) ekoturistleri doğa hakkında bilgi edinmek için vahşi yaşamı ziyaret eden ve tatile ayırdığı sürenin en az üçte birini sahada geçiren birey olarak tanımlamıştır. İlgili literatür ekoturistlerin vahşi doğada vakit geçirmek, doğa hakkında bilgi edinmek, fiziksel olarak aktif olmak, benzer ilgi alanlarına sahip insanlarla tanışmak, yeni dış mekân (outdoor) becerileri öğrenmek gibi motivasyonlarla seyahat ettiğini ortaya koymaktadır (Kretchman ve Eagles, 1990: 505; Eagles ve Cascagnette, 1995: 24).

Ekoturizmin hedeflerinden biri, turistlerin doğal çevre üzerindeki etkilerini kavramalarını ve doğal yaşam alanlarına daha fazla değer vermelerini sağlamaktır. Bu yüzden ekoturizm, eğitim ile birleştiğinde, turistleri çevrenin korunması için güçlü savunuculara dönüştürebilmektedir (Nowaczek, 2013: 174). Honey (2008)'e göre ekoturizm eğitici ve hem turistlerin hem de yerel halkın çevresel farkındalık oluşturmaya yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, ekoturizmin ekolojik sorunlara çözüm olacak potansiyele sahip olduğunu söylemek mümkündür. Dönüşümsel öğrenme kuramının felsefesi deneyimsel eğitime, ekolojik farkındalığa ve dönüşümsel seyahate dayanan ekoturizm felsefesiyle doğrudan ilişkilidir.

Dönüşümsel öğrenme kuramında yer alan “bütünleştirici deneyim” (Mezirow, 1996: 163) kavramı ekoturizm ile özellikle ilişkilendirilebilmektedir. Çünkü, bu turizm çeşidi bireylere yeni, zorlayıcı ve ilham verici olan çeşitli seyahat deneyimleri sunmakta ve bireyleri uygulamalı olarak öğrenmeye teşvik etmektedir. Örneğin, el değmemiş vahşi bir ormanda doğa yürüyüşü yapan turistlerin oradaki yaşama uyum sağlaması gerekmektedir. Bu uyum sürecinde kazanılan deneyimler bireyi öğrenmeye ve dönüşüme sürüklemektedir (Nowaczek, 2013: 169).

Walter (2016) ekoturizmi vahşi yaşam, macera ve toplum temelli olarak üç sınıfta incelemiştir. Walter’a göre her bir ekoturizm çeşidi katılımcılar üzerinde farklı etkiler bırakabilmektedir. Vahşi yaşam turizmine dahil olan turistin bilgi birikiminin artması, estetik beğeni, çevresel farkındalık ve doğayı koruma için eylem gibi kazanımlar elde etmektedir. Macera turizmine dahil olan turist ise yeni bilgi ve beceriler, psikolojik değişim, çevresel farkındalık ve eylem kazanımları elde etmektedir. Toplum temelli ekoturizm faaliyetlerine katılan turist ise kültürler arası değişim, geleneksel bilgiye yönelim, çevresel koruma ve eylem, davranışsal ve tutumsal değişim ve kapasite gelişimi yaşamaktadır (Walter, 2016: 21).

Doğal alanlardaki deneyimler doğal çevreyi daha iyi anlamaya, farkındalık geliştirmeye ve genel refahı arttırmaya, hatta tutum ve davranış değişikliğine yol açma potansiyeline sahip olmaktadır (Lean, 2009, 199). Beaumont (2001: 317) Queensland’daki Lamington Ulusal Parkı’nı ziyaret eden 488 turist üzerinde yaptığı çalışmada doğayı görme ve öğrenmeye yönelik zayıf motivasyonlara rağmen, katılımcıların çevre bilgisinde önemli bir artış yaşadıklarını ve buna bağlı olarak görüşlerini ve davranışlarını etkilediğini göstermiştir. Ballantyne, Packer ve Sutherland (2011) deniz temelli ekoturizm faaliyetine katılan 240 turist üzerinde yaptıkları araştırmada yaban hayatı ile temasın bireyler üzerinde doğal bir etkisi olduğunu ve ziyaretçilerin günlük yaşamlarında daha çevreci davranışları benimsemeye teşvik ettiğini ortaya koymuştur. Çalışma, bu tür deneyimlerin uzun vadede davranışsal değişime yol açmasının muhtemel olduğunu vurgulamaktadır. D’Amato ve Krasny (2011) kişisel gelişim ve çevresel davranışları araştırmak amacıyla bir üniversitenin doğa temelli eğitim kursunda yer alan 23 katılımcı üzerinde dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde nitel bir çalışma yapmıştır. Araçsal öğrenme ve özgürleştirici öğrenme bağlamında incelenen katılımcılar el değmemiş doğada, farklı bir yaşam tarzıyla, yoğun ve zorlu bir kursta, kurs topluluğunun bir parçası olarak eğitim almışlardır. El değmemiş doğada vakit geçirmeleri sonucu “ikilem oluşturma” yaşayan katılımcıların psikolojik iyi oluşlarında artış tespit edilmiştir. Doğayla bağlantı kuran katılımcıların doğaya saygıları artmış ve korumacı davranış sergilemişlerdir. Farklı bir yaşam tarzını deneyimlemek katılımcıların ikilem oluşturmaya sebep olmuştur. Dolayısıyla katılımcılar rutin roller dışında farklı sağlıklı alışkanlıklar ve yeni roller deneyimlemişlerdir.

Bu tarz deneyimler bireyin kişisel gelişiminde dönüştürücü potansiyele sahiptir. Evlerine döndüklerinde de bu yoğun ve zorlu kurs programında edindikleri deneyimleri yeni hayatlarında uygulamaya devam ettikleri tespit edilen katılımcılar hem fiziksel hem de psikolojik olarak güçlenmişlerdir.

Kırsal turizm ve daha spesifik olarak tarım turizmi, turistlerin kırsal yaşam tarzına dahil olarak ve çiftliklerde konaklayarak tarımsal faaliyetlere katılması turist üzerinde dönüşümsel etkiler bırakabilmektedir. Tarıma özgü tatil deneyimleri turistlere saf ve basit bir yaşam tarzını gösterirken bir tarım ürününün yaşam ve ölüm döngüsünü, tarımın doğaya olan bağımlılığını ve tarım yapmayı öğretmektedir. Yeni Zelanda'daki bir WWOOF (Willing Workers on Organic Farms) çiftliğinde gönüllü olarak çiftçilik yapan 22 ziyaretçiyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Ziyaretçiler, deneyimlerinden kendi üzerine düşünebilme ve bireysel anlamlılık elde ettiklerini belirtmişlerdir. Doğayla yakınlaşma, düşünmek için zaman ayırma, izleme, kendini kıyaslama fırsatı elde eden katılımcılar kendileri için neyin anlamlı olduğunu keşfetmişlerdir (McIntosh ve Bonneman, 2006: 93). Avustralya'daki bir başka WWOOF çiftliği ziyaretçilerinin incelendiği çalışmada da, çiftlik deneyimine katılmak çiftlik sahipleriyle daha derin ilişkiler kurmayı ve elde edilen deneyimin kendini geliştirmeyi, çevresel farkındalığı ve basit bir yaşam tarzı tercihinin artırdığını ortaya koymuştur (Dewille ve Wearing, 2013: 157).

2.3.1.5. Ekstrem Sporlar

Ekstrem sporlar, ciddi fiziksel yaralanma ve hatta ölüm riski taşıyan rekreasyonel fiziksel aktiviteler olarak tanımlanmaktadır. Bungee-jumping, skydiving, snowboard, paragliding, kaya tırmanışı, rafting, kayak vb. ekstrem sporlar olarak kabul edilmektedir (Willig, 2008: 691). Risk açısından, ekstrem sporlar bireylerin duygularını yeniden incelemek ve yeniden değerlendirmek için bir fırsat sunmaktadır (Allman Mittelstaedt, Martin ve Goldenberg, 2009: 230).

Celsi, Rose ve Leigh (1993), skydiving yapan bireylerin motivasyonları, risk algılamaları ve bir ekstrem spor aktivitesine katılmanın birey üzerindeki çıktıları incelemek için 35 katılımcıyla etnografi çalışması yapmıştır. Çalışmanın bulguları, bireyler deneyim kazandıkça motivasyonlarının evrildiğini ve acemi sporcu ile tecrübeli sporcu motivasyonlarının farklı olduğunu ortaya koymuştur. Ekstrem spor katılımının ilk zamanlarında katılımcıların motivasyonları heyecan arayışı, sosyal çevrenin baskısı ve macera arzusu iken deneyim kazandıkça ustalık kazanma, statü elde etme ve bunlara bağlı olarak yeni bir kimlik oluşturma gibi motivasyonlar ortaya çıkmıştır. Ayrıca yüksek riskli aktivitelere sürekli katılımın, katılımcılarda deneyim kazanmaya bağlı olarak algılanan riski normalleştirdiği tespit

edilmiştir. Slanger ve Rudestam (1997) kayak, kaya tırmanışı, akrobasi uçuşu gibi farklı ekstrem spor dallarıyla uğraşan 20 farklı katılımcıyla yaptığı görüşmelerde motivasyonların meydan okuma, başarıma arzusu, kendi potansiyelini keşfetme, limitlerini test etme ve heyecan arayışı olduğu ve katılımcıların spor dalında ustalaşma arzusunun en fazla motive edici faktör olduğu belirtilmiştir. Allman vd. (2009) gökdelen, köprü, kule, vadi gibi yüksek yerlerden paraşütle atlama temeline dayanan ve ekstrem bir spor olan BASE jumping'e katılım motivasyonlarını araştırmak için 25 katılımcı ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Çalışmada yeni ve elit bir beceri kazanma, başarı hissi, adrenalin hissi, kontrol ve korkunun üstesinden gelmek, aidiyet hissi, kişisel ve manevi gelişim katılımcıların motivasyonları olarak belirlenmiştir. Çalışmaya göre yüksek riskli aktivitelere katılmak bireyin genel yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Brymer ve Oades (2009: 118) 15 BASE jumping katılımcısı üzerinde gerçekleştirdiği fenomenoloji çalışmasında katılımcıların deneyimlerini doğrudan kişisel dönüşümlerle ilişkilendirdiğini tespit etmiştir. Görüşmelerde katılımcıların sıklıkla bu dönüşümlerin kalıcı, anlık ve beklenmedik şekilde gerçekleştiğini belirtilmiştir. Ekstrem sporlar bireye korku hissini yaşatmaktadır. Bireyin doğayla en uç noktada temas kurmasını sağlamaktadır. Bu deneyimler bireye alçakgönüllülük ve cesaret kazandırır. Aynı zamanda insan merkezilikten doğa merkezci bir dönüşüme yol açmaktadır (Brymer ve Oades, 2009: 124). Dolayısıyla, başka yollarla ulaşılamayacak deneyimlerle insan olmanın unutulmuş yönlerini keşfetmesine izin vererek katılımcıyı derin bir şekilde değiştirmektedir.

Ekstrem sporlar bireyin sınırlarını test edebileceği ve büyük ihtimalle sınırlarını aşabileceği aktivitelerdir (Willig, 2008: 700). Ekstrem spor aktivitelerine katılım, bireye hedonik fayda, macera ve heyecan sunmasının yanı sıra kişisel dönüşüm fırsatı da sunmaktadır. Bu aktivitelere katılım derin bir öz-farkındalığı tetikleyerek bireyin kendini algılamasında dönüşüm başlatabilmektedir. Aynı zamanda doğa ile yeniden bağlantı kurma fırsatı sağlayarak bireyin çevresel davranışlarını pozitif yönde etkilemektedir (Brymer, 2013: 120).

2.3.1.6. İnanç Turizmi

İnanç turizmi, katılımcıları kısmen ya da yalnızca dini nedenlerle motive eden bir turizm çeşididir. Özel eko-kültürel ortamın yardımıyla, dini kültürün yönlendirdiği özel bir turizm faaliyetidir. Turistler veya belirli bir inancın takipçileri tarafından yapılan ibadet, araştırma, gezi ve kültür gibi özel turizm faaliyetlerini kapsamaktadır (Mu, Li, Jian-Hong, Ji, Yan-Geng ve Xiting, 2007: 101).

İnanç turizmi muhtemelen dinler kadar eskidir ve dolayısıyla en eski turizm çeşidi olabilmektedir. Bu yüzden herhangi bir dine özgü değil, dünya çapında bir turizm olgusu olarak kabul edilmektedir. Antropoloji ve arkeoloji bilimleri de inanç turizminin Avrupa, Asya, Amerika ve Avustralya'nın kabile toplumları arasında tarih öncesi zamanlarda da mevcut olduğunu göstermektedir. Pratikte günümüz ibadet yerleriyle benzerlik gösteren Stonehenge, Göbekli Tepe gibi antik dönem tapınakları tarihte insanlar için ziyaret merkezleri olmuştur (Rinschede, 1992: 53). İnanç turizmi kapsamında ziyaret edilen cazibe merkezleri; doğal alanlar (kutsal göller, dağlar, adalar vb.), dini amaçlar için inşa edilmiş binalar (cami, kilise, manastır vb.), dini temalı binalar, dini etkinliklerin gerçekleştirildiği dini olmayan yerler ve trajik ya da politik olaylarla kutsallaştırılmış mekanlar (Nelson Mandela'nın kaldığı cezaevi) olarak sınıflandırılabilir (Shackley, 2003: 161).

İnanç turizmi gönüllü, geçici ve karşılıksız bir seyahate dayanmaktadır. Farklı motivasyonlarla desteklense de en temel motivasyon dindir. Dolayısıyla inanç turizmi kapsamında seyahat genellikle dini bir bölgeye yapılmaktadır. Bu turizm kapsamında seyahat eylemi dini bir ibadeti temsil etmez, sadece araçtır (da Graça Mouga Poças Santos, 2003: 40).

Sharma (2013)'ya göre, insanlar sadece eğlence ya da zevk için değil, kişisel anlam ve tatmin bulmak amacıyla bu turizm çeşidini tercih etmektedir. Böylece, dini deneyimin içsel ve manevi yönü bireye zihinsel / psikolojik dönüşüm sunabilir. Drule, Chiş, Bacila ve Ciornea'nın (2012) kutsal mekanlara yapılan ziyaretlerdeki dini olmayan motivasyonları ölçmek amacıyla 1644 kişi üzerinde yaptığı araştırmada daha iyi bir insan olma, özsaygı kazanma ve kendini gerçekleştirme arzusu dini olmayan motivasyonlar olarak belirlenmiştir. Blackwell (2007) inanç turizmini hac ziyareti çerçevesinde beklenti teorisine göre açıklamaya çalışmıştır. Birey, hac ziyaretiyle birlikte maneviyatının geliştirileceği beklentisine sahiptir. Hacca katılmak, bu kişinin manevi hedeflerine ulaşmasında etkilidir. Gelişmiş maneviyat, kendini gerçekleştirme, cemaat içerisinde tanınma ve prestij artışı bireyin motivasyonlarını oluşturur. Benzer şekilde dindar olmayan bireyler için de kutsal bir mekân, farklı bir kültür, din veya ritüel görmek ruhsal dinginlik, zihinsel rahatlama, dinsel tatmin, özgürlük ve rahatlama sağlamaktadır (Bilim ve Düzgüner, 2015: 82). Dindar olmayan turistler aynı zamanda kutsal yerlere macera arzusu, farklı bir şey keşfetme, kültürel zenginleşme ve merak motivasyonlarıyla da seyahat etmektedir (Shuo, Ryan ve Liu, 2009: 583).

İnanç turizminin dönüştürücü potansiyeli, turistlerin kendilerini ve hayatı daha derinden anlamalarını sağlayan motivasyonlarla örtüşmektedir (Tomljenovic vd., 2015). Ross (2010: 57) hac seyahatlerinde ortaya çıkan birlik beraberlik duygusu, saygı, yansıma, ritüel ve ayinler ile sıra dışı bilinç hallerinin (örn. trans hali) bireyi dönüşüme elverişli hale getirebildiğini

belirtmiştir. Lee ve Gretzel (2013)'e göre varoluşçu turist motivasyonu ile hareket eden hacılar, otantiklik arayışı ile harekete geçen ve inanışlarının merkezine doğru hareket eden bireylerdir. Bu esnada merkezin temsil ettiği tüm inanç ve değerlere tamamen bağlanırlar. Araştırmacılar, inanç turizmi kapsamında seyahat eden 20 Koreli ve 19 ABD'li evangelist turist ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirmiştir. Bu seyahatte yaşamlarında değişikliklere yol açan deneyimler yaşadıklarını ifade eden katılımcılar, inançlarının daha güçlü hale geldiğini ve minnet duygularının yükseldiğini ifade etmiştir. Sonuç olarak seyahatleri onları kişisel ve manevi yönden geliştirmiş ve yeni benliklerini keşfetmelerini sağlamıştır.

2.3.1.7. Sağlık Turizmi

Turistik tesis veya destinasyonun turistik olanaklarının yanı sıra sağlık hizmetlerini ve tesislerini bilinçli olarak teşvik ederek turistlerin ilgisini çekmek için sunduğu hizmetler sağlık turizmi kapsamına girmektedir (Goodrich ve Goodrich, 1987, 217). Bu sağlık hizmetleri, tesis ya da otelde uzman doktorlar ve hemşireler tarafından gerçekleştirilen tıbbi muayeneleri, özel diyetleri, akupunkturu veya çeşitli hastalıklar için özel tıbbi tedavileri ve bitkisel ilaçları içerebilmektedir. Sağlık turizmi sürekli ikamet edilen yerin dışında bulunmak şartı ile boş zamanlarda tedavi olma motivasyonu ile yapılan seyahatleri kapsamaktadır (Hall, 1992: 151). Sağlığı bozuk olanların veya sağlığına daha fazla önem verenlerin yanı sıra, iyi olma ve günlük yaşamın stresinden uzak durma ihtiyacı hissedenler için bir seçimdir. Bu turime katılan bireyler genellikle sağlığını korumak veya hastalıklarını tedavi etmek için seyahat ederler (Jabbari, Zarchi, Kavosi, Shafaghat ve Keshtkaran: 2013, 32).

Turistlerin motivasyonları, belirli tıbbi tedaviler için seyahat edip etmediklerine veya genel sağlık durumlarını geliştirmelerine bağlı olarak farklıdır. Çünkü sağlık turizmi kapsamında tıp, beslenme, terapi, psikoloji, kozmetik-güzellik, rehabilitasyon gibi birçok unsur bulunmaktadır. Bu da wellness turizmi, medikal turizm, spa (kaplıca) turizmi, beden-zihin-ruh aktiviteleri gibi birçok turistik ürünün ortaya çıkmasına yol açmıştır (Puczko ve Smith 2012: 261).

Mueller ve Kaufmann (2001)'a göre wellness turizmi “temel amacı, sağlığını korumak veya geliştirmek olan insanların seyahat ederek, profesyonel know-how ve bireysel bakım sağlayan özel bir konaklama tesisi kapsamında turizm faaliyetleri gerçekleştirmesi şeklinde tanımlanmıştır. Bu tesislerde fitness/güzellik bakımı, sağlıklı beslenme/diyet, rahatlama/meditasyon ve zihinsel aktivite/egitim gibi hizmetleri içeren kapsamlı bir hizmet paketi olması beklenmektedir. Son yıllarda sağlık ve wellness turizmi büyük bir gelişme göstermiş ve kaplıcalar, termal banyolar, sağlıklı yaşam otelleri, cerrahi ve tıbbi müdahalelere

yönelik klinikler, meditasyon ya da inziva gibi psikolojik tedavi yöntemleri bu turizm çeşitlerine dahil olmuştur. Sağlık turizmi ve medikal turizm yer yer eş anlamlı olarak kullanılsa da sağlık turizmi wellness ve medikal turizm için bir çatı terim görülmektedir. Medikal turizm geleneksel olarak fiziksel ve iyileştirici prosedürlere (örneğin operasyonlar, cerrahi) odaklanmışken, wellness turizmi, bireyin zihinsel, psikolojik, duygusal ve manevi yönlerine vurgu yaparak, pro-aktif bir tedavi yöntemi olarak, bireyin yaşam tarzına yönelik yaklaşımlara odaklanmaktadır (Smith ve Puczko, 2013: 61).

Sağlık turizmi, insanların fiziksel tedavileri yanı sıra duygusal ve manevi yönlerini geliştirmeye yardımcı olarak kişisel gelişim göstermelerini sağlamaktadır. Turistler genellikle tek başlarına seyahat ederler, ancak benzer sorunları olan turistler ve yerel halkla iletişim kurarak sosyal ve kültürel yönden gelişim sağlayabilmektedirler. Bu durum, deneyimleri paylaşımlarına ve daha hızlı bir şekilde iyileşmelerine yardımcı olabilmektedir. Bedenen, zihnen ya da ruhen, dikkat dağınıklığı ya da korku hissi olmadan iyileşmeye odaklanmak istedikleri için genellikle güvenli ve güvenli ortamlar ve rahatlık aramaktadırlar. Bu nedenle, inzivaya çekildikleri mekânlar, oldukça yalıtılmış, güvenli yerlerde (örn. dağlar, köyler, ormanlar vb.) bulunmaktadır (Puczko ve Smith 2012: 274).

Sağlık amaçlı seyahat etmek duyular ve duygular yoluyla bireylere çeşitli derin ve zengin deneyimler sunmaktadır (Reisinger, 2013b: 30). Sağlık ve wellness turizm deneyimleri bireye kişisel gelişim ve dönüşüm sağlayabilmektedir. Çünkü wellness kavramı, fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişimi, sosyal uyumu, çevresel sürdürülebilirliği, duygusal refahı ve sosyal ilişkilerden elde edilen memnuniyeti içerecek şekilde mutluluk ve iyi olma halinin ötesinde bir durumu açıklamaktadır (Puczko ve Smith 2012: 274). Smith ve Puczko (2013), wellness turizminde dönüşümün farklı şekillerde olabileceğini söylemektedir. Yazara göre dönüşüm fiziksel, duygusal, varoluşsal, ruhsal, sosyal, kültürel ve çevresel şekillerde gerçekleşebilmektedir. Fiziksel dönüşüm beslenme, fitness, terapi, masaj gibi aktivitelerle beden sağlığını iyileştirmeye ve korumaya yönelik şekilde; iş-yaşam dengesini koruma, stres yönetimi, sağlıklı alışkanlıklar edinme gibi yollarla yaşam tarzını değiştirerek; meditasyon, rahatlama, yavaş hareket etme gibi eylemlerle gerçekleşmektedir. Duygusal dönüşümler yaşam koçluğu, danışmanlık gibi destekler alarak hayattaki zorluklarla yüzleşerek; yoga, meditasyon gibi aktivitelerle anı yaşayarak; görselleştirme, olumlama ve mantra gibi yöntemlerle pozitif düşünerek ve olumlu yaşayarak gerçekleşmektedir. Aynı görüşteki insanlarla sosyal ilişkiler kurarak, yoga, meditasyon gibi aktivitelerle kaygı durumuna karşı anlam yaratmak; bilinçli farkındalık, meditasyon veya hac gibi yollarla kendi potansiyelini keşfetmek ve varoluşsal amacını bulmak; kendi olabilmek için veya ileriye adım atabilmek için tek başına seyahat

etmek, yeni ve benzersiz deneyimler aramak, kalabalıktan uzaklaşmak, kendi tercihlerine inanmak varoluşsal dönüşümün gerçekleşmesini sağlamaktadır. Zen ve Budizm gibi öğretiler ve meditasyon, dans etme, şarkı söyleme gibi bireyin yaratıcılığını arttıran aktiviteler bireyi anti materyalist davranmasını ve hayatta karşılaştığı zorlukları sükunetle karşılamasını sağlayarak ruhsal bir dönüşüme yol açmaktadır. Bireyin sosyal dönüşümü bireyin politik veya toplumsal olaylara destek vermesiyle, korumacı, yapıcı ve öğretici davranarak başkalarının iyiliği de düşünerek topluma katkıda bulunmasıyla gerçekleşmektedir. Farklı kültürel topluluklara ve etkinliklere katılarak hoşgörü geliştirme ve kültürler arası değişim kültürel dönüşüme yol açmaktadır. Benzer şekilde wellness turizmi kapsamında hiking, trekking, tırmanma, rafting gibi aktivitelerle doğada vakit geçirme bireyin doğaya olan duyarlılığını ve fiziksel iyi oluşunu geliştirerek çevresel dönüşüm sağlamaktadır.

Sağlık turizmi kapsamında değerlendirildiğinde yoga turizmi de bireye farklı bakış açısı kazandırarak karşılıklı olarak olumlu geri bildirimlerle bireylerin ve toplulukların psikolojik, duygusal ve ruhsal iyi olma halini etkileyen olumlu dönüşümler sunmaktadır. Yoga turizminin dönüştürücü gücü bireyde olumlu kazanımlar elde etmesiyle ortaya çıkmaktadır. Birey öz-yeterlik, iyimserlik, umut ve fiziksel esneklik kazanarak pozitif psikolojik gelişim göstermektedir. Yoga aynı zamanda bireyin kişisel olduğu kadar aynı zamanda iş yaşamındaki profesyonel ve örgütsel gelişimi için gereken duygusal gelişimi kazanmasını, bireysel ve sosyal etik ve ahlaki inançlara dayalı kültürel sermayesini arttırmasını da sağlamaktadır (Ponder ve Holladay, 2013: 103-105).

2.3.1.8. Kültür Turizmi

Kültürel ihtiyaçların karşılanması için yeni bilgi ve deneyimler elde etmek niyetiyle, kişilerin normal ikamet yerlerinden farklı bir yerde bulunan kültürel öğelere seyahat etmesi kültür turizmini ifade etmektedir. Bu kültürel öğeler arkeolojik alanlar ve müzeler mimari (antik kalıntılar, ünlü binalar) sanat, heykel, el sanatları, galeriler, festivaller, etkinlikler, müzik ve dans (klasik, halk, çağdaş), drama (tiyatro, film), dil ve edebiyat, dini bayramlar, etnik kültürler ve alt kültürler gibi somut veya somut olmayan öğelerden oluşmaktadır (Mousavi, Doratli, Mousavi ve Moradiahari, 2016: 73; WTO, 1985: 6).

Goeldner ve Ritchie'ye göre (2009)'ye göre, kültür turizmi gezginlerin başka kültürlere ait mirasları ve tarihleri öğrenerek, o kültürlerle ait çağdaş yaşam biçimlerine ya da düşüncelere aşına hale gelmesini sağlayan seyahatin tüm yönlerini kapsamaktadır. Kültür turizmi, kültürlerarası iletişimi yoğunlaştıran bir halk hareketidir ve bu nedenle kültürler arası karşılıklı saygıyı teşvik ederek kültürel farklılıkların ve çeşitliliğin geliştirilmesine katkıda

bulunmaktadır. Ayrıca farklı toplumlar ve milletler arasında barış, anlayış ve bilgi paylaşımı için bir fırsat olarak görülmektedir (Brunt ve Courtney, 1999: 495).

McKercher ve Du Gros (2002), kültür turizmi kapsamında bir destinasyonu ziyaret eden kültür turistlerinin sahip oldukları deneyimlere ve motivasyonlara göre seyahatlerinden çok derin kültürel deneyimler elde ettiklerini belirtmiştir. İnsanlar kendi anlayışlarının ötesinde güç, bilgi ve mükemmeliyetle yapılmış tarihi binalar, antik kalıntılar gibi kültürel miras öğeleri veya sanat eserleriyle karşılaştıklarında; bunlardan etkilenecek hayranlık, saygı hatta korku gibi duygulara kapılabilmektedirler (Tomljevic vd., 2015: 10). Bu deneyimler dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde eleştirel yansıtma, yeni ortamlar ve kültürlerle bağlantı kurmak turistleri daha özerk, gelişmiş ve bağımsız düşünen bireylere dönüştürebilmektedir (Savener, 2013: 140). Dolayısıyla kültür turizmi dönüştürücü bir potansiyele sahip olmaktadır.

2.3.2. Turist-Ev Sahibi Toplum İlişkisi ve Dönüşüm

Çeşitli seyahat türleri ve turistik faaliyetler insanlara arzu ettikleri şeyleri öğretme ve bu öğrenimi hayat boyu devam ettirme potansiyeline sahiptir. Yeni yerler ziyaret etmek ve yeni insanlarla tanışmak hem turistlerin hem ev sahibi toplumun birbirleri hakkında bilgi sahibi olmasına olanak vermektedir. Öğrenme, turist üzerinde kişisel bir dönüşüme yol açabilmektedir; fakat benzer şekilde turist ve ev sahibi toplum arasındaki sosyal etkileşim ve iletişim ev sahibi toplum üzerinde de bir dönüşüme yol açabilmektedir (Reisinger, 2015: 11). Turistlerin ve ev sahibi toplumun birbirleri hakkında yeni bilgiler edinmesi hem turistlerde hem de ev sahibi toplumda yeni fikirler ve inanışlar oluşturulmasına yardımcı olarak, ortak varsayımları değerlendirerek yeniden şekillenmesine olanak sağlamaktadır. Bu da iki tarafa da daha geniş bir perspektif sunarak ve “öteki”yi anlamalarını sağlamaktadır (Wearing ve Wearing, 2001: 149). Turistler ve ev sahibi toplum arasındaki ilişkilerde turizm, her iki taraf için de bir benlik duygusu geliştirme fırsatı sunmaktadır. Bu şekilde turistler ve ev sahibi toplum birbirlerinin dönüşümünü etkilemektedir (Boyd ve Myers, 1988: 268). Dolayısıyla dönüşüm karşılıklı biçimde gerçekleşmektedir.

Turistler, seyahatlerinin göreceli olarak kısa ve yüzeysel olması nedeniyle her zaman derin kişisel dönüşümler yaşayamazlar. Fakat ev sahibi toplum önemli değişiklikler yaşamaya devam etmektedir. Turistlerin destinasyondaki varlığı ev sahibi toplumu önemli ölçüde etkilemektedir. Bu yüzden turizmin ev sahibi toplum üzerindeki dönüştürücü etkisi turistlere kıyasla daha fazladır. Dolayısıyla turizmin ev sahibi toplum için sonuçları daha derin olmaktadır (Bruner, 1991: 238).

Ev sahibi toplumların turistlerle yaşadıkları deneyimler anlamlı dönüşümsel deneyimler üreterek karşılıklı anlayışı arttırabilir; bu da toplumların bakış açılarını değiştirebilir ve ev sahibi toplumların yeni yaşam biçimlerini deneyimlemelerini sağlayabilir. Ev sahibi toplum, hem kendi ihtiyaçlarını hem de turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için hayatlarını yeniden düzenleyebilmektedir. Ev sahibi toplumların bireysel dönüşümü turistler ile birbirine bağlı olma duyguları üzerinde de derin bir etki bırakabilmektedir (Reisinger, 2015: 11-12).

Turizm genellikle, toplumsal değişime önemli katkı sağlayan bir araç olarak görülmektedir (Saarinen, 2004: 162). Literatürde ev sahibi toplum perspektifinden dönüşümü inceleyen bazı çalışmalar bulunmaktadır. Smith ve Zatori (2015) turizmin Budapeşte’de yaşayan Roman (Gypsies-Çingene) ve Yahudi toplulukları üzerindeki potansiyel dönüştürücü etkisini incelemiştir. Budapeşte’deki bu iki azınlık topluluğun tarihsel, politik ve sosyal açıdan birçok zorlukla yüzleşmek zorunda kaldığını vurgulayan yazarlar, bu topluluklara artan turistik ilginin mevcut siyasi ve sosyal statüleri konusunda farkındalık yaratılmasına yardımcı olacağını belirtmiştir. İç ve dış turizm talebinin artmasıyla, hoşgörü düzeyinin yükselmesi ve bu halklara karşı toplumsal önyargının azalmasının mümkün olacağı vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra, Roman ve Yahudi toplumlarının yaşadığı bölgelere düzenlenecek turlar kültürel anlamda eğitici olmasının yanı sıra, bu alanların korunması ve yenilenmesi için önemli bir olanak görülmektedir. Ayrıca, turizm bu iki topluluk arasında dayanışma duygusunu arttıracığı da öngörülmektedir. Bu bağlamda dönüşüm ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel olarak gerçekleşmektedir. Sonuç olarak, dönüşümsel turizm perspektifi etnik toplumların olumlu dönüşümü için fayda sağlamaktadır.

Diekmann ve Cloquet (2015), Brüksel’de Kongo halkının yoğun olarak yaşadığı Matonge mahallesinin ve toplumunun dönüşümünü, yerli ve yabancı turist gruplarının ev sahibi toplumu ne kadar etkilediğini tarihsel perspektiften incelemiştir. Çalışmaya göre, 1950-1970 yılları arasında Matonge sadece Kongolu ziyaretçiler tarafından ziyaret edilirken küçük ekonomik gelişmeler kaydetmiştir. Bu yıllarda bölgenin sosyo-kültürel yapısını çoğunluğu Kongolu olan Afrikalılar oluşturmuştur. Turistlere yönelik bir algı tespiti yapılmamıştır. 1970-1990 yılları arasında ise bölgede üst sınıf turistlere hitap eden lüks ürünlerin satıldığı birçok mağaza açılmıştır. Kongolu turistlerin gösterişli davranışlar sergilediği bir destinasyon haline gelen Matonge’de Kongo toplumu ve kimliği duygusunun güçlendiği gözlemlenmiştir. Bu dönemde turistler toplumun bir parçası olarak algılanmıştır. 1990 ve 2005 yılları arasında hem Afrika kökenli hem de Post/neo-kolonyal deneyimler arayan yabancı turistler bölgeyi ziyaret etmeye başlamıştır. Bölgeye yeni yerleşenler için yeni ekonomik fırsatlar doğsa da lüks mağaza sayısı azalmış ve ürün kalitesi düşmüştür. Sosyo-kültürel açıdan toplum ve kimlik genişlemiş,

geldikleri ülkelerin kültürleriyle bağlar korunmuştur. Turist algısında bir değişim yaşanmamıştır. 2005 yılı itibariyle bölge hükümet tarafından resmi olarak tanınmıştır. Turistik açıdan Afrikalı turistler ve egzotizm arayışında olan yabancı turistler bölgeyi ziyaret etmeye devam etmiştir. Turizm otoriteleri tarafından bölgede turizm faaliyetleri desteklenmiştir. Bölge esnafı turizme daha fazla dahil olmaya başlamıştır. Ekonomi önceki dönemler ile aynı eğilimde ilerleme göstermiştir. Sosyo-kültürel açıdan ise Pan-Afrikan kimlik benimsenmiş, kültürel ve bireysel açıdan saygı görmeme hissi ortaya çıkmıştır. Ev sahibi toplum bölgeye düzenlenen tur organizasyonlarından rahatsızlık duymaya başlamıştır. Afrikalı turistler toplumun bir parçası olarak kabul edilirken, yabancı turistlerin bölgeye ziyaret saygısızlık olarak algılanmaya başlanmıştır.

Burrai ve Cuevas (2015), gönüllü turizmi deneyimleyen ve Peru (Cusco) ve Tayland'da (Mae Sot) iki popüler gönüllü turizm destinasyonunda gönüllü turistlerle karşılaşan yerel halkın dönüşümsel turizm deneyimlerini incelemiştir. Çalışma gönüllü turizm faaliyetlerinin yerel halk üzerinde kendini geliştirme, kültürler arası alışveriş, iletişimsel öğrenme gibi değişimlere yol açtığını ortaya koymuştur. Halkın bu deneyimler sonunda bilinç düzeyinin arttığı ve kendilerine daha eleştirel yaklaştıkları belirtilmiştir.

Ekstrem sporların ev sahibi toplumların psikolojik gelişimine olan etkisinin incelendiği literatür çalışmasında bu sporların ev sahibi toplumlara bu faaliyetleri katılabilme fırsatı sağlamasının yanı sıra aynı zamanda ev sahibi toplumların doğaya olan bakış açılarına ilişkin algılarını değiştirdiği, risk alma konusunda yeni bakış açıları kazandırdığı ve dönüşüm algılarını değiştirdiği ortaya konmuştur (Brymer ve MacKenzie, 2015: 138).

Deville (2015), Avustralya'daki bir WWOOF çiftliğinde çalışan çiftçilerin WWOOF gezginleri ile etkileşimlerinin oldukça olumlu deneyimler ortaya çıkardığını belirtmiştir. Bu deneyimler sonucunda çiftçiler sosyal etkileşim, kültürel alışveriş ve farklı kültürleri öğrenme gibi dönüştürücü çıktılar elde etmişlerdir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAÇKAR DAĞLARINDA DÖNÜŞÜMSSEL ÖĞRENMEYE BİR BAKIŞ: TURİSTLERİN SEYAHAT DENEYİMLERİNİ ANLAMA

3.1. Araştırmanın Amacı

Seyahat, bireysel ve toplumsal değişime yol açan koşullara sahip olduğu için bir dönüşüm aracı olarak görülmektedir (Wolf, Ainsworth ve Crowley, 2017: 2). Bir başka deyişle, seyahat ve turizm gezginlerin dönüşümlerine elverişli koşullar yaratmaktadır (Ross, 2010: 55). Turizm ve seyahat literatürü incelendiğinde, çalışmanın literatür bölümünde belirtildiği gibi, seyahatin bireyler ve toplum üzerindeki dönüştürücü etkisini ciddiye alan önemli sayıda araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalar genellikle belirli bir turizm veya seyahat türü temel alınarak bireylerin veya toplumların dönüşümünü incelemiştir (Lean, Staiff ve Waterton, 2014: 13).

Bir destinasyona anlam, değer, duygu katan binalar, doğal güzellikler, rotalar, yemekler gibi somut unsurlar ile kültür, ritüeller, ahlaki değerler gibi somut olmayan unsurlar insan deneyimini derinleştirerek kişisel gelişime katkıda bulunmaktadır. Örneğin; Vatikan, Auschwitz Toplama Kampı, Grand Canyon, Borobudur Tapınağı, Tac Mahal gibi belirli turistik yerlerin bireyler üzerinde dönüştürücü etkisi bulunmaktadır (Reisinger, 2013b: 28). Doğada/yabanda gerçekleştirilen bir seyahat veya farklı kültürel gelenekleri, sınıfları, değerleri ve tutumları olan bir destinasyonda gerçekleştirilen seyahat dönüştürücü etkiye sahiptir (Morgan, 2010: 256). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın dönüştürücü bir potansiyele sahip olabileceği varsayılmaktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı, barındırdığı somut ve somut olmayan unsurlarla oldukça zengin bir bölgedir:

Kaçkar Dağları Milli Parkı, yaban hayatı, bitki zenginliği, doğal yaşlı ormanları, manzarası, buzul vadileri, gölleri, şelaleleri, aktüel buzulları, hörgüç kayaları, moren setleri, eşsiz doğa güzellikleri, temiz havası, soğuk ve berrak kaynak suları, termal kaynakları, Kaçkar (3932m) ve Verçenik (3907 m) zirveleri gibi jeomorfolojik, iklimik ve jeolojik oluşumları ile yayla meskenlerinin otantik mimarisi, yöre insanının misafirperverliği, geleneksel yaylacılık faaliyetleri, kamp yerleri, tarihî patika yolları, konakları, kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı, yaşam biçimi gibi beşeri özellikleriyle sadece ulusal değil, uluslararası düzeyde tanınan en önemli doğal alanlarımızdan biridir (Zaman, 2008: 4).

Bu bilgiler ışığında seyahatin bireyler üzerindeki dönüştürücü etkisinin yanı sıra seyahat edilen destinasyonun da dönüşüm sürecine olan etkisi araştırmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı gezginlerin Kaçkar Dağları Milli Parkına seyahat motivasyonlarını, seyahat sürecinde yaşadıkları deneyimleri ve sonucunda

gerçekleştirdikleri seyahatin kendileri üzerindeki dönüştürücü etkisini anlamaya çalışmaktır. Araştırmanın amacına yönelik araştırma sorusu aşağıdaki gibidir:

Araştırma sorusu: “Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda seyahat etmek gezginler üzerinde nasıl bir dönüştürücü etkiye sahiptir?”

Bu araştırmayla birlikte, özellikle yerli turizm literatüründe, turizmin ve seyahat etmenin dönüştürücü niteliğini ve turizm alanındaki potansiyelini ele alan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Uluslararası literatürde ise, son birkaç yılda yapılan çalışmalar ile birlikte dönüştürücü turizm ve dönüştürücü seyahat kavramları güncel araştırma alanları olarak öne çıkmaktadır. İlgili literatür incelendiğinde yapılan çalışmalarda dönüştürücü öğrenme kuramının turizm için bir model olarak uygulanabildiği görülmektedir. Dönüştürücü seyahat kavramının daha da geliştirilebilmesi için yeni çalışmalara ihtiyaç duyulduğu mevcut çalışmalarda belirtilmektedir. Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda seyahat eden bireylerin bölgede kaldığı süreç içindeki deneyimleri göz önüne alındığında, dönüştürücü öğrenmeyi anlamaya yönelik zengin veri potansiyeline sahip olduğu, dolayısıyla, bu verilerden elde edilen bulguların ilgili literatüre önemli ölçüde katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Phillimore ve Goodson (2004, 15), farklı fikirlerin, yöntemlerin ve teorilerin turizm alanında kullanılmasının, turizmin disiplinler arası yapısını yansıttığı belirtmiştir. Bu çalışmaya da bir androgoji ⁴kuramı olan dönüştürücü öğrenme kuramının kuramsal dayanak oluşturuyor olması dönüştürücü seyahat kavramını disiplinler arası bir perspektiften ele alınmasını sağlamaktadır. Ek olarak, çalışmada incelenen gezginlerin farklı turizm motivasyonlarına sahip olmaları, dönüştürücü öğrenmenin gezginler üzerinde hangi turizm çeşidine göre farklılıklar veya benzerlikler taşıdığını açıklamaya yardımcı olmaktadır.

3.2. Araştırma Yöntemi

Van Maanen (1979: 520) nitel araştırmayı, sosyal dünyada meydana gelen olayları anlamaya, yorumlamaya, çözmeye çalışan bir dizi yorumlayıcı tekniği kapsayan bir şemsiye terim olarak tanımlamıştır. Patton (2002: 48)’a göre nitel araştırma, sahaya, gerçek dünyaya, mahallelere, sokak köşelerine girmek ve orada olanları yakalamak için oranın şartlarına ve insanlarına yaklaşımdır. Dolayısıyla, nitel araştırmacılar olguları doğal ortamında inceleyerek insanların dünyayı nasıl algıladıklarını veya nasıl deneyimlediklerini kavramaya çalışırlar (Merriam, 2005: 13). Sosyal bilimlerde nitel araştırma, nicel araştırmaların tersine sosyal

⁴ Androgoji (ya da adragoloji) ise; yine Yunanca; andr (yetişkin) ve agogos (rehberlik) köklerinden türetilmiştir ve “yetişkinlerin öğrenmesine yol göstermenin ya da yardımın bilim ve sanatı” anlamına gelir (http://www.edchreturkey-eu.coe.int/Source/Resources/Trainingset/Module9_Adult_Education_tr.pdf) (erişim tarihi 02.05.2019).

gerçekliği dil aracılığıyla tanımlamayı, yorumlamayı ve açıklamayı amaçlar (Beuving ve de Vries, 2014: 19). Denzin ve Lincoln (2005: 3) bunu “alan notları, mülakatlar, konuşmalar, fotoğraflar, kayıtlar ve kendinize yazdığınız notlar” ile dünyayı görünür kılmak şeklinde açıklamıştır.

Kaçkar Dağları Milli Parkı’nı ziyaret eden gezginlerin hangi motivasyonlara sahip oldukları, ne tür deneyimler elde ettikleri, dönüşüm sürecinin nasıl başladığı, deneyimlerin sonucu olarak gezginlerde nasıl dönüşümlerin gerçekleştiği gibi araştırmanın temelini oluşturan soruların cevabını aramak için nitel araştırma yaklaşımı tercih edilmiştir. Özellikle gezgin deneyimlerinin ontolojik yapısı gereği gerçekliğin bakış açısına göre çeşitlilik göstermesi (Creswell, 2013: 21) ve bu deneyimlere bağlı olarak dönüşümleri anlama çabası bu çalışmanın niteliksel yönünü kuvvetlendirmiştir.

Nitel araştırmalarda genellikle karmaşık, bağlamsal, keşifsel ve tümevarımsal bir süreç izlenir (Patton, 2002: 55; Mertens, 2010: 225). Tümevarım prensibinin kabul gördüğü nitel araştırmalarda, nicel yöntemlerin aksine önceden belirlenmiş hipotezler yer almaz. Bunun yerine araştırmacılar ampirik dünyayı gözlemleyerek yola çıkar ve kavram, hipotez ve teorilere doğru ilerler (Neumann, 2006: 90; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 47). Bu araştırmanın teorik çerçevesi belirlenirken ilgili literatürden ve dönüştürücü öğrenme kuramından (Mezirow, 1978) faydalanılmıştır.

3.3. Araştırma Deseni

Araştırma deseni, araştırma sorusuna, çalışmanın amaçlarına, hangi araştırmaların en uygun şekilde belirli araştırma sorularını cevaplayacağına ve hangi stratejilerin kullanılmasının daha etkili olacağına odaklanan, araştırmacıyı belirli alanlara, kişilere, gruplara, kurumlara, yorumlayıcı materyallere, belgelere ve arşivlere ulaşmasına rehberlik eden bir stratejidir (Denzin ve Lincoln, 2005: 25; Yıldırım ve Şimşek, 2016: 67). Günümüzde sağlık ve sosyal bilimler alanlarında etnografi, olgubilim, kuram oluşturma, durum çalışması, anlatı araştırması gibi yaklaşımlar nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılmaktadır (Creswell, 2016: 187). Bu yaklaşımların her biri karmaşık bir literatüre, ayrı bir tarihe, örnek çalışmalara sahiptir ve dolayısıyla izledikleri yollar farklıdır (Denzin ve Lincoln, 2005: 25).

Fenomenoloji, “kendini gösterme” anlamına gelen Yunanca “phenomenon” kelimesine dayanmakta, bir şeyi açığa vurmak veya görünür hale getirmek anlamına gelmektedir (Heidegger, 1962: 51). Fenomenoloji bir araştırma deseni olmasından öte, Husserl’in ortaya koyduğu ve Heidegger, Sartre, Merleau-Ponty ve Alfred Schutz’un geliştirdiği karmaşık bir felsefi yaklaşımdır (Denzin ve Lincoln, 2005: 27). Özellikle Alfred Schutz (1977) ve Moustakas

(1994)'a ait çalışmalar, fenomenolojinin bir düşünce akımından temel bir sosyal bilim perspektifi ve araştırma yaklaşımı olarak uygulanmasında önem taşımaktadır. Fenomenoloji, bir felsefe, bir araştırma yaklaşımı, yorumlayıcı bir teori, sosyal bilime analitik bir bakış açısı ve yönelim, nitel bir gelenek olarak karşımıza çıkmaktadır (Patton, 2002: 104).

Fenomenolojinin temel amacı bir fenomenle ilgili bireysel deneyimleri evrensel nitelikteki bir açıklamaya indirgemektir (Creswell, 2013: 77). Başka bir deyişle, fenomenolojik araştırma çalışmasında araştırmacı bir veya daha fazla bireye ait bir olguyu kişinin bakış açısıyla nasıl yaşadığını anlamaya çalışır (Johnson ve Christensen, 2014: 547). Fenomenolojinin temel özelliği, bir grubun veya topluluğun üyelerinin kendilerini dünyayı ve etraflarındaki yaşamı nasıl yorumladıklarının incelenmesidir. Araştırmacı, bireyden ayrı olan nesnel bir gerçeklik hakkında varsayımda bulunmaz. Aksine, odak nokta bireylerin kendi yaşam alanlarını nasıl yarattıklarını ve anladıklarını anlamaktır (Mertens, 2010: 235). Kısaca, fenomenolojik araştırmalar yaşanmış deneyimleri araştırır (Van Manen, 1990: 9) ve bireyin öznel deneyimini vurgular. Bu deneyimler genellikle aşk, öfke, keder, mutluluk gibi hisler (Merriam, 2015: 25), bireyin aldığı önemli kararlar, planlar, etkinlikler gibi bireyin yoğun olarak yaşadığı deneyimler bu araştırma yaklaşımının birçok disiplinde ve akademik alanda kullanılmasını sağlamıştır (Bliss, 2016: 15).

Finlay (2009: 8)'e göre, “araştırma, hem yaşam dünyasının (lifeworld)⁵ hem de yaşanmış deneyimin zengin tanımını içerdiğinde ve araştırmacının, en azından başlangıçta dış çerçeveler çizmekten kaçınan ve fenomenin gerçekliği hakkında yargıda bulunmayı önleyen özel, açık bir fenomenolojik tutumu benimsemesi durumunda fenomenolojiktir.” Yani, araştırmacı ilgi duyduğu olguyla ilgili inanışlarını, önyargılarını bir kenara atarak önyargılarından bağımsız ve tarafsız şekilde araştırmasını gerçekleştirmelidir.

Araştırmacının gerçeklere değil anlamlara odaklanması, değişkenler arası nedensellik aramak yerine ne olduğunu anlamaya çalışması, hipotezleri test etmek yerine verilerden teoriler ve modeller oluşturması fenomenolojik paradigmayı pozitivist paradigmadan ayıran temel unsurlardandır (Gray, 2004: 21). Bu fenomenoloji araştırmasında gezginlerin Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda edindikleri deneyimlere bağlı olarak gerçekleşen dönüşümlerin evrensel niteliğini daha iyi anlayabilmek için gezgin deneyimlerini bir araya getirmek hedeflenmiştir.

Fenomenolojinin odağında insanların hem bireysel hem de topluluk olarak deneyimlerini nasıl anlamlandırdığı ve bu deneyimleri nasıl bilinçliliğe dönüştürdüğü yatmaktadır. Dolayısıyla, araştırmacının, insanların deneyimledikleri fenomeni nasıl

⁵Yaşam dünyası: Kavramsallaştırdığımız, kategorize ettiğimiz veya üzerinde durduğumuzdan çok, onu önceden düşündüğümüz şekilde deneyimlediğimiz dünya (Van Manen, 1990: 25).

algıladığını, nasıl tanımladığını, nasıl anlamlandırdığını, fenomen hakkında ne hissettiğini yöntemsel olarak dikkatli ve ayrıntılı olarak tanımlayabilmesi gerekmektedir. Bu zenginlikte bir veriye ulaşmak için fenomeni doğrudan deneyimlemiş insanlarla derinlemesine görüşmeler yapmak gerekmektedir (Patton, 2012: 104). Derinlemesine görüşmelerde insanların deneyimlerini ve bu deneyimlerden yarattıkları anlamları anlama ilgisi yatar (Seidman: 1991: 3). Bu bilgilerin ışığında, katılımcıların yaşanmış deneyimlerine ait zengin verilere ulaşmak amacıyla yarı-yapılandırılmış görüşme formu oluşturulmuştur. Görüşme formu hazırlanırken ilgili literatür incelenmiştir. Sorular hazırlandıktan sonra uzman görüş formu hazırlanmış ve nitel araştırma yöntemlerinde deneyimli uzmanlardan görüş alınmıştır. Uzmanlardan gelen görüş ve öneriler ışığında gerekli düzeltmeler yapılarak katılımcılara sorulacak nihai görüşme soruları belirlenmiştir. Görüşme yapılacak kişilerin yabancı uyruklu olabilecekleri varsayıldığından görüşmeler katılımcının uyruğuna göre İngilizce veya Türkçe dillerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşme formunda yer alan mülakat soruları aşağıda yer almaktadır:

1. Seyahatinizi detaylı olarak anlatınız. (Seyahatinize ne zaman başladınız? Rotanız nedir? Seyahatiniz ne kadar sürecek, vb.)
2. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nı ziyaret etmeye nasıl karar verdiniz?
 - a. Bu seyahat deneyimine katılmanız için sizi motive eden şey nedir? Burayı nereden duydunuz?
 - b. Bölgeye gelmeden önce Kaçkar Dağları Milli Parkı hakkında bilginiz var mıydı?
3. Kaçkar Dağları Milli Parkı'na seyahatiniz nasıl gidiyor? Lütfen ayrıntılı olarak açıklayınız.
4. Önceki seyahatlerinizden farklı olarak Kaçkar Dağları Milli Parkı'ndaki seyahat deneyiminizden neler öğrendiniz? Buradan ne tür bir deneyim kazandınız? ("Buraya gelmeseydim X'i bilemezdim" vb...) Kaçkar hakkında unutulmaz bir anınız var mı? Varsa anlatınız.
5. Kaçkar Dağları Milli Parkı ziyareti sonucunda kendinizde ne gibi değişiklikler fark ettiniz?
6. Kaçkar bölgesini ziyaret ettikten sonra, bu seyahatin gelecekte üzerinizde ne tür etkiler yaratacağını düşünüyorsunuz?
7. Geri döndüğünüzde, deneyimlerinizi burayı ziyaret etmemiş arkadaşlarınızla nasıl paylaşacaksınız?

Yukarıdaki görüşme soruları rehberliğinde katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Creswell (2013: 51) mülakatlar, gözlemler gibi geleneksel veri kaynaklarının yanı sıra e-posta, sosyal medya gibi birden fazla kaynaktan veri elde etmenin

nitel araştırmayı güçlendirdiği belirtmiştir. Farklı ÷lkelerde yaşayan katılımcılarla yüz yüze görüşme yapmayı zorlaştıran seyahat etme zorluğu, maliyet gibi sınırlılıklar sebebiyle e-mail yoluyla veri toplama alternatif bir yöntem olarak tercih edilmiştir. Buna ek olarak telefon ile görüşme bir alternatif olarak düşün÷lse de bazı katılımcıların farklı zaman dilimlerinde yaşaması ve telefon görüşmelerinde katılımcıların genellikle kısa cevaplar vermesi (James ve Busher, 2007: 104) sebebiyle derinlemesine ve zengin veri toplamak için e-posta yoluyla görüşme bir alternatif olarak tercih edilmiştir.

3.4. Örneklem

Nitel araştırmaları nicel araştırmalardan ayıran temel özelliklerden biri de araştırmalarda kullanılan örnekleme yöntemleridir. İstatistiksel olarak önem taşıyan ve büyük sayıda örneklem üzerinde çalışılan nicel araştırmalarda genellikle olasılık temelli örnekleme yöntemleri kullanılırken, az sayıda insanla derinlemesine yapılan nitel araştırmalarda amaçlı örnekleme yöntemleri tercih edilmektedir (Miles ve Huberman, 2014:24; Yıldırım ve şimşek, 2016: 118).

Patton (2002: 46)'a göre amaçlı örneklemenin mantığında zengin verilere ulaşılacağı düşün÷len durumların derinlemesine incelenebilmesi yatmaktadır. Amaçlı örnekleme yöntemleri kendi içerisinde; maksimum çeşitlilik örneklemesi, kartopu örnekleme, kritik durum örneklemesi, aşırı veya aykırı durum örneklemesi, kriter temelli örnekleme, kolayda örnekleme, benzeşik örnekleme gibi bir takım örnekleme yöntemine sahiptir (Miles ve Huberman, 1994, 28; Patton, 2002: 243). Creswell (2013: 155)'e göre fenomenoloji araştırmalarında katılımcıların araştırılan fenomenle ilgili deneyimlere sahip olması gerektiğinden kriter (ölçüt) temelli örneklem bu tür çalışmalarda en uygun örnekleme yöntemidir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, katılımcıların seyahatlerinde Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret etmiş olmaları, seyahatleri esnasında tırmanış, trekking, rafting, k÷ltür turu gibi belirli aktivitelerden en az birini deneyimlemiş olmaları ve bölgede en az 4 gün konaklamış olmaları örneklem kriterleri olarak belirlenmiştir. Bu kriterlerin her birine uyan insanlara ulaşmak güç olduğundan ihtiyaç duyulduğunda kartopu örnekleme yöntemine de başvurulmuştur. Kaçkar Dağları Milli Parkı gezginler arasında pop÷ler bir cazibe merkezi olduğundan, katılımcılar seyahatleri esnasında birçok farklı gezginle tanışabilme, birlikte seyahat edebilme gibi fırsatlar yakalayabilmektedir. Dolayısıyla, daha fazla örnekleme ulaşabilmek amacıyla katılımcılardan kriterleri taşıyan gezginleri önermesi kartopu örnekleme yöntemiyle mümkün olmuştur.

Fenomenoloji araştırmalarının kaç kişiyle yapılacağına ilişkin görüşler farklıdır. Creswell (2013: 157); Dukes'e ve Polkinhorne'ye ait çalışmalara atıfta bulunarak,

fenomenolojilerde katılımcı sayısının 3 ile 325 kişi arasında değişebileceğini belirtmiştir. Toplamda 22 katılımcıyla gerçekleştirilen çalışmada 19 katılımcıdan yüz yüze görüşme yöntemi ile 3 katılımcıdan ise mail yolu ile veri sağlanmıştır. Yüz yüze görüşülen bütün katılımcılarla yapılan görüşmeler Kaçkar Dağları Milli Parkı seyahatleri sonrası gerçekleştirilmiştir. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda seyahatleri esnasında ulaşılan bazı gezginlere katılımcı olup olamayacakları sorulmuş, olumlu cevap veren katılımcılara seyahatleri sonrası e-posta yoluyla ulaşılarak görüşmeler sağlanmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerin verimli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi açısından katılımcıların rahat bir şekilde deneyimlerini aktarabileceği ve katılımcıların istekleri doğrultusunda belirlenen mekânlarda (doğa, yayla evi, pansiyon, park, kafe vb.) gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların izniyle görüşmeler ses kayıt cihazıyla kaydedilmiştir. Toplamda 19 kişiyle gerçekleştirilen yüz yüze görüşmeler toplam 350 dakika sürmüştür. Bu süreye mail yoluyla gerçekleştirilen görüşmeler dahil değildir. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda dönüşüm fenomenini açıklayamayan veya tam anlaşılamayan yanıtlar veren 6 katılımcıya ait veriler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Çalışmaya farklı uyruklardan katılımcılar dahil edilmiştir. Aşağıdaki tabloda veri setine dahil edilen katılımcılar yer almaktadır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Görüşme Yapılan Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcı	Yaş	Cinsiyet	Uyruk	Eğitim	Meslek	Veri Toplama Yöntemi
Zeki	26	Erkek	Türk	Lisans	Öğrenci	Yüzyüze
Elli	27	Kadın	Alman	Master	Öğrenci	E-Posta
Muhammet	25	Erkek	Türk	Lisans	Öğrenci	Yüzyüze
Burak	26	Erkek	Türk	Lisans	Öğrenci	Yüzyüze
Kübra	24	Kadın	Türk	Lisans	Öğrenci	Yüzyüze
Mike	54	Erkek	İngiliz	Master	Yönetici	Yüzyüze
Jane	57	Kadın	İngiliz	Lise	Sanatçı	Yüzyüze
Martin	56	Erkek	Avustralyalı	Lise	STK	Yüzyüze
Alex	52	Kadın	Avustralyalı	Lisans	Sanatçı	Yüzyüze
Ayşen	27	Kadın	Türk	Master	Öğrenci	Yüzyüze
Fulya	27	Kadın	Türk	Master	Öğrenci	Yüzyüze
Kirsten	28	Kadın	Avustralyalı	Master	Doktor	Yüzyüze
Crystal	28	Kadın	Avustralyalı	Master	Öğretmen	Yüzyüze
Buket	28	Kadın	Türk	Doktora	Ar. Gör.	E-posta
Didem	26	Kadın	Türk	Master	Müdür	Yüzyüze
Ela	27	Kadın	Türk	Lisans	Memur	Yüzyüze

3.5. Veri Analizi

Bu araştırmada Moustakas (1994: 91)'ın fenomenoloji araştırmalarında veri analizi için önerdiği, araştırmacının deneyimin özünü açıklamasını sağlayan, katılımcı için önemli olan faktörleri tanımlamasına izin veren görüşmelerden temalar bulma yöntemi benimsenmiştir. Verilerin analizinde MAXQDA 2018 nitel veri analizi programından faydalanılmıştır. Bu kapsamda yüzyüze görüşmelerden elde edilen ses kayıtları deşifre edilerek metin haline getirilmiş, e-posta yoluyla elde edilen veriler düzenlenmiştir. Bu işlemler sonucunda 60 sayfalık ham veri elde edilmiştir. Verilerin kodlanması aşamasına geçmeden önce Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda seyahat eden gezgin deneyimlerine bağlı olarak gerçekleşen dönüşüm fenomeninin anlaşılması amacıyla metinler tek tek ve defalarca okunmuştur. Fenomeninin özünü açıklayabileceği düşünülen önemli ifadeler belirlenmiştir. Bu sayede bağlam dışı kalan ifadeler araştırma kapsamından çıkartılmıştır.

Veritabanı hakkında derin bir anlayışa varıldıktan sonra katılımcıların Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda yaşadıkları seyahat deneyimin özünü yansıttığı düşünülen ifadeler kodlanmıştır⁶. Benzerlik taşıyan kodlar belirli temalar altında kategorilendirilmiştir. Gezinlerin motivasyonlarına ve ikilem oluşturma deneyimlerine ilişkin temalar tümevarımsal olarak araştırmacı tarafından belirlenirken, dönüşümsel çıktılara dair temaların belirlenmesi için tüm dengelim yaklaşımı kullanılarak Wolf ve arkadaşlarının (2017) çalışmasından faydalanılmıştır.

3.6. Geçerlik Güvenilirlik

Geçerlik ve güvenilirlik, bir araştırmanın bütün aşamalarını doğrudan ilgilendiren önemli meselelerdir (Merriam, 2015: 200). Nicel araştırmalarda geçerlilik, doğru ve uygun ölçme aracı belirlenerek sağlanmaktadır. Ancak nitel araştırmalarda araştırmacının kendisi ölçme aracıdır. Dolayısıyla niteliksel yöntemlerin güvenilirliği, araştırmacının becerisine, yeterliliğine, titizliğine dayanmaktadır (Patton, 2002: 14).

Araştırmacının araştırmaya dair önyargılarının, nitel araştırmaların geçerliliği için son derece ciddi bir tehdit olduğunu belirtilmektedir (Onwuegbuzie ve Leech, 2007: 241). Miles ve Huberman (2014: 235) araştırmalarda önyargıların araştırmacının araştırma/katılımcılar üzerinde ve araştırmanın/katılımcıların araştırmacı üzerinde olmak üzere iki şekilde etki edebileceğini belirtmiştir. Bu önyargıları azaltmak için çeşitli yollar önerilmiştir. Öncelikle, araştırmacıların uzun süre araştırma alanında kalmaları geçerlilik açısından önem arz

⁶ Nitel araştırmalarda kod, sözlü veya görsel verinin bir kısmını tanımlamak için atanan özetleyici, göze çarpan, özünü yansıtan veya niteliğini belirten bir kelime veya kısa ifadedir. (Saldana, 2012: 3)

etmektedir (Creswell ve Miller, 2000: 127). Bu sayede araştırmacı katılımcılara ve katılımcılara ulaşabileceği mekânlara ulaşabilmektedir. Aynı zamanda katılımcılar alanda uzun süre vakit geçiren araştırmacı ile daha kolay güven bağı kurarak daha fazla veri sunabilmektedir. Araştırmanın veri toplama sürecinde alanda bir yıldan fazla bulunulmuş ve örneklem kriterleri dikkate alınarak, titiz bir şekilde katılımcılara ulaşılmıştır. . Ayrıca araştırmacının heterojen bir örneklem seçimi yapmaktan kaçınması, araştırmacının yerelleşmekten kaçınması, kavramsal çerçeveye bağlı kalması, veriyi üçgenlemesi, uzman incelemesinden faydalanması katılımcıların/araştırmanın araştırmacı üzerindeki etkisini azalttığı belirtilmiştir (Miles ve Huberman, 2014: 237). Yukarıda sıralanan öneriler ışığında her bir katılımcıya araştırmacı tarafından neden bu araştırmanın yapıldığı, çalışma hakkında bilgi, görüşmelerin nasıl yapılacağı ile ilgili detaylar açık bir şekilde ifade edilmiştir. Araştırmanın veri toplama sürecinde alanda bir yıldan fazla bulunulmuş ve örneklem kriterleri dikkate alınarak, titiz bir şekilde katılımcılara ulaşılmıştır. Yüz yüze yapılan görüşmelerde katılımcının etkilenmemesi için rahat bir şekilde deneyimlerini aktarabileceği ve katılımcıların istekleri doğrultusunda belirlenen mekânlarda (doğa, yayla evi, pansiyon, park, kafe vb.) gerçekleştirilmiştir. Örneklem seçimi esnasında sadece önceden belirlenen örneklem kriterleri dikkate alınmış ve araştırmanın homojenliğine yüksek önem verilmiştir. Ayrıca araştırma süresince kavramsal çerçeveye sadık kalınmıştır. Ek olarak çalışmanın güvenilirliğini açısından iki gözlemci arasındaki uyumu test etmek amacıyla Cohen kappa testi uygulanmıştır. Teste göre uyumluluk katsayısı 0,72'dir. Buna göre gözlemciler arasında iyi düzeyde uyum belirlenmiştir (Kılıç, 2015: 142).

3.7. Bulgular

Araştırmadan elde edilen veriler analiz edilerek Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda seyahat etme motivasyonları, dönüşümü tetikleyen etmenler ve seyahat deneyimlerinin gezginler üzerindeki dönüştürücü etkisi açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda öncelikli olarak gezginlerin Kaçkar Milli Parkı seyahat motivasyonları incelenmiştir. Daha sonra gezginlerin milli park seyahatleri sırasında deneyimlerine bağlı olarak seyahatin dönüşüm başlangıcı anlaşılmaya çalışılmıştır. Son aşamada ise gezginlerin Kaçkar Milli Park seyahatleri sonunda deneyimlerine bağlı olarak bölgeden öğrendiklerini tespit ederek ortaya çıkan dönüşüm anlamlandırılmıştır.

3.7.1. Kaçkar Dağları Milli Parkı Seyahat Motivasyonları

İlk aşamada gezginlerin yaşamlarını sürdürdükleri şehirlerdeki rutin hayatlarından kaçmak istemeleri, büyük şehirlerin kaosunu geride bırakmak istemeleri, rahatlama, yeni yerler keşfetme, yeni insanlar tanıma, yeni deneyimler elde etme, merak, kendini geliştirme gibi motivasyonlarla Kaçkar Dağları Milli Parkı seyahatine çıktıkları anlaşılmaktadır.

Mike, Kaçkar Dağları Milli Parkı'na yenilik arayışında olduğu için seyahat ettiğini belirtmiştir:

“Karadeniz sahillerine baktık ve sonra dağlara gelmek istediğimize karar verdik. Bu bizim için farklı bir deneyim.”⁷

Katılımcıların çalıştıkları iş ortamı ve bulundukları çevre onlarda seyahat etmelerinde kaçış motivasyonu olarak ortaya çıkabilmektedir. Didem, bu durumdan şu şekilde söz etmektedir:

“Genel olarak ofis yaşantısı, yapay çevreler çok zorluyordu beni. İnternette bulduğum bir pansiyonda doğal ve sakin bir alan sunuluyordu. Beni cezbetti bu, sakinliğe çok ihtiyacım vardı.”

Benzer şekilde katılımcıların yaşadıkları şehrin atmosferi ve kişisel sorunları da onları seyahat etmeye iten motivasyonlar olarak söylemek mümkündür.

Buket: “Yaşadığım kişisel bunalımlar ve şehrin kaosundan uzaklaşmak için doğaya ve uzağa gitmem gerektiğini düşündüm. Ama nereye gideceğimi bilmiyordum. Çamlıhemşin'de bir ekoçiftlik dikkatimi çekti. Karadeniz'in güzel doğası beni hem dinlendiriyor hem de o vahşi ve sarp coğrafya hep cezbedici geliyordu. Velhasıl Çamlıhemşin'e gitmeye karar verdim ve çıktım yola.”

Katılımcıların farklı yerler görmek ve alışılmışın dışına çıkmak gibi yenilik arayışları Kaçkar Dağları Milli Parkına seyahatin önemli motivasyonlarından biridir. Bu bağlamda Zeki seyahat kararını şu şekilde ifade etmiştir:

“Ege, Akdeniz, Doğu, Güneydoğu gezmişim ama gezmediğim hala çok yer vardı. Görmediğim yerleri görmek oradaki hayatlara dokunmak istedim. Yeni yer, yeni heyecan, yeni kültür bunları görmek istedim.”

Ayrıca Zeki seyahati esnasında Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda yer alan Kemerli Kaçkar zirvesine tırmanmaya çalışmasını yeni bir deneyim arayışı olarak ifade etmiştir: “Beni orada dağ çıkmaya motive eden bir hırs vardı. Farklı bir şey yapma isteği. Kamp falan yapıyorum ama

⁷ We looked black sea coast and then decided we wanted to coming to mountains. It is a different experiences for us.

tırmanma deneyimi yaşayabilir miyim diye. Kaçkarlar bunu yaşayabileceğiniz en iyi yerlerden biri.”

Muhammet ise alışık olmadığı yeni bir coğrafyaya seyahat etmek istediğini belirtmiştir; “İnsan ulaşamadığı zaman daha çok ister ya, mesela ben denize doymuş bir insanım. Çünkü hani Ege’de Akdeniz’de yaşıyorum, sürekli deniz görüyoruz ve şu an o tarafta hava sıcaklıkları 40-45 derece falan. Burada ise daha soğuk daha serin, buraya gelme sebeplerimden biri buranın daha soğuk olması.”

Benzer şekilde Elli de hem Türkiye’de henüz ziyaret etmediği yeni bir yerde vakit geçirmek hem de istemiştir: “Aslında ben zaten Türkiye'deydim ve biraz hiking yapmak ya da en azından dağları, Türkiye'nin bu bölgesini deneyimlemek istedim. Ayrıca, sıcak havalardan, genel olarak iklimden de bıkmıştım ve çok daha serin ve daha rahat bir yerde kalmak istedim.”⁸

Seyahat kararı vermesinde en büyük etken Kaçkarları merak etmek olan Burak Kaçkarlara olan ilgisini şu sözlerle ifade etmiştir: “Sadece Türkiye için değil dünyada da çok bilinen sayılı dağ sıralarından biri. Yani etkileyici Kaçkarlar. Birçok coğrafyaya benzemiyor mesela, Türkiye içinde de Kaçkarlar bambaşka bir yer. Merak duygusu, diğer yerlerden çok farklı çünkü.”

Kaçkar Dağları Milli Parkı sunduğu doğal atmosferi ile katılımcıların doğada vakit geçirmelerine olanak sağlamaktadır. Katılımcıların bazıları doğal alanda bulunma motivasyonu ile bölgeyi ziyaret etmişlerdir:

Martin: “Dağlarda yürümeyi çok seviyorum, bu yüzden Türkiye'deki dağ yürüyüşlerini araştırdım. Kaçkar Dağı beni en çok ilgimi çeken yerdi.”⁹

Elli: “...biraz hiking yapmak ya da en azından dağları, Türkiye'nin bu bölgesini deneyimlemek istedim”¹⁰

Muhammet: “...buzul göllerine bakınca buraya gelmek istemeyen yoktur, orayı görmek ister her insan, özellikle iyi bir fotoğrafçı, güzel bir kare yakaladıysa orada bence doğa harikası yerler.”

Kirsten ve Crystal: “Bazı seyahat bloglarından duyduk. İnsanlar hiking yaptıklarını söylüyorlar. Ayrıca Lonely Planet dergisinden bölgelere bakıyorduk ve Karadeniz bölgesinin

⁸ Actually, I was in Turkey anyway and wanted to do some hiking or at least go to another part. to the mountains, and also experience that part of Turkey. Also, I was tired of the hot weather, of the climate in general and just wanted to stay at a place where it was way cooler and more comfortable to stay.

⁹ I love walking in Mountains so I researched Mountain walks in Turkey. The Kackar Mountain range interested me the most

¹⁰ ...wanted to do some hiking or at least go to another part to the mountains, and also experience that part of Turkey.

yaz aylarında çok güzel olduğunu gördük ve hiking yapabileceğiniz dağ var ve sanırım ondan sonra Google’da arama yaptık.”¹¹

Gezginlerin Kaçkar Dağları Milli Parkı’nı seyahat etme başlangıcının kaçış, yenilik arayışı, merak ve doğada bulunma motivasyonları olduğunu söylemek mümkündür.

3.7.2. Seyahatin Dönüşümselliğini Başlatan Deneyimler Üzerine

Gezginlerin seyahatleri sürecinde kendilerindeki dönüşümü tetikleyen ve kendilerini ikilem oluşturmaya sürükleyen belirli deneyimler yaşadıkları belirlenmiştir. Gezginlerin anlatılarına göre, bu deneyimleri yerel halk ile etkileşimde bulunmak, diğer gezginlerle etkileşimde bulunmak ve doğa ile etkileşimde bulunmak olmak üzere 3 ana temada incelemek mümkündür. Gezginler çoğunlukla bölgenin coğrafi yapısından, seyahat ederken doğa karşısında hayrete düştüklerinden, adrenalini hissettiklerinden, doğa yürüyüşlerinden veya ilk defa gerçekleştirdikleri bir deneyimden söz etmektedirler. Doğa ile etkileşimde bulundukları anlaşılan katılımcıların bu deneyimlerine ait ifadeler aşağıda sıralanmıştır.

Katılımcılardan bazıları Kaçkar Dağları Milli Parkı ziyaretlerinde karşılaştıkları manzaranın beklentilerinin üzerinde olduğunu belirtmiştir.

Crystal: “Sanırım bir yeri ziyaret ettiğinde zihninde bir şey bekliyorsun fakat o şekilde gerçekleşmiyor. Ve aslında dağların bu kadar uzun ve güzel olmasını beklemiyordum. Bu harikaydı. Gerçekten çok özel.”¹²

Martin: “Kaçkar’a olan yolculuğum tüm beklentilerimin ötesine geçti... Dağlar beklediğimden daha sarp ve dinamikti.”¹³

Kaçkar Dağları Milli Parkı, doğal güzellikleri, zorlu coğrafi yapısı gibi özellikleriyle gezginler üzerinde etkileyici olmuştur. Didem dar ve tehlikeli yayla yollarından araçla ilerlerken yaşadığı deneyimi korkuyla karışık bir hazdan bahsederek açıklamaktadır: “Yaylalara doğru çıkarken yolların dar olması ve benim içinde bulunduğum aracın hızlı bir şekilde ilerlemesi, hem çok keyif alıyordum ama o kadar yükseğe doğru hızlı şekilde çıkmak, hala kalbimi attırıyor, onu unutamıyorum.”

¹¹ We heard it on some travel blogs. People say they hike. We had also lonely planet guide and we were looking at the regions and saw the black sea region really nice in summer and there is mountain you can hike and I think after that then we started to Google it

¹² I guess everytime you visit somewhere in your mind you are expecting something and its not happen exactly that way. And actually I didnt expect the mountains to be so tall and beautiful. That was amazing. Really special.

¹³ My journey into the Kackar’s exceeded all of my expectations... The Mountains were more rugged and dynamic than I had expected.

Kirsten bölgede yaptıkları doğa yürüyüşlerinin üzerinde unutulmaz etkiler bıraktığını ifade etmektedir: “...şelaleye gittiğimiz ve içinde yüzdüğümüz an. Bu gerçekten unutulmazdı. Dün buzul göllerine doğru yürüyüş yapmak da güzel ve unutulmazdı. Muhteşemdi...”.

Didem ile benzer şekilde yolların tehlikeli ve araçların hızlı olması üzerinde bir etki bırakmıştır: “Ayrıca bazen yollarda arabayla giderken, bunu asla unutamam. Çok inişli çıkışlı, çok dar ve burada insanlar gerçekten hızlı sürüyor. Bence hepiniz buna alışkınsınız. Ama düz yollara alışkınım. Burada her zaman birbirimizin elini tuttuk.”¹⁴

Zeki ise Kaçkar Dağları’nda gördüğü manzaraya duyduğu hayranlığı şu şekilde aktarmaktadır: “İlk Huser’e gittim, günbatımını izledim. Muhteşem bir atmosfer. Yaşamam lazım. O sislerin deniz misali görünmesi, güneşin sislerin arasında kaybolması. İnsanlar 10 dakika için tur şirketlerine para veriyorlar. Ben 3 saat geçirdim ona rağmen çok hızlı geçti. Ben ayrılırken yine geleceğim dedim...”

Jane de benzer bir şekilde ilk kez gerçekleştirdiği bir deneyimin eşsizliğinden söz etmektedir: “Daha önce hiç bulutların üstünde yürümemiştim. Bu gerçekten çok benzersizdi. İlk gün gittiğimiz köy. Pokut. Bu gerçekten çok güzeldi...”¹⁵

Kaçkar Dağlar Milli Parkı farklı gezginlerin birbiriyle karşılaşabildikleri, tanışabildikleri ve birlikte vakit geçirebildikleri ortamı sunmaktadır. Bu sayede gezginler birbirleriyle etkileşime geçebilmektedir. Zeki dağda karşılaştığı bir çift ile olan anısını şu sözlerle ifade etmiştir:

“Buzul gölüne çıkarken bir çiftle karşılaştım. Bunlar da buzul gölünü görmeye gidiyorlar, ama görseniz dağcı gibi ekipmanları kuşanmışlar bende de sadece küçük bir sırt çantası var su falan ufak tefek yiyecekler. Merhaba dedim. Nasılsınız, iyi misiniz, nereye gidiyorsunuz işte. Sonra birlikte buzul gölüne çıktık birlikte, orada çay yaptık içtik, keyif yaptık biraz. Kemerli’ye çıkmayı düşünmemişler, ben de Kemerli’ye çıksak mı diye fikir attım ortaya. Ama bilmiyorum dedim benim dağ tecrübem yok. Adam ben dağcıyım çıkarım dedi. Beni de çıkar dedim. Ama ekipman yok dedi. Ne lazım dedim. Oksijen kaybı falan olur dedi, yüksek rakımda sıkıntı çıkar, ayakkabın iyi değil dedi. Haklı tabi ben Decathlon’dan 70 liralık bot kullanıyorum mesela. Ben geleceğim dedim çıkmaya ikna ettim. Ne kadar çıkabilirsem geleceğim dedim. Ben, abi ve hanımı yukarı çıkmaya başladık.”

Burak ise yolda hem yerel halktan insanlarla hem diğer gezginlerle tanışarak onlarla birlikte farklı deneyimler yaşadığını belirtmiştir:

“Çamlıhemşin’e geldim, alışveriş yaptım, oradan Pokut’a doğru yol aldım. Pokut’ta 3 gece kaldım, birçok insanla tanıştık. Yaşar Amca olsun, diğer gezgin arkadaşlar olsun, yurtdışından

¹⁴ I think when we went to the waterfall and swam in it. That was really unforgettable. Yesterday when we we did that walk up to glacial lakes was beautiful and unforgettable. Amazing. Also sometimes driving on the roads, I can never forget that. Its very bumpy very narrow, and people drives really fast. I think you are all used to it. But I am used to flat roads. We were always holding each other hands.

¹⁵ I never walked before above the clouds. That was really quite unique. The village first day we were there. Pokut. That was really beautiful.

yurtiçinden. Pokut'tan yürüyüş patikalarından, kullanılan çok eski patikalar, araç yolu bile yokken kullanılan patikadan. Hazındağ yaylasına yürüdük. Sonra geri döndük Pokut'tan 3 gün sonra. Gito'ya geçtik. Gito'yu zaten Pokut'tan görüyorduk. Karşı tarafı çünkü. Oraya da yaylacılar çıkardı bizi sağ olsunlar. Gito'da da birçok insan tanıdık. Orada kalabalık bir gruptuk. Yaylacı abilerden Hızır abiyle orada tanıştık. Sonra Gito'dan da Hemşin'e geri indik.”

Kaçkarlar Milli Parkı'nın gezginler üzerinde ikilem yaratan üçüncü deneyim türü de yerel halk ile etkileşimde bulunmaktır. Yerel halkın misafirperverliği, yaşam biçimi, bölgenin sosyo-kültürel yapısı, geleneksel yaylacılık faaliyetleri gibi özellikleri de gezginler üzerinde iz bırakan önemli bulgular sunmaktadır. Örneğin Crystal bölgenin kültürel benzersizliğine dikkat çekmektedir: “Biraz şaşırttı. Bu bölgede Türkiye'nin geri kalanına kıyasla eşsiz bir kültür var. Çünkü Avustralya'da herkes birbirinin aynısı gibi yaşıyor. O da çok eski bir ülke değil.”¹⁶

Özellikle Zeki, Kübra, Burak, Martin ve Ela yerel halk ile olan etkileşimlerini detaylı bir şekilde aktarmaktadır:

“Yaşar amca beni çok sevdi. 4 gün boyunca kaldım orada giderken adam ağlamıştı. Ben çok duygulandım orada, beni alıştırıyorsunuz dedi, kalıyorsunuz burada alıştırıyorsunuz sonra gidiyorsunuz dedi. Yaşar amca dedim, ben geri geleceğim dedim. Benden fotoğrafımı istedi, anısı kalsın dedi. Defterini getirdi, herkesin yazısı var, anı defteri, yazıların yanına fotoğraflarını yapıştırmış. Unutmamak için. Ayrılırken ağladık biraz, duygusala bağladım. Ondan sonra Karadeniz insanın bu samimiyetinden dolayı, içtenlik. Bu içtenlik olmamış olsa hadi güle güle dersin gider. Ama öyle bir şey yoktu. Çok samimiydi içtendi” (Zeki)

“Dün biz Hemşin'den inip şelalelere gidecektik, Tar Şelalesi'ne geldik ama giriş ücretliydi. Bizim de indiğimiz araçtan kurabiye vermişlerdi. Biz işte sırt çantalıyız, gişedeki amcalara kurabiye verdik, sohbet ettik falan, oradan geçerken de milli park görevlisi bir araç geçiyordu. Yorulmuştuk zaten çantaları gişeye bıraktık, hadi kasaya atlayın dediler, 2 km kadar şelaleye götürdüler bizi. Şelaleyi gördük, tekrar aşağı indiğimizde, o abi işte Nuri abi bizle tekrar sohbet etmeye başladı. İşte nasıl geçti gezi vs. diye. Sonra aç mısın tok musun diye sordular sürekli, yaylalarda olduğum için hep nemliydi kıyafetlerimiz, duş alamamıştık falan, eve ihtiyacımız vardı. Nuri abi ailesiyle yaşıyor kalabalık bir aile. Abileri ablaları annesi falan. Bizi eve davet etti. Çamaşırlarınızı yıkarız, duş alırsınız vs. Tanımadan etmeden direkt evine davet etti, ailesiyle tanıştırdı. Yabancı gibi tedirgin davranmadı, bana kendi kızımıymış gibi davrandı. Çok rahat etmemizi sağladı. Sonrasında bizimle sohbet ettiler. Çay içtik, hatta cebimize harçlık bile koydular yani. Bir miktar para. İşte bir ihtiyacımız varsa söyleyin, temin edelim dediler. Söylemesi almasından daha etkili. Hala yardımsever insanların olduğunu görebilmek güzel. Bizi ailesine dahil etmesi çok güzel bir şey.” (Kübra)

“Gito yaylasına gittiğimizde Gito'da da olaylar olmuştu birkaç gün öncesinde. Bazı çadırları yakmışlar falan. Biraz tedirgin olduk biz olayları duyunca. 4-5 çadırdık, çadırları kurduk, diğer çadırdan arkadaşlarımız, yaylayı dolaşıp insanlara çadırımızı kurduk, sorun olur mu olmaz mı diye izin alırken, Hızır amca diyet biriyle tanışıyorlar o ara. Onun evine misafir oluyorlar çay içiyorlar falan. Hızır abi de

¹⁶ Its a bit surprised. There is like such a unique culture in this area as a opposed to rest of turkey. Because in australia we are just kind of like everyone sort of lives the same.

arkadaşlarınız varsa çağırın getirin demiş. Biz bir gittik eve 10-12 kişi olduk falan. Sobayı yaktı, tulum çalan arkadaşlar vardı, tulum çaldılar, çay içtik, oynadık. Hızır abi bizi misafir etti. Kahvaltıya çağırdı, muhlama yaptı, karnımızı doyurdu. Numarasını verdi, tekrar beklerim gibisinden bizi çok güzel misafir etti Hızır Amca. Bizi hiçbir şeye karıştırmadı, hani Hızır Amca şuradan şu kaşığı alalım da şeker atayım bile yok, her şeyi kendi yaptı. Kahvaltıya da oturmadı bizle adam, siz oturun önce yiyin, ondan sonra ben, hani ben sizi izleyeceğim, lafı da buydu sürekli ben sizi izleyeceğim. Hızır gibi yetiştii açıkçası orada” (Burak)

“Kaçkar’ın insanları son derece misafirperver ve yaşamlarını paylaşmamıza izin vermeye istekliydiler. Sınırlı sayıda turisti ve gerçekten dağları keşfeden az sayıda insan beni şaşırttı. İsmail ve arkadaşları ile odun toplamaya gitmek gibi deneyimlerimizi paylaşmak bizim için çok özeldi.”¹⁷ (Martin)

“...Yaylada insanların nasıl yaşadığını gördüm. Herkes yüksekte oturuyor. Evine gitmek için efor sarf ediyor, tırmanıyor falan. Ben bunu yaşadığım büyüdüğüm coğrafya gereği, Adana’da büyüdüm ben, düz ova insanıyken, bir anda tepelere tırmanmaya başladım falan çok değişikti. Sürekli bir tırmanma halinde insanlar, sürekli yokuş çıkma, sürekli zorluk, mücadele hali var orada. Bu biraz benim zihnimi açtı diyebilirim aslında...” (Ela)

3.7.3. Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda Seyahat Deneyiminin Dönüştürücü Etkileri

Araştırmanın temel amacını oluşturan Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda seyahat deneyiminin gezginler üzerindeki dönüştürücü etkisine ilişkin olarak ise; çevresel farkındalık, davranışsal değişim, kendini gerçekleştirme, kişisel gelişim, sosyal ve kültürel değişim, sağlık ve iyi oluş ve toplumsal fayda olmak üzere yedi ana tema belirlenmiştir. Ana temalara ilişkin bulguların daha kolay anlaşılması için ana tema, temanın anlamı ve katılımcı ifadelerinden yapılan alıntılar tablolştırılmıştır (Tablo 3.2).

¹⁷ People of the Kackar’s were extremely welcoming, and willing to allow us to share in their lives. I was amazed at the limited numbers of tourists, and the relatively small number of people who actually explore the Mountains. Sharing experiences with Ismail and his friends, such as going on wood collecting missions were very special to us.

Tablo 3.2 Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda Seyahat Deneyiminin Dönüştürücü Etkileri

Ana Tema	Anlamı	Özet Alıntılar
Çevresel Farkındalık	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerinin sonucunda dönüşüme bağlı olarak gezginlerde ortaya çıkan yerel halka saygı, çevreye duyarlılık, minnet duygusu gibi olumlu değişimler.	...ben bir de daha çok çevreci olduğumu fark ettim, doğada gördüğüm her çöp gözüme battı. Hepsini temizlemek istedim. Artık daha fazla dikkat edeceğim... (Ayşen) ...çöpünü herkes bıraktığı için inekler buzağılar zarar görmüş, hayvanını kaybeden insan var ya. Benim gelmeden önce düşündüğüm işte bir yayla kültürü var, yayla turizmi var ama herkes serinlemek için çıkıyor sanıyordum. Ama halbuki öyle değilmiş, büyükbaş hayvanını otlatmaya gidiyor herkes. Yaylacılar bu durumdan son yıllarda çok rahatsız olmaya başlamış. Onları dinleyince onlar gibi düşünmeye başlıyorsun, böyle bir korumacı oluyorsun sanki senin yayınmış gibi... (Muhammet) ...buraya gelmeseydim, buradaki hayvan sevgisini böyle öğrenemezdim. Yaylalarda şöyle tabelalar gördük. Yaşam hakkı önce hayvanlara aittir diye tabelalar gördük. Yerel halkın, bir köylünün bir şehirliye bunu anlatmaya çalışması çok etkileyici. Bunu gelmesem fark edemezdim... (Burak)
Davranışsal Değişim	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerinin sonucunda dönüşüme bağlı olarak gezginlerde meydana gelen belirgin davranış değişiklikleri	...doğayla kendimi yakın hissediyorum. Dediğim gibi başka bir dağa çıktığımda başka bir rotada yürüdüğümde kendimi bu kadar doğaya ait hissetmemiştim. Buna çok ihtiyacım olduğunun farkında da değildim. Kaçkarlar benim doğaya olan bakış açımı degistirdi. Gerçekten yılda bir kere de olsa kendim sadece doğada hissedebileceğim bir yere gitmek isteğimi uyandırdı. Böyle değiştirdi... (Didem) ...sanırım boşlukları doldurmak için ziyaret etmek yerine ziyaret ettiğim yerlerdeki insanlarla daha fazla ilgili olma konusunda gelecekte nasıl seyahat edeceğimi değiştireceğim. Artık bir yerden diğerine gitmek yerine, sadece yolculukta daha fazla dinlenerek ve insanlarla paylaşarak daha fazla mutlu olabileceğimi hissediyorum...¹⁸ (Martin)

¹⁸ I think I will change how I travel in future in regards to being more involved with the people of where I am visiting, rather than filling up space with visiting things. I feel I can now be more content with just relaxing more into the journey, and sharing with people, rather than rushing from one place to the next....

	...bize ne kattı ilk kez bu kadar doğaya yakındım. Ben de Akseki’de Toros dağlarında büyüdüm ama dağa hiç tırmanmamıştım. İlk kez doğayla yakınlaştım diyebilirim. Ben böyle börtü böcüktür, Almanya’da hiç gelemem yani annem dalga geçti gelmeden önce, bizim kız bahçeye gitmez Rize’ye gidiyor diye. Ama hiç umduğum gibi değildi yadırgamadım burada doğanın içinde. Korkmadım, çekinmedim garip bir cesaret vardı... (Ayşen) ...nasıl desem, benim oraya çıktığımı bilen kişiler, bana soracaklar, beni referans alacak ve onların gözünde bir nevi rehber, bilirkşi gibi hissettiriyor. Anlatacağım onlara, yanınıza 5 kilo su almayın diyeceğim. Deneyimsiz biri 5 litre su alacak belki, ben bile 1 litre almıştım ama gerek yok onu öğrendim orada. Bana göre kemerliye tırmanış yaparken, ekipman demiştim ya veya su falan. Kemerli dağına öyle kocaman sırt çantasıyla çıkamazsın bence. Öyle 3-4 kilo falan en fazla. Baton şart mesela. Her yerde baton kullanamazsın ama kemerlide şart... (Zeki) ...yakın gelecekte doğayla iç içe olan bir hayat kurmak istiyorum ve şimdi bu hayata yatırım yapmaya başlayacağım. Beton yığınları arasında kalmak değil dağda, kırlarda olmak ve insanları da bu güzelliklere çekmek istiyorum. Böyle fikirlerle ve dinlenmiş bir zihinle döndüm. Şunu gördüm evet böyle kendi ellerimle güzel bir işletmem olabilir ileride. Bu bağlamda yeni fikirlerle döndüm İstanbul’a. Şu anda somut bir amacım var. Kaoslu ve stresli bulduğum şehir yaşamından kaçmalıyım ve bu kaçış doğaya, yine insanlarla irtibat halinde olacağım, seyahat edebileceğim güzel bir coğrafyaya olmalı... (Buket) ...kesinlikle trekking e devam etmem gerektiği fikriyle döndüm İstanbul’a. Burada bir trekking kulübüne üye olacağım. Doğadan ve yürüyüşten kesinlikle kopmamam gerektiği fikriyle döndüm. Ayrıca hep aklımda doğaya dönüş ve ekolojik bir çiftlik kurma fikri vardı. Bu seyahatimde deneyimledim neyi yapıp yapamayacağımı görmüş oldum ve artık kafamda netleşen fikirler var... (Buket) ...çünkü insanlar burada birbirine gerçekten, ya o yayla insanı dediğimiz insanları gördük ya. Şehirde hissedemediğimiz şeyleri burada hissettik. Bunları şehirde de olsa uygulayacağımı düşünüyorum artık. Misafirperverlik, güven vs. insani duygular... (Burak)
--	---

Kendini Gerçekleştirme	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerine bağlı olarak gezginlerin hayallerini gerçekleştirme, belirlediği bir hedefe ulaşma, korkularını yenme gibi kazanımları	“...Hayatımda hiç bu kadar yüksek rakıma tırmanmamıştım, bunu yapabildiğimi görmek farklı bir duygu. Benim eskiden yükseklik korkum vardı. Kemerlinin dik bir yapısı var. Oraya zirve olmasa da epey tırmandım. Eskiden çok korkardım yüksekten, ama orada dönüp aşağı baktığımda korkmadığımı fark ettim. Yükseklik korkumu orada bıraktım...” (zeki)
Kişisel Gelişim	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerinin sonucunda dönüşüme bağlı olarak gezginlerde meydana gelen beceri geliştirme, perspektif kazanma, özgüven artışı, öz farkındalık gibi olumlu değişimler	Yaylada insanların nasıl yaşadığını gördüm. Herkes yüksekte oturuyor. Evine gitmek için efor sarf ediyor, tırmanıyor falan. Ben bunu yaşadığım büyüdüğüm coğrafya gereği, Adana’da büyüdüm ben, düz ova insanıyken, bir anda tepelere tırmanmaya başladım falan çok değişikti. Sürekli bir tırmanma halinde insanlar, sürekli yokuş çıkma, sürekli zorluk, mücadele hali var orada. Bu biraz benim zihnimi açtı diyebilirim aslında. Yani oradaki insanlar o çetin şartlarda mücadele etmekten vazgeçmemişler. Yaşlı bir teyze sırtına hâlâ onlarca kiloluk yükü vurabiliyor, yaşamı seyretmiyorlar, yaşamın kendisi onlar. Biz ise en ufak zorluklarda vazgeçebiliyoruz. Hayatı izlememek lazım bunu fark ettim. Daha fazla mücadele edebileceğimi fark ettim. (Ela) Diğer seyahatlerime göre farkı, yürüyüşlerden ziyade şehir gezdiğim için, konaklama olsun gezi olsun onlar daha kolay tabi onu fark ettim... Burada buzula tırmanacaksın, yayla yayla gezeceksin daha fazla zorlanıyor insan. Ateş yakma konusu mesela, burası daha nemli oluyor bu defa ateş yakmak için, yaylada yaşayan insanlardan kuru odun istiyorsun ya da diğer seyahatlerde bu kadar yağmura yakalanmıyorsun, ayakkabıların ıslanmıyor, ayakkabıyı kurutmak için yöntemler geliştirdim. Diğer seyahatler daha kolaymış onu fark ettim. Ege Akdeniz’de bu kadar zorlanmıyorsun. Burada daha çok yardıma ihtiyacımız oldu. Öyle bir faydası oldu. Zorluklarla mücadele etmeyi öğrendik, başa çıkmayı... (Muhammet) ...zirvede pembenin çok hoş bir tonunda bir çiçek çeşidi yetişiyordu. Güzel, sade ve tekti. O yükseklikte bitki örtüsü de cılızlaşıp yok olmaya başlıyor. Ama o tüm çetin şartlara rağmen

		zirvedeydi. O çiçekten çok şey öğrendim. Tüm zorluklara rağmen sadeliğinden ve güzelliğinden hiçbir şey kaybetme, dimdik dur diyordu o çiçek... (Buket) ...söylemek isterim ki, yaşamak için çok fazla şeye ihtiyacım olmadığını anladım. Bunu daha önce biliyordum ve bunu genellikle seyahat ederken de fark ettim. Ama elbette Kaçkar'a yaptığım gezi yine gösterdi. Ve hangi insanlara güvenebileceğimi ve hangilerine güvenemeyeceğimi daha iyi biliyorum. İnsan doğası hakkında iyi bir bilgiye sahip olduğumu ve tüm seyahat deneyimlerim boyunca bu bilgiyi geliştirebileceğimi söyleyebilirim. Ve yine spontane olmak benim yaşam ve seyahat tarzım. Bir şeyler planlamama gerek yok, çünkü her şey spontane oluyor ve her zaman buna güveniyorum...¹⁹ (Elli) ...bazen yapmak istediğin şeyler için denemenin iyi bir şey olabileceğini öğrendim. İşaretler geçiti aşamayacağımızı söylüyordu. Hava o kadar da iyi değildi, yüksekler çok fazla kar vardı... Çoğu yerel insan geçiti aşmayı taze karda yapmamamız konusunda tavsiyede bulundu ve bu geçiti aşmamız için bize yol gösterecek bir rehber bulmak mümkün değildi. İnatçıydım ve pes etmeyi reddettim ...²⁰(Martin)
Sosyal ve Kültürel Değişim	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerinin sonucunda gezginlerin yeni sosyal çevrelere girmesi, yeni ilişkiler kurma, bölgeye dair	...Gürcistan'da beni ziyaret eden Türkiye'den yeni bir arkadaşım var artık...²¹ (Elli) ...Türkiye'de etnik bir grup olan Hemşin halkını öğrendim. Biraz şaşırttı. Bu bölgede Türkiye'nin geri kalanına kıyasla eşsiz bir kültür var. Çünkü Avustralya'da herkes birbirinin aynısı gibi yaşıyor. O da çok eski bir ülke değil.²² (Kirsten) Ayrıca farklı dillerin, Laz ve Hemşin dilleri olduğunu fark ettim. Farklı etnik kökenlerin var. Türkiye'deki herkesin Türkçe konuştuğunu düşünüyordum...²³ (Jane)

¹⁹ I'd say, I realised again that I didn't need a lot to live. I already knew that before and also realised that while generally travelling. But of course, my trip to Kaçkar showed me that again. And that I know better which people I can trust and which I can't. I'd say I had a good knowledge of human nature and through all my travel experiences I could improve this knowledge. And again that being spontaneous is my way of living and travelling. I don't need to plan things, because everything happens spontaneously and I am always confident with that.

²⁰ I learnt that sometimes it may be a good thing to try for things you really want to do. The signs were against us making the crossing. The weather was not so great, as in lots of snow up high... Most local people advised against making the crossing in fresh snow, and it was not possible to find a guide to show us the way over the pass. I was quite stubborn, and refused to give up...

²¹ I got a new friend in Turkey who also visited me yet in Georgia.

²² It's a bit surprised. There is like such a unique culture in this area as opposed to rest of Turkey. Because in Australia we are just kind of like everyone sort of lives the same.

²³ I also realize there was there is different languages you have, the Laz and Hemshin. You have different ethnicities. I thought everyone in Turkey speak Turkish.

	kültür, yaşam, tarih vb. hakkında sosyal ve entelektüel birikimi arttıran katkılar	...Yaşar Amca beni çok sevdi. 4 gün boyunca kaldım orada giderken adam ağlamıştı. Ben çok duygulandım orada, beni alıştırıyorsunuz dedi, kalıyorsunuz burada alıştırıyorsunuz sonra gidiyorsunuz dedi. Yaşar Amca dedim, ben geri geleceğim dedim. Benden fotoğrafımı istedi, anısı kalsın dedi. Defterini getirdi, herkesin yazısı var, anı defteri, yazıların yanına fotoğraflarını yapıştırmış. Unutmamak için. Böyle bir hikayesi var. Çok hoşuma gitti, ben okudum biraz, hatta balayımızda buraya geldik diyenler var. kendisi çok mutlu çünkü okurken ben bu hissi aldım, Ahmedin Mehmedin yazdığını okurken. Ayrılırken ağladık biraz duygusala bağladım... (Zeki) ...bizim için çok güzel oldu bu insanlarla tanışmamız. İnsan tanıdık en önemlisi burada bu seyahatte. İnsan tanımak, değişik insanlar tanımak bizim için çok güzel oldu... (Burak)
Sağlık ve İyi Oluş	Kaçkar Dağları Milli Parkı deneyimlerinin sonucunda dönüşüme bağlı olarak gezginlerde meydana gelen fiziksel değişimler, iyileşme, stresten kurtulma, mutlu olma gibi olumlu etkiler	...bu seyahatin ardından zihnen acayip rahatlamış hissediyorum. Kafamdaki bir sürü karmaşa o yollarda son buldu. Dinlenmiş bir zihinle döndüm. Ayrıca bedenem de dinç hissediyorum Oksijen beni gerçekten diri tuttu, bunu hissedebiliyorum... (Buket) ...tamamen deşarj olduğumu düşünüyorum, buraya gelmeden önce stresli zamanlar geçirip, buraya geldikten sonra, insanlar aslında çok sakin hayatlar yaşıyor yaylada. Zor ama o zorluğun karşısında da huzurlu hayatlar yaşıyor bunu gördük, buna temas ettik. Stresten uzak yasayabilmeyi gösterdi... (Burak)
Toplumsal Fayda	Kaçkar Dağları Milli Parkı seyahatlerinin sonucunda tavsiyede bulunma, diğer insanlara ilham verme, yardımseverlik gibi toplumsal fayda sağlayacak	...eğer Kaçkar yürüyüşleri yapacaklarsa ekipmanlarının iyi olması şart. Kamp için uygun bir çadır, ayakkabı vs. yöre halkıyla tanışmalarını tavsiye ederim. Sadece popüler yerlerde foto çekip geri dönünce buranın kültürünü alamıyorsunuz. Karadeniz'e gelmişsin, çay fındık bahçesi görmemişsin. Burada Lazca konuşanlarla tanışmamışsın. O zaman karatenizi anlayamazsın. Buraya gelince daha çok insanla tanışmayı, selam vermelerini, birilerinin evlerine misafir olmalarını tavsiye ederim... (Muhammet) ...şey gibi hissediyorum ... geri döndüğümde tüm insanlara Türkiye'ye gelmekten korkmamalarını söyleyeceğim. Yani siz delisiniz, yanlıyorsunuz. Burada herkes arkadaş canlısı ve her

	davranışlarda bulunması	yer çok güzel, çok iyi. Bunu bilmeleri gerekiyormuş gibi hissediyorum. Çünkü, çoğu zaman insanlar haberlerde gördükleri şeylerin bildikleri tek doğru olduğuna inanıyor ve haberler her zaman en kötüsüdür. Bir ülke hakkında en kötü şey değil mi? İnsanlara o yerlere seyahat etmeleri gerektiğini söylemeliyim. Belki bazı tehlikeli yerler vardır, ancak bir şekilde o yerlerden kaçınabilirsiniz...²⁴(Kirsten) ...açıkçası şöyle, benim Kaçkar planım, kesin gideceğim diye değil, sadece kafamın kıyısında bir fikirdi. Gidecek arkadaşlara önerim, vazgeçmesinler, her dağın ayrı bir özelliği vardır. Dağcı değilim, dağcı gözünden farklı gezgin gözünden farklı bu hikâye gerçi. Ama kemerli Kaçkar o doğanın yapısı, o taşların nasıl oluştuğu onu görmek, başka bir deneyim. İleride insanlara bir şeyler anlatırken, bu deneyimleri anlatacağım. Orası benim alanımı genişletti, yeni bir şey kazandım. Alanını ne kadar genişletirsen, diğer insanlara da o kadar fazla şey kazandırırısın. İlham olursun onlara... (Zeki) ...yani yalnız da çıksan, mesela ben yalnız seyahat ediyordum buraya gelirken ama hiç arkadaşsız kalmadım. Sürekli birileriyle yardımlaştım. Yardımlaşma duygusu bende ön plana çıktı Kaçkar seyahatimde...(Burak)
--	-------------------------	---

3.8. Tartışma ve Sonuç

Bu fenomenoloji çalışmasında katılımcıların seyahat motivasyonları ve seyahat kararları, dönüşümlerini tetikleyen sebepler ve dönüşümlerine ilişkin verilerin analizi sonucu elde edilen bulgular, Kaçkar Dağları Milli Parkında seyahat etmenin gezginler üzerindeki dönüştürücü etkisine ilişkin zengin bir açıklama getirmektedir. Dönüşümsel seyahat ile ilgili çalışmalar, dönüşümün gerçekleşebilmesi için öncelikle içsel bir motivasyon gerektiğine işaret etmektedir. Dünya Turizm Örgütü'nün (2016: 30) dönüşümsel turizm raporu için hazırladıkları çalışmada dönüşümsel gezginlerin hayallerini gerçekleştirme, kişisel gelişim, deneyim kazanma, yeni beceriler elde etme, sosyalleşme, yerelle etkileşim, rahatlama, endişelerinden uzaklaşma, eğlence, hobi gibi seyahat motivasyonlarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Wolf ve arkadaşlarının (2017: 9) 126 farklı dönüşümsel seyahat çalışmasını sistematik olarak derledikleri çalışmada ise farklı gezginlere ait öğrenme, iyi oluş, rahatlama, stresten kaçış, doğa,

²⁴ I feel like... already feel like when I go back tell all of the people not to afraid to come to turkey. I mean you guys are crazy, you are wrong. Everyone is here so friendly, and every where is so beuitful, so good. I feel like they need to know that. Because, all of the times people the only thing that they know about what they see in the news and the news always are the worst. Worst thing about a country, right? Need to tell people , you should travel to those places. Maybe there are some dangerous places, but somehow you can avoid those places.

sağlık, seyahat/kaçış, macera, yeni deneyimler, kişisel gelişim, keşfetme, yeni ilişkiler gibi toplamda 35 farklı seyahat motivasyonu tespit edilmiştir. Mevcut araştırmaya katılan gezginlerin motivasyonlarını oluşturan kaçış, yenilik arayışı, merak ve doğada bulunma motivasyonları ilgili literatürle uyumaktadır. Aşağıda, çalışmada yer alan gezginlerin motivasyonlarına yönelik örnek alıntılar yer almaktadır:

“...Karadeniz sahillerine baktık ve sonra dağlara gelmek istediğimize karar verdik. Bu bizim için farklı bir deneyim...” (Mike) (yenilik arayışı)

“...Aslında ben zaten Türkiye'deydim ve biraz hiking yapmak ya da en azından dağları, Türkiye'nin bu bölgesini deneyimlemek istedim. Ayrıca, sıcak havalardan, genel olarak iklimden de bıkmıştım ve çok daha serin ve daha rahat bir yerde kalmak istedim.”²⁵(Elli) (yenilik arayışı– doğada bulunma)

“...sadece Türkiye için değil dünyada da çok bilinen sayılı dağ sıralarından biri. Yani etkileyici Kaçkarlar. Birçok coğrafyaya benzemiyor mesela, Türkiye içinde de Kaçkarlar bambaşka bir yer. Merak duygusu, diğer yerlerden çok farklı çünkü.” (Burak) (doğada bulunma)

“...Dağlarda yürümeyi çok seviyorum, bu yüzden Türkiye'deki dağ yürüyüşlerini araştırdım. Kaçkar Dağı beni en çok ilgimi çeken yerdı.”²⁶ (Martin) (doğada bulunma)

“...İkincisi buzul göllerine bakınca buraya gelmek istemeyen yoktur, orayı görmek ister her insan, özellikle iyi bir fotoğrafçı, güzel bir kare yakaladıysa orada bence doğa harikası yerler.” (Muhammet) (doğada bulunma)

“...Bazı seyahat bloglarından duyduk. İnsanlar hiking yaptıklarını söylüyorlar. Ayrıca Lonely Planet dergisinden bölgelere bakıyorduk ve Karadeniz bölgesinin yaz aylarında çok güzel olduğunu gördük ve hiking yapabileceğiniz dağ var ve sanırım ondan sonra Google’da arama yaptık.”²⁷ (Kirsten ve Crystal) (doğada bulunma)

“...Ege, Akdeniz, Doğu, Güneydoğu gezmiştim ama gezmediğim hala çok yer vardı. Görmediğim yerleri görmek oradaki hayatlara dokunmak istedim. Yeni yer, yeni heyecan, yeni kültür bunları görmek istedim.” (Zeki) (yenilik arayışı)

“...Beni orada dağ çıkmaya motive eden bir hırs vardı. Farklı bir şey yapma isteği. Kamp falan yapıyorum ama tırmanma deneyimi yaşayabilir miyim diye. Kaçkarlar bunu yaşayabileceğiniz en iyi yerlerden biri.” (Zeki) (yenilik arayışı)

“...İnsan ulaşamadığı zaman daha çok ister ya, mesela ben denize doymuş bir insanım. Çünkü hani Ege’de Akdeniz’de yaşıyorum sürekli deniz görüyoruz ve şu an o tarafta hava sıcaklıkları 40-45 derece falan. Burada ise daha soğuk daha serin, buraya gelme sebeplerimden biri buranın daha soğuk olması.” (Muhammet) (yenilik arayışı)

²⁵ Actually, I was in Turkey anyway and wanted to do some hiking or at least go to another part. to the mountains, and also experience that part of Turkey. Also, I was tired of the hot weather, of the climate in general and just wanted to stay at a place where it was way cooler and more comfortable to stay.

²⁶ I love walking in Mountains so I researched Mountain walks in Turkey. The Kackar Mountain range interested me the most

²⁷ We heard it on some travel blogs. People say they hike. We had also lonely planet guide and we were looking at the regions and saw the black sea region really nice in summer and there is mountain you can hike and I think after that then we started to Google it

“...Genel olarak ofis yaşıntısı, yapay çevreler çok zorluyordu beni. İnternette bulduğum bir pansiyonda doğal ve sakin bir alan sunuluyordu. Beni cezbedti bu, sakinliğe çok ihtiyacım vardı.” (Didem) (kaçış)

“...Yaşadığım kişisel bunalımlar ve şehrin kaosundan uzaklaşmak için doğaya ve uzağa gitmem gerektiğini düşündüm. Ama nereye gideceğimi bilmiyordum. Çamlıhemşin’de bir eko çiftlik dikkatimi çekti. Karadeniz’in güzel doğası beni hem dinlendiriyor hem de o vahşi ve sarp coğrafya hep cezbedici geliyordu. Velhasıl Çamlıhemşin’e gitmeye karar verdim ve çıktım yola.” (Buket) (kaçış)

“...Ben de bu sefer tek başıma gitmeye karar verdim. Oraya gittiğimde yürümek, dağlara çıkmak, sularından içmek, otlarından yemek, çaylarından toplamak istemiştim.” (Didem) (doğada bulunma)

Literatürde yer alan kişisel gelişim, dönüşüm veya öğrenme gibi çalışmanın temel amacına yönelik motivasyonlar araştırma bulgularında bulunmamaktadır. Ancak Beaumont (2001: 317) Queensland’deki Lamington Milli Parkı’nı ziyaret eden 488 turist üzerinde yaptığı çalışmada doğayı görme ve öğrenmeye yönelik zayıf motivasyonlara rağmen, katılımcıların çevresel farkındalıklarını arttırdıklarını ve böylece bakış açılarını ve davranışlarını değiştirdiklerini gözlemlemiştir. Dolayısıyla dönüşümün gerçekleşmesi için belirli motivasyonların var olması bir gereklilik değildir.

İkilem oluşturma dönüşüm sürecini tetikleyen ilk adımdır. Jack Mezirow’a (1991) göre önemli bir kişinin ölümü, boşanma, kaza, iş kaybı veya emeklilik gibi bir kişinin kişisel kriz olarak yaşadığı olaylar ikilem oluşturmaya sebep olmaktadır. Seyahat bağlamında düşünüldüğünde gezginlerin ikilem oluşturmalarını neden olacak ve dönüşümü tetikleyecek bazı durumlar literatürde anlatılmıştır. Örneğin; Reisinger (2013b: 28), yemek, konaklama veya ulaşım araçları gibi yeni veya yabancı şeylerle karşılaşmanın gezginlerde normallikten uzak olma, huzursuzluk, kültür şoku gibi hisler yarattığını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle, gezginlerin önceki deneyimlerinin ötesinde bir bilinmeyenle karşılaşmaları onları ikileme oluşturmaya sürükleyen güçlü araçtır (Morgan, 2010: 252). Örneğin, farklı bir kültürle (gelenekler, değerler), fiziksel ortamla (iklim, coğrafya) veya sosyal alışkanlıklarla (davranış kuralları) karşılaşmak, bir kişinin var olan referans çerçevelerini veya dünya görüşünde ikilem oluşturmaya yol açabilmektedir (Reisinger 2013b: 28). Benzer şekilde Robledo ve Batle (2017: 2) dönüşümsel seyahatin gezginlerin varsayımlarının, beklentilerinin, dünya görüşlerinin veya kültürel paradigmalarının sınırları içine sığmayan bir çeşit deneyimle başladığını belirtmiştir. D’Amato ve Krasni’ye ait çalışmada (2011) katılımcıların el değmemiş doğada vakit geçirmeleri sonucu “ikilem oluşturma” yaşayan katılımcıların psikolojik iyi oluşlarında artış tespit edilmiştir. Doğayla bütünleşen katılımcıların çevresel farkındalıklarında artış gözlemlenmiştir. Bu bağlamda incelendiğinde Kaçkar Dağları Milli Parkını ziyaret eden gezginlerin dönüşümlerini anlamak için, öncelikle seyahatlerinde ikilem oluşmasına yol açan deneyimleri anlamak gerekmektedir. Mevcut çalışmada gezginleri ikilem oluşturmaya sürüklediği belirlenen yaşadıkları deneyimler ilgili literatür ile benzeşmektedir. Çalışmada yer

alan katılımcılardan elde edilen bulgulara göre seyahat deneyiminin beklentilerinin aşması, yerel halkla etkileşim, diğer gezginlerle etkileşim, doğa karşısında hayrete düşmek, spontane seyahat etmek, adrenalin, kültür şoku bireylerin ikilem oluşturmalarını sağlayan ve dönüşümlerini tetikleyen deneyimlerdir. Bu doğrultuda Kaçkar Dağları Milli Parkında seyahat eden gezginlerin ikilem oluşturmalarını sağlayan deneyimlere yönelik ifadeler aşağıda sıralanmıştır:

“...Sanırım bir yeri ziyaret ettiğinde zihninde bir şey bekliyorsun fakat o şekilde gerçekleşmiyor. Ve aslında dağların bu kadar uzun ve güzel olmasını beklemiyordum. Bu harikaydı. Gerçekten çok özel.”²⁸ (Crystal) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“...Kaçkar’a olan yolculuğum tüm beklentilerimin ötesine geçti...Dağlar beklediğimden daha sarp ve dinamikti.”²⁹(Martin) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“...Buzul gölüne çıkarken bir çiftle karşılaştım. Bunlar da buzul gölünü görmeye gidiyorlar, ama görseniz dağcı gibi ekipmanları kuşanmışlar bende de sadece küçük bir sırt çantası var su falan ufak tefek yiyecekler. Merhaba dedim. Nasılsınız, iyi misiniz, nereye gidiyorsunuz işte. Sonra birlikte buzul gölüne çıktık birlikte, orada çay yaptık içtik, keyif yaptık biraz. Kemerli’ye çıkmayı düşünmemişler, ben de Kemerli’ye çıksak mı diye fikir attım ortaya. Ama bilmiyorum dedim benim dağ tecrübem yok. Adam ben dağcıyım çıkarım dedi. Beni de çıkar dedim. Ama ekipman yok dedi. Ne lazım dedim. Oksijen kaybı falan olur dedi, yüksek rakımda sıkıntı çıkar, ayakkabın iyi değil dedi. Haklı tabi ben Decathlon’dan 70 liralık bot kullanıyorum mesela. Ben geleceğim dedim çıkmaya ikna ettim. Ne kadar çıkabilirsem geleceğim dedim. Ben, abi ve hanımı yukarı çıkmaya başladık...” (Zeki) (diğer gezginlerle etkileşimde bulunmak)

“... “Çamlıhemşin’e geldim, alışveriş yaptım, oradan Pokut’a doğru yol aldım. Pokut’ta 3 gece kaldım, birçok insanla tanıştık. Yaşar Amca olsun, diğer gezgin arkadaşlar olsun, yurtdışından yurtiçinden. Pokut’tan yürüyüş patikalarından, kullanılan çok eski patikalar, araç yolu bile yokken kullanılan patikadan. Hazındağ yaylasına yürüdük. Sonra geri döndük Pokut’tan 3 gün sonra. Gitoya geçtik. Gitoyu zaten Pokut’tan görüyorduk. Karşı tarafı çünkü. Oraya da yaylacılar çıkardı bizi sağ olsunlar. Gito’da da birçok insan tanıdık. Orada kalabalık bir gruptuk. Yaylacı abilerden Hızır abiyle orada tanıştık. Sonra Gito’dan da Hemşin’e geri indik.” (Burak) (yerel halk ile etkileşimde bulunmak- diğer gezginlerle etkileşimde bulunmak)

“...Yaylalara doğru çıkarken yolların dar olması ve benim içinde bulunduğum aracın hızlı bir şekilde ilerlemesi, hem çok keyif alıyordum ama o kadar yükseğe doğru hızlı şekilde çıkmak, hala kalbimi attırıyor, onu unutamiyorum...” (Didem) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“...şelaleye gittiğimiz ve içinde yüzdüğümüz an. Bu gerçekten unutulmazdı. Dün buzul göllerine doğru yürüyüş yapmak da güzel ve unutulmazdı. Muhteşemdi...” (Kirsten) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

²⁸ I guess everytime you visit somewhere in your mind you are expecting something and its not happen exactly that way. And actually I didnt expect the mountains to be so tall and beautiful. That was amazing. Really special. ²⁹ My journey into the Kackar’s exceeded all of my expectations... The Mountains were more rugged and dynamic than I had expected.

“Ayrıca bazen yollarda arabayla giderken, bunu asla unutamam. Çok inişli çıkışlı, çok dar ve burada insanlar gerçekten hızlı sürüyor. Bence hepiniz buna alışkınsınız. Ama ben düz yollara alışkınım. Burada (arabada) her zaman birbirimizin elini tuttuk.”³⁰ (Crystal) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“İlk Huser’e gittim, günbatımını izledim. Muhteşem bir atmosfer. Yaşamam lazım. O sislerin deniz misali görünmesi, güneşin sislerin arasında kaybolması...” (Zeki) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“Daha önce hiç bulutların üstünde yürümemiştim. Bu gerçekten çok benzersizdi. İlk gün gittiğimiz köy. Pokut. Bu gerçekten çok güzeldi...”³¹ (Jane) (doğa ile etkileşimde bulunmak)

“Biraz şaşırttı. Bu bölgede Türkiye'nin geri kalanına kıyasla eşsiz bir kültür var. Çünkü Avustralya'da herkes birbirinin aynısı gibi yaşıyor. O da çok eski bir ülke değil.”³² (Crystal) (yerel halkla etkileşimde bulunmak)

“Yaşar amca beni çok sevdi. 4 gün boyunca kaldım orada giderken adam ağlamıştı. Ben çok duygulandım orada, beni alıştırıyorsunuz dedi, kalıyorsunuz burada alıştırıyorsunuz sonra gidiyorsunuz dedi. Yaşar amca dedim, ben geri geleceğim dedim. Benden fotoğrafımı istedi, anısı kalsın dedi. Defterini getirdi, herkesin yazısı var, anı defteri, yazıların yanına fotoğraflarını yapıştırmış. Unutmamak için. Böyle bir hikayesi var. Çok hoşuma gitti, ben okudum biraz, hatta balayımızda buraya geldik diyenler var. Kendisi çok mutlu çünkü okurken ben bu hissi aldım, Ahmedin Mehmedin yazdığını okurken. Ayrılırken ağladık biraz, duygusala bağladım. Ondan sonra Karadeniz insanın bu samimiyetinden dolayı, içtenlik. Bu içtenlik olmamış olsa hadi güle güle dersin gider. Ama öyle bir şey yoktu. Çok samimiydi içtendi...” (Zeki) (yerel halkla etkileşimde bulunmak)

“... Biz işte sırt çantalıyız, gişedeki amcalara kurabiye verdik, sohbet ettik falan, oradan geçerken de milli park görevlisi bir araç geçiyordu. Yorulmuştuk zaten çantaları gişeye bıraktık, hadi kasaya atlayın dediler, 2 km kadar şelaleye götürdüler bizi. Şelaleyi gördük, tekrar aşağı indiğimizde, o abi işte Nuri abi bizle tekrar sohbet etmeye başladı. İşte nasıl geçti gezi vs. diye. Sonra aç mısın tok musun diye sordular sürekli, yaylalarda olduğum için hep nemliydi kıyafetlerimiz, duş alamamıştık falan, eve ihtiyacımız vardı. Nuri abi ailesiyle yaşıyor kalabalık bir aile. Abileri ablaları annesi falan. Bizi eve davet etti. Çamaşırlarınızı yıkarız, duş alırsınız vs. Tanımadan etmeden direkt evine davet etti, ailesiyle tanıştırdı. Yabancı gibi tedirgin davranmadı, bana kendi kızımı gibi davrandı. Çok rahat etmemizi sağladı. Sonrasında bizimle sohbet ettiler. Çay içtik, hatta cebimize harçlık bile koydular yani. Bir miktar para. İşte bir ihtiyacımız varsa söyleyin, temin edelim dediler. Söylemesi almasından daha etkili. Hala yardımsever insanların olduğunu görebilmek güzel. Bizi ailesine dahil etmesi çok güzel bir şey...” (Kübra) (yerel halkla etkileşimde bulunmak)

“...Hızır amca diye biriyle tanışıyorlar o ara. Onun evine misafir oluyorlar çay içiyorlar falan. Hızır abi de arkadaşlarınız varsa çağırın getirin demiş. Biz bir gittik eve 10-12 kişi olduk falan. Sobayı yaktı, tulum çalan arkadaşlar vardı, tulum çaldılar, çay içtik, oynadık. Hızır abi bizi misafir etti. Kahvaltıya çağırdı, muhlama yaptı, karnımızı doyurdu. Numarasını verdi, tekrar beklerim gibisinden bizi çok güzel misafir

³⁰ I think when we went to the waterfall and swam in it. That was really unforgettable. Yesterday when we we did that walk up to glacial lakes was beautiful and unforgettable. Amazing. Also sometimes driving on the roads, I can never forget that. Its very bumpy very narrow, and people drives really fast. I think you are all used to it. But I am used to flat roads. We were always holding each other hands.

³¹ I never walked before above the clouds. That was really quite unique. The village first day we were there. Pokut. That was really beautiful.

³² Its a bit surprised. There is like such a unique culture in this area as a opposed to rest of Turkey. Because in australia we are just kind of like everyone sort of lives the same.

etti Hızır Amca. Bizi hiçbir şeye karıştırmadı, hani Hızır Amca şuradan şu kaşığı alalım da şeker atayım bile yok, her şeyi kendi yaptı. Kahvaltıya da oturmadı bizle adam, siz oturun önce yiyin, ondan sonra ben, hani ben sizi izleyeceğim, lafı da buydu sürekli ben sizi izleyeceğim. Hızır gibi yetiştii açıkçası orada” (Burak) (yerel halkla etkileşimde bulunmak)

“...Kaçkar’ın insanları son derece misafirperver ve yaşamlarını paylaşmamıza izin vermeye istekliydiler. Sınırlı sayıda turisti ve gerçekten dağları keşfeden az sayıda insanı görmek beni şaşırttı. İsmail ve arkadaşları ile odun toplamaya gitmek gibi deneyimlerimizi paylaşmak bizim için çok özeldi...”³³ (Martin) (yerel halkla etkileşimde bulunmak – diğer gezginlerle etkileşimde bulunmak)

Dönüşümsel seyahat literatürüne göre belirli seyahat/turizm çeşitleri gezginler üzerinde dönüşümsel potansiyele sahiptir (Morgan, 2010). Araştırmanın örneklemini incelendiğinde katılımcıların farklı seyahat motivasyonlarına sahip olduklarını ve seyahat çeşitlerinin farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Sırt çantalı seyahat, normal yaşantılarını terk eden ve alışkın olmadıkları çevrelerde seyahat eden sırt çantalı gezginlerin (Cohen, 2003: 102) kendileri, bulundukları çevre veya diğer kültürleri öğrenerek kendilerini geliştirebildikleri, öğrendikleri bilgileri ileride karşılaşılabilecekleri sorunları çözmede kullanabilecekleri bir seyahat etme yöntemidir (Richard ve Wilson, 2004: 6). Sırt çantalı seyahat eden gezginler üzerinde dönüşümsel seyahat çerçevesinde yapılan araştırmalarda gezginlerin empati, farkındalık, yaşam tarzında değişiklik, kalıcı benlik değişimleri, özgürlük, kişisel gelişim, kendini gerçekleştirme gibi kazanımlar elde ettiği görülmektedir (Noy, 2004; O’Reilly 2006; Kanning 2013)

Kaçkar Dağları’nda doğa yürüyüşü yapmak için sırt çantalı seyahat eden Muhammet’in seyahati esnasında çevresel farkındalığının arttığını ve kişisel gelişim gösterdiğini söylemek mümkündür:

“...çöpünü herkes bıraktığı için inekler buzağılar zarar görmüş, hayvanını kaybeden insan var ya. Benim gelmeden önce düşündüğüm işte bir yayla kültürü var, yayla turizmi var ama herkes serinlemek için çıkıyor sanıyordum. Ama halbuki öyle değilmiş, büyükbaş hayvanını otlatmaya gidiyor herkes. Yaylacılar bu durumdan son yıllarda çok rahatsız olmaya başlamış. Onları dinleyince onlar gibi düşünmeye başlıyorsun, böyle bir korumacı oluyorsun sanki senin yaylanmış gibi...

“...Ateş yakma konusu mesela, burası daha nemli oluyor bu defa ateş yakmak için, yaylada yaşayan insanlardan kuru odun istiyorsun ya da diğer seyahatlerde bu kadar yağmura yakalanmıyorsun, ayakkabıların ıslanmıyor, ayakkabıyı kurutmak için yöntemler geliştirdim. Diğer seyahatler daha

³³ People of the Kackar’s were extremely welcoming, and willing to allow us to share in their lives. I was amazed at the limited numbers of tourists, and the relatively small number of people who actually explore the Mountains. Sharing experiences with Ismail and his friends, such as going on wood collecting missions were very special to us.

kolaymış onu fark ettim. Ege Akdeniz’de bu kadar zorlanmıyorsun. Burada daha çok yardıma ihtiyacımız oldu. Öyle bir faydası oldu. Zorluklarla mücadele etmeyi öğrendik, başa çıkmayı...

Benzer şekilde Kaçkarlar’da sırt çantasıyla doğa yürüyüşleri gerçekleştiren Burak’ın çevresel farkındalık, davranışsal değişimler ve sağlık ve iyi oluş gibi olumlu edinimleri şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“...buraya gelmeseydim, buradaki hayvan sevgisini böyle öğrenemezdim. Yaylalarda şöyle tabelalar gördük. Yaşam hakkı önce hayvanlara aittir diye tabelalar gördük. Yerel halkın, bir köylünün bir şehirliye bunu anlatmaya çalışması çok etkileyici. Bunu gelmesem fark edemezdim...”

“...çünkü insanlar burada birbirine gerçekten, ya o yayla insanı dediğimiz insanları gördük ya. Şehirde hissedemediğimiz şeyleri burada hissettik. Bunları şehirde de olsa uygulayacağımı düşünüyorum artık. Misafirperverlik, güven vs. insani duygular...”

“...tamamen deşarj olduğumu düşünüyorum, buraya gelmeden önce stresli zamanlar geçirip, buraya geldikten sonra, insanlar aslında çok sakin hayatlar yaşıyor yaylada. Zor ama o zorluğun karşısında da huzurlu hayatlar yaşıyor bunu gördük, buna temas ettik. Stresten uzak yasayabilmeyi gösterdi...”

Kaçkar Dağları Milli Parkında birçok rotayı yürüyen Zeki ise kazandığı deneyimler ile hayatına yeni roller kazandırarak hayatında davranışsal değişimler gerçekleşeceğini belirtmiştir:

“...nasıl desem, benim oraya çıktığımı bilen kişiler, bana soracaklar, beni referans alacak ve onların gözünde bir nevi rehber, bilirkişi gibi hissettiriyor...”

Yine Zeki Kemerli Kaçkar zirvesine tırmanma denemesi sonrasında yükseklik korkusunu yenerek kendini gerçekleştirme yolunda önemli bir adım atmıştır:

“...Hayatımda hiç bu kadar yüksek rakıma tırmanmamıştım, bunu yapabildiğimi görmek farklı bir duygu. Benim eskiden yükseklik korkum vardı. Kemerlinin dik bir yapısı var. Oraya zirve olmasa da epey tırmandım. Eskiden çok korkardım yüksekten, ama orada dönüp aşağı baktığımda korkmadığımı fark ettim. Yükseklik korkumu orada bıraktım...”

Zeki’nin elde ettiği deneyimlerin toplumsal fayda sağlayacağı öngörülmektedir:

“...Ama Kemerli Kaçkar o doğanın yapısı, o taşların nasıl oluştuğu onu görmek, başka bir deneyim. İleride insanlara bir şeyler anlatırken, bu deneyimleri anlatacağım. Orası benim alanımı genişletti, yeni bir şey kazandım. Alanını ne kadar genişletirsen, diğer insanlara da o kadar fazla şey kazandırırısın. İlham olursun onlara...”

Sırt çantasıyla Türkiye’yi gezen ve Kaçkar Dağlarını ziyaret eden Elli ise kişisel, sosyal ve kültürel açıdan gelişim göstermiştir:

“...söylemek isterim ki, yaşamak için çok fazla şeye ihtiyacım olmadığını anladım. Bunu daha önce biliyordum ve bunu genellikle seyahat ederken de fark ettim. Ama elbette Kaçkar’a yaptığım gezi yine gösterdi. Ve hangi insanlara güvenilebileceğimi ve hangilerine güvenemeyeceğimi daha iyi biliyorum. İnsan doğası hakkında iyi bir bilgiye sahip olduğumu ve tüm seyahat deneyimlerim boyunca bu bilgiyi

geliştirebileceğimi söyleyebilirim. Ve yine spontane olmak benim yaşam ve seyahat tarzım. Bir şeyler planlamama gerek yok, çünkü her şey spontane oluyor ve her zaman buna güveniyorum...³⁴

...Gürcistan'da beni ziyaret eden Türkiye'den yeni bir arkadaşım var artık...³⁵

Türkiye'yi gezerken Kaçkarlar'da da seyahat eden sırtçantalı gezgin Kirsten ise bu seyahati sonrasında edindiği olumlu izlenimleri insanların olumsuz düşüncelerden kurtulmaları için çevresiyle paylaşacağını belirtmiştir:

...şey gibi hissediyorum ... geri döndüğümde tüm insanlara Türkiye'ye gelmekten korkmamalarını söyleyeceğim. Yani siz delisiniz, yanıyorsunuz. Burada herkes arkadaş canlısı ve her yer çok güzel, çok iyi. Bunu bilmeleri gerekiyormuş gibi hissediyorum. Çünkü, çoğu zaman insanlar haberlerde gördükleri şeylerin bildikleri tek doğru olduğuna inanıyor ve haberler her zaman en kötüsüdür. Bir ülke hakkında en kötü şey değil mi? İnsanlara o yerlere seyahat etmeleri gerektiğini söylemeliyim. Belki bazı tehlikeli yerler vardır, ancak bir şekilde o yerlerden kaçınabilirsiniz...³⁶

Coghlan ve Gooch (2011), dönüşümlü öğrenme kuramını gönüllü turizmi çerçevesinde inceleyerek deneyimin kişisel gelişim, kendini gerçekleştirme, özellikle güçlendirme, bağımsızlık, öz-farkındalık, yeni bilgi ve becerilerin kazanılması ve kişilerarası ilişkilerin geliştirilmesi gibi olumlu çıktılara yol açtığı sonucuna varmıştır. Grabowski (2013) nitel araştırmasında bir gönüllü turistin kişisel gelişim ve dönüşüm yaşadığını gözlemlemiştir. Benzer şekilde Dalwai ve Donegan'ın (2012) Hindistan'daki gönüllü turizmi çalışması, gönüllülerin kişisel gelişiminde ve kariyerlerinde kendilerine yardımcı olacak kültürel ve kurumsal sermaye kazanma açısından fayda sağladığını tespit etmiştir. Mevcut araştırmada yer alan katılımcılardan Buket, gönüllü olarak bölgede yer alan bir eko çiftlikte çalıştığı seyahatinde davranışsal değişim, kişisel gelişim, sağlık ve iyi oluş şeklinde literatürle benzerlik taşıyan olumlu çıktılar elde etmiştir:

“...yakın gelecekte doğayla iç içe olan bir hayat kurmak istiyorum ve şimdi bu hayata yatırım yapmaya başlayacağım. Beton yığınları arasında kalmak değil dağda, kırlarda olmak ve insanları da bu güzelliklere çekmek istiyorum. Böyle fikirlerle ve dinlenmiş bir zihinle döndüm. Şunu gördüm evet böyle kendi ellerimle güzel bir işletmem olabilir ileride. Bu bağlamda yeni fikirlerle döndüm İstanbul'a. Şu anda somut bir amacım var. Kaoslu ve stresli bulduğum şehir yaşamından kaçmalıyım ve bu kaçış doğaya, yine insanlarla irtibat halinde olacağım, seyahat edebileceğim güzel bir coğrafyaya olmalı...”

³⁴ I'd say, I realised again that I didn't need a lot to live. I already knew that before and also realised that while generally travelling. But of course, my trip to Kaçkar showed me that again. And that I know better which people I can trust and which I can't. I'd say I had a good knowledge of human nature and through all my travel experiences I could improve this knowledge. And again that being spontaneous is my way of living and travelling. I don't need to plan things, because everything happens spontaneously and I am always confident with that.

³⁵ I got a new friend in Turkey who also visited me yet in Georgia.

³⁶ I feel like... already feel like when I go back tell all of the people not to be afraid to come to Turkey. I mean you guys are crazy, you are wrong. Everyone is here so friendly, and everywhere is so beautiful, so good. I feel like they need to know that. Because, all of the times people the only thing that they know about what they see in the news and the news always are the worst. Worst thing about a country, right? Need to tell people, you should travel to those places. Maybe there are some dangerous places, but somehow you can avoid those places.

“...kesinlikle trekkinge devam etmem gerektiği fikriyle döndüm İstanbul'a. Burada bir trekking kulübüne üye olacağım. Doğadan ve yürüyüşten kesinlikle kopmamam gerektiği fikriyle döndüm. Ayrıca hep aklımda doğaya dönüş ve ekolojik bir çiftlik kurma fikri vardı. Bu seyahatimde deneyimledim neyi yapıp yapamayacağımı görmüş oldum ve artık kafamda netleşen fikirler var...”

“...zirvede pembenin çok hoş bir tonunda bir çiçek çeşidi yetişiyordu. Güzel, sade ve tekti. O yükseklikte bitki örtüsü de cılızlaşıp yok olmaya başlıyor. Ama o tüm çetin şartlara rağmen zirvedeydi. O çiçekten çok şey öğrendim. Tüm zorluklara rağmen sadeliğinden ve güzelliğinden hiçbir şey kaybetme, dimdik dur diyordu o çiçek...”

“...bu seyahatin ardından zihnen acayip rahatlamış hissediyorum. Kafamdaki bir sürü karmaşa o yollarda son buldu. Dinlenmiş bir zihinle döndüm. Ayrıca bedenem de dinç hissediyorum Oksijen beni gerçekten diri tuttu, bunu hissedebiliyorum...”

Eko turizm, doğa temelli turizm veya kırsal turizm gibi destinasyonları ve cazibe merkezleri doğayı merkeze alan turizm çeşitlerinin gezginler üzerinde doğal çevreyi daha iyi anlama, farkındalık geliştirme ve genel refahı artırma, hatta tutum ve davranış değişikliği gibi önemli dönüştürücü potansiyele sahip olduğu düşünülmektedir (Lean, 2009, 199; Nowaczek, 2013). Honey'e (2008) göre eko turizmin hem turistlere hem de yerel halka çevresel farkındalık sağlayan eğitici bir yanı bulunmaktadır. Bu bağlamda yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular incelendiğinde çevresel farkındalık, davranışsal değişim, fiziksel ve psikolojik güçlenme, kişisel gelişim, sosyal ve kültürel değişim gibi olumlu dönüşüm çıktıları görülmektedir (Beaumont, 2001; McIntosh ve Bonneman, 2006; Ballantyne, Packer ve Sutherland 2011; D'Amato ve Krasni 2011; Deville ve Wearing, 2013). Bu çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir:

Ayşen'in Kaçkar Dağları Milli Parkı seyahatine bağlı olarak davranışsal değişim ve çevresel farkındalık geliştirdiği bulgulanmıştır:

“...bize ne kattı ilk kez bu kadar doğaya yakındım. Ben de Akseki'de Toros Dağlarında büyüdüm ama dağa hiç tırmanmamıştım. İlk kez doğayla yakınlaştım diyebilirim. Ben böyle börtü böcüktür, Almanya'da hiç gelemem yani annem dalga geçti gelmeden önce, bizim kız bahçeye gitmez Rize'ye gidiyor diye. Ama hiç umduğum gibi değildi yadırgamadım burada doğanın içinde. Korkmadım, çekinmedim garip bir cesaret vardı...”

“...ben bir de daha çok çevreci olduğumu fark ettim, doğada gördüğüm her çöp gözüme battı. Hepsini temizlemek istedim. Artık daha fazla dikkat edeceğim...”

Doğa, Kaçkar Dağları seyahati sonrasında sağlık ve iyi oluşunda artış ve davranışsal değişim yaşadığını ifade etmiştir:

“...Mutlaka gitmelerini özellikle tavsiye ediyorum, şiddetle tavsiye ediyorum. Bendeki en büyük etkisi buymuş şu an onu fark ediyorum. Kendi kendine kalabildiğin iç huzur bulabildiğin, iç çatışmalarından uzaklaşmak için bence kesinlikle gidilmesi görülmesi bir yer olduğunu söyleyebilirim...”

“...doğayla kendimi yakın hissediyorum. Dediğim gibi başka bir dağa çıktığımda başka bir rotada yürüdüğümde kendimi bu kadar doğaya ait hissetmemiştim. Buna çok ihtiyacım olduğunun farkında da

değildim. Kaçkarlar benim doğaya olan bakış açımı değiştirdi. Gerçekten yılda bir kere de olsa kendim sadece doğada hissedebileceğim bir yere gitmek isteğimi uyandırdı. Böyle değiştirdi...”

Ela'nın Kaçkar Dağları seyahati kişisel gelişimine yol açtığını söylemek mümkündür:

“...Yaylada insanların nasıl yaşadığını gördüm. Herkes yüksekte oturuyor. Evine gitmek için efor sarf ediyor, tırmanıyor falan. Ben bunu yaşadığım büyüdüğüm coğrafya gereği, adamada büyüdüm ben, düz ova insanırken, bir anda tepelere tırmanmaya başladım falan çok değişikti. Sürekli bir tırmanma halinde insanlar, sürekli yokuş çıkma, sürekli zorluk, mücadele hali var orada. Bu biraz benim zihnimi açtı diyebilirim aslında. Yani oradaki insanlar o çetin şartlarda mücadele etmekten vazgeçmemişler. Yaşlı bir teyze sırtına hâlâ onlarca kiloluk yükü vurabiliyor, yaşamı seyretmiyorlar, yaşamın kendisi onlar. Biz ise en ufak zorluklarda vazgeçebiliyoruz. Hayatı izlememek lazım bunu fark ettim. Daha fazla mücadele edebileceğimi fark ettim...”

Jane ise bu seyahatinde yerele ilişkin bilgiler edinerek kültürel gelişim göstermiştir:

“...Ayrıca farklı dillerin, Laz ve Hemşin dilleri olduğunu fark ettim. Farklı etnik kökenleriniz var.

Türkiye’de herkesin Türkçe konuştuğunu düşünüyordum...”³⁷

Kaçkar Dağları Milli Parkında yer alan Trans Kaçkar rotasını yürüten Martin seyahati sonucunda hayatında gerçekleşecek bazı davranışsal değişimlerin sinyali vermiştir:

“...sanırım boşlukları doldurmak için ziyaret etmek yerine ziyaret ettiğim yerlerdeki insanlarla daha fazla ilgili olma konusunda gelecekte nasıl seyahat edeceğimi değiştireceğim. Artık bir yerden diğerine gitmek yerine, sadece yolculukta daha fazla dinlenerek ve insanlarla paylaşarak daha fazla mutlu olabileceğimi hissediyorum...”³⁸

Martin’in Trans Kaçkar rotasında yer alan Lanetleme Geçidini aşarken yaşadığı deneyimin kişisel gelişime yol açtığı düşünülmektedir.

“...bazen yapmak istediğin şeyler için denemenin iyi bir şey olabileceğini öğrendim. İşaretler geçiti aşamayacağımızı söylüyordu... Hava o kadar da iyi değildi, yüksekler çok fazla kar vardı... Çoğu yerel insan geçiti aşmayı taze karda yapmamamız konusunda tavsiyede bulundu ve bu geçiti aşmamız için bize yol gösterecek bir rehber bulmak mümkün değildi. İnatçıydım ve pes etmeyi reddettim ...”³⁹

Turizm bir boş zaman faaliyeti olmanın yanı sıra, yeni paradigmaları oluşturan, sosyal ve kültürel değişimlere yol açan ve bireyleri daha sürdürülebilir bir turizm davranışına sürükleyen bir olgudur. Literatür, seyahat ve turizmin öğretici, ufuk açıcı, anlayış geliştiren, kişisel gelişimi destekleyen eğitici ve dönüştürücü potansiyele sahip olduğunu kabul etmektedir. Sırtçantalı seyahat, gönüllü turizmi, eğitim turizmi, doğa temelli turizm çeşitleri, ekstrem sporlar, inanç turizmi, sağlık turizmi, kültür turizmi gibi genellikle ufkunu genişleten ve

³⁷ I also realize there was there is different languages you have, the laz and hemshin. You have different ethnicities. I thought everyone in Turkey speak Turkish.

³⁸ I think I will change how I travel in future in regards to being more involved with the people of where I am visiting, rather than filling up space with visiting things. I feel I can now be more content with just relaxing more into the journey, and sharing with people, rather than rushing from one place to the next....

³⁹ I learnt that sometimes it may be a good thing to try for things you really want to do. The signs were against us making the crossing. The weather was not so great, as in lots of snow up high... Most local people advised against making the crossing in fresh snow, and it was not possible to find a guide to show us the way over the pass. I was quite stubborn, and refused to give up...

dönüşümsel deneyimler sunan turizm çeşitleri dönüştürücü özelliklere sahiptir. Turizm çeşitlerinin sunduğu deneyimlerin yanı sıra belirli turistik destinasyonlar, mekanlar, doğal alanlar, milli parklar gibi cazibe merkezleri de dönüştürücü güce sahiptir. Turizm araştırmacıları seyahat bağlamında dönüşümü açıklayabilmek için Jack Mezirow'un dönüşümsel öğrenme kuramından faydalanmıştır. Bu çalışmada da dönüşümsel öğrenme kuramı çerçevesinde birbirinden farklı seyahat motivasyonlarıyla seyahat eden gezginlerin Kaçkar Dağları Milli Parkı'ndaki deneyimlerine odaklanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşımla gerçekleştirilen bu çalışmada elde edilen bulgular Kaçkar Dağları Milli Parkında seyahat eden gezginlerde çevresel farkındalık, davranışsal değişim, sosyal ve kültürel değişim, sağlık ve iyi oluş, kendini gerçekleştirme, kişisel gelişim ve toplumsal fayda gibi olumlu dönüşümler ortaya koymuştur. Bu olumlu dönüşümler göz önünde bulundurulduğunda gezginlerin artan çevre duyarlılıklarının davranışlarına yansıtarak çevreye karşı daha sorumlu birer gezgin haline geldiklerini söylemek mümkündür. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın ekolojik sürdürülebilirliği düşünüldüğünde olumlu bir sonuç olduğu aşıkardır. Buna ek olarak gezginlerde gerçekleşen dönüşümlerin sadece Kaçkar Dağları Milli Parkı çerçevesinde düşünmek yanlış olacaktır. Gezinler bu dönüşümler sonucu meydana gelen davranış değişikliklerini seyahat sonrası yaşamlarına uyarlayacağından aslında daha küresel bir etkiden söz etmek mümkündür. Bu çerçevede çalışmada Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın dönüştürücü gücünün yanı sıra Kaçkar Dağları Milli Parkı'nda hangi turizm çeşitlerinin dönüştürücü potansiyele sahip olduğu açıklanmıştır. Ayrıca söz konusu çalışmanın hem disiplinler arası hem de yerli literatürde henüz rastlanılmayan bir çalışma olması sebebiyle özgün katkılar sağladığı düşünülmektedir.

Çalışmanın katkılarının yanı sıra bir çok araştırmada olduğu gibi sınırlılıkları mevcuttur. Öncelikle, doğru örnekleme ulaşabilmek adına kriter temelli örnekleme yöntemi ile belirli kriterler çerçevesinde katılımcılarla görüşmeler sağlanmıştır. Ancak katılımcıların kendi dönüşümlerini keşfedebilmeleri ve açıklayabilmeleri adına seyahatlerinin üzerinden ne kadar süre geçmesi gerektiği bilinmemektedir/tespit edilememektedir. Dolayısıyla görüşmelere katılan bazı gezginlerle seyahatlerinin hemen sonrasında görüşmeler gerçekleştirildiğinden dönüşümlerine ilişkin geleceğe yönelik varsayımsal bulgulara ulaşılmıştır. Ayrıca araştırmada yer alan katılımcı sayısı bir fenomenoloji çalışması için yeterli görünse de mevcut çalışmada yer alan her bir katılımcının özgün deneyimlere sahip olduğu ve dolayısıyla katılımcı sayısının arttırılmasının çalışmayı zenginleştireceği düşünülmektedir. Çalışmanın bir diğer kısıtı ise bazı katılımcılarla yapılan görüşmelerin İngilizce dilinde gerçekleştirilmiş olmasıdır.

Dönüşümsel seyahat kavramı özellikle uluslararası literatürde güncel araştırma alanlarından biri olarak öne çıkmaktadır. Bu dikkate alındığında araştırmacıların bu alanda yerli

literatüre katkıda bulunması önerilmektedir. Dönüşümsel öğrenme kuramının belirli bir turizm çeşidine uyarlanması turizm çalışmaları için bir model teşkil edebileceği düşünülmektedir. Buna ek olarak dönüşümsel seyahat kavramına yönelik çalışmalarda karma yöntemlerin uygulanmasının dönüşüm olgusunun açıklanmasında özellikle etkili olabileceği düşünülmektedir. Çalışma sadece Kaçkar Dağlarında seyahat eden gezginlerle gerçekleştirilmiş olup bölgedeki yerel halk, işletmeler gibi turizmin diğer paydaşlarının dönüşümlerinin araştırılması gelecek çalışmalar için yol gösterici olabilir. Ayrıca, literatürde dönüştürücü potansiyele sahip olduğu düşünülen turizm çeşitlerinin dışında farklı turizm çeşitlerinin de dönüştürücü potansiyele sahip olup olmadığı araştırılabilir. Dönüşümsel seyahatin özellikle çevresel duyarlılığı arttırdığı göz önüne alınırsa turizmin ve ekolojinin sürdürülebilirliğine nasıl katkı sağlayabileceği de düşünülmelidir.

KAYNAKÇA

- Adler, J. (1985). "Youth on the Road: Reflections on the History of Tramping." *Annals of Tourism Research*, 12(3), 335-354.
- Akpınar, B. (2010). "Transformatif öğrenme kuramı: Dönüşerek ve değişerek öğrenme." *Anadolu University Journal of Social Sciences*, 10(2):185-198
- Allman, T. L., Mittelstaedt, R. D., Martin, B. ve Goldenberg, M. (2009). "Exploring the motivations of BASE jumpers: Extreme sport enthusiasts." *Journal of Sport & Tourism*, 14(4), 229-247.
- Andreu L., Kozak M, Avcı N. ve Çifter N. (2005). "Market Segmentation by Motivations to Travel." *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 19(1):1-14
- Aydın, A. (1999). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi*. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Ballantine J.L. ve Eagles P.F.J. (1994). "Defining Canadian ecotourists." *Journal of Sustainable Tourism*, 2:4, 210-214
- Ballantyne, R. ve Packer, J. (2011). "Using tourism free-choice learning experiences to promote environmentally sustainable behaviour: the role of post-visit 'action resources.'" *Environmental Education Research*, 17(2), 201-215.
- Ballantyne, R., Packer, J. ve Sutherland, L. A. (2011). "Visitors' memories of wildlife tourism: Implications for the design of powerful interpretive experiences." *Tourism Management*, 32(4), 770-779.
- Baloglu S., Uysal M., (1996). "Market segments of push and pull motivations: a canonical correlation approach." *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, Vol. 8(3):32-38
- Bartlett, F. (1958). *Thinking: An experimental and social study*. Basic Books, New York.
- Bartlett, F. A. (1932). *A study in experimental and social psychology*. Basic Books, New York.
- Beaumont, N. (2001). "Ecotourism and the conservation ethic: Recruiting the uninitiated or preaching to the converted?" *Journal of Sustainable Tourism*, 9(4), 317-341.
- Bell, H. L., Gibson, H. J., Tarrant, M. A., Perry III, L. G. ve Stoner, L. (2016). "Transformational learning through study abroad: US students' reflections on learning about sustainability in the South Pacific." *Leisure Studies*, 35(4), 389-405.
- Beuving, J. ve De Vries, G. (2015). *Doing qualitative research: The craft of naturalistic inquiry*. Amsterdam University Press, Amsterdam.

- Bilim, Y. ve Düzgüner, S. (2015). "Religious tourism for religious tolerance." Raj, R., ve Griffin, (Ed.) *Religious tourism and pilgrimage management: an international perspective*, CABI, London, 79-92.
- Blackwell, R. (2007). "Motivations for religious tourism, pilgrimage, festivals and events. Religious tourism and pilgrimage festivals management: an international perspective, 35-47.
- Bliss, L. A. (2016). "Phenomenological research: Inquiry to understand the meanings of people's experiences." *International Journal of Adult Vocational Education and Technology (IJAVET)*, 7(3), 14-26.
- Bodger, D. (1998). "Leisure, learning, and travel." *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 69(4), 28-31.
- Boyd, R. D. ve Myers, J. G. (1988). "Transformative education." *International journal of lifelong education*, 7(4), 261-284.
- Brock, S. E. (2010). "Measuring the importance of precursor steps to transformative learning," *Adult Education Quarterly*, 60(2), 122-142.
- Brown, C. P. ve Smith, A. C. (2003). Travel as Transformation? A Cuban Experience in Education. In 5th International Transformative Learning Conference" Transformative Learning in action: Building bridges across contexts and disciplines", Teachers College, Columbia University, New York.
- Brown, L. (2009). The transformative power of the international sojourn: An ethnographic study of the international student experience. *Annals of tourism research*, 36(3), 502-521.
- Bruner, E. M. (1991). Transformation of self in tourism. *Annals of tourism Research*, 18(2), 238-250.
- Brunt, P. ve Courtney, P. (1999). "Host perceptions of sociocultural impacts." *Annals of tourism Research*, 26(3), 493-515.
- Brymer, E. (2013). Extreme sports as transformational tourism. Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Tourist perspectives*, CABI, London, 111-124.
- Brymer, E. ve MacKenzie, S. H. (2015). The Impact of Extreme Sports on Host Communities' Psychological Growth and Development. Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Host perspectives*, CABI, London, 129-140.
- Brymer, E. ve Oades, L. G. (2009). "Extreme sports: A positive transformation in courage and humility." *Journal of Humanistic Psychology*, 49(1), 114-126.

- Burrai, E. ve de las Cuevas, J. I. (2015). "Transformation of local lives through volunteer tourism: Peruvian and Thai case studies." Y. Reisinger (Ed). *Transformational Tourism: Host Perspectives*, CABI, London 117-128.
- Candy, P. C. (1991). *Self-Direction for Lifelong Learning. A Comprehensive Guide to Theory and Practice*. Jossey-Bass, Sansome.
- Ceballos-Lascurain, H. (1991). "Tourism, ecotourism and protected areas." *Ecotourism and resource conservation. International Symposia on Ecotourism and Resource Conservation* J.A Kusler (drl.) Cornell University, New York.
- Celsi, R. L., Rose, R. L. ve Leigh, T. W. (1993). "An exploration of high-risk leisure consumption through skydiving." *Journal of consumer research*, 20(1), 1-23.
- Christie, M. F. ve Mason, P. A. (2003). "Transformative tour guiding: Training tour guides to be critically reflective practitioners." *Journal of Ecotourism*, 2(1), 1-16.
- Christopher, S., Dunnagan, T., Duncan, S. F. ve Paul, L. (2001). "Education for Self-Support: Evaluating Outcomes Using Transformative Learning Theory." *Family relations*, 50(2), 134-142.
- Çimen, O., & Yılmaz, M. (2014). "Dönüşümsel öğrenme kuramına dayalı çevre eğitiminin biyoloji öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik algılarına etkisi." *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 339-359.
- Clark, M. C. (1993). Transformational learning. *New directions for adult and continuing education*, 1993(57), 47-56.
- Coghlán, A. ve Weiler, B. (2015). "Examining transformative processes in volunteer tourism." *Current Issues in Tourism*, 1-16.
- Coghlán, A. ve Gooch, M. (2011). "Applying a transformative learning framework to volunteer tourism." *Journal of Sustainable Tourism*, 19(6), 713-728.
- Cohen, E. (1973). Nomads from affluence: Notes on the phenomenon of drifter-tourism. *International Journal of Comparative Sociology*, 14, 89.
- Cohen, E. (2003). Backpacking: Diversity and change. *Journal of tourism and cultural change*, 1(2), 95-110.
- Cohen, E. (2004). Backpacking: Diversity and Change. *The Global Nomad: Backpacker Travel in Theory and Practice*. G. Richards. J. Wilson. (Ed): Channel View Publications. Clevendon
- Courtney, B., Merriam, S. ve Reeves, P. (1998). "The centrality of meaningmaking in transformational learning: How HIV-positive adults make sense of their lives." *Adult Education Quarterly*, 48(2), 65-84.

- Cranton, P. (2002). "Teaching for transformation." *New directions for adult and continuing education*, 2002(93), 63-72.
- Cranton, P. ve Roy, M. (2003). "When the bottom falls out of the bucket: Toward a holistic perspective on transformative learning." *Journal of transformative education*, 1(2), 86-98.
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev. S.B. Demir) Eğiten Kitap, Ankara
- Creswell, J. W. ve Miller, D. L. (2000). "Determining validity in qualitative inquiry." *Theory into practice*, 39(3), 124-130.
- Creswell, John W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches (3rd ed.)*. Thousand Oaks, Sage, California.
- Crompton, J. L. (1979). "Motivations for pleasure vacation." *Annals of tourism research*, 6(4), 408-424.
- Crompton, John L. ve McKay, Stacey L. (1997). "Motives of visitors attending festival events." *Annals of Tourism Research*, Vol. 24(2):425-429
- da Graça Mouga Poças Santos, M. (2003) "Religious tourism: contributions towards a clarification of concepts." Fernandes, C., McGettigan, F. and Edwards, J. (Ed) Religious Tourism and Pilgrimage ATLAS – Special Interest Group 1st Expert Meeting. Fátima, Portugal Tourism Board of Leiria/Fatima.
- D'Amato, L. G. ve Krasny, M. E. (2011). "Outdoor adventure education: Applying transformative learning theory to understanding instrumental learning and personal growth in environmental education." *The Journal of Environmental Education*, 42(4), 237-254.
- Dann, G. M. (1977). "Anomie, ego-enhancement and tourism." *Annals of tourism research*, 4(4), 184-194.
- Dann, G. M. (1981). "Tourist motivation an appraisal." *Annals of tourism research*, 8(2), 187-219.
- Denzin, N. K. ve Lincoln, Y. S. (2005). *Handbook of qualitative research*. Sage, California.
- Deville, A. (2015). Transformation and the WWOOF Exchange: The Host Experience. Y. Reisinger (Ed). *Transformational Tourism: Host Perspectives*, CABI, London 141-164.
- Deville, A. ve Wearing, S. (2013). "WWOOFing Tourists: Beaten Tracks and Transformational Paths." Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Tourist perspectives*, CABI, London, 151-168.
- Dewey, J. (1986). "Experience and education". *The Educational Forum* 50(3), 241-252).

- Diekmann, A. ve Cloquet, I. (2015). "Tourism, transformation and urban ethnic communities: The case of Matonge, Brussels." Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Host perspectives*, CABI, London 80-92.
- Drule, A. M., Chiş, A., Băcilă, M. F. ve Ciornea, R. (2012). "A new perspective of non-religious motivations of visitors to sacred sites: evidence from Romania." *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 62, 431-435.
- Duman, B. (2004). Öğrenme-öğretme kuramları ve süreç temelli öğretim. *Ankara: Anı Yayıncılık*, 68-72.
- Eagles, P. F. ve Cascagnette, J. W. (1995). "Canadian ecotourists: Who are they?." *Tourism Recreation Research*, 20(1), 22-28.
- Erdely, J. L. (2013). Doing Good for God's Sake: the Role of Religion in Altruism. The Case of Volunteer Tourism. Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: tourist perspectives*, CABI, London, 212-222.
- Falk, J. H., Ballantyne, R., Packer, J. ve Benckendorff, P. (2012). "Travel and learning: A neglected tourism research area." *Annals of Tourism Research*, 39(2), 908-927.
- Finlay, L. (2009). "Exploring lived experience: Principles and practice of phenomenological research." *International Journal of Therapy and Rehabilitation*, 16(9), 474-481.
- First, J. A. ve Way, W. L. (1995). "Parent education outcomes: Insights into transformative learning." *Family Relations*, 104-109.
- Fodness, D. (1994). "Measuring tourist motivation." *Annals of Tourism Research*, 21(3), 555-581.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed* (Çev. M.B. Ramos). New York: Continuum, 2007.
- Fussell, P. (1982). *Abroad: British literary traveling between the wars*. Oxford University Press.v
- Godfrey, J. (2011). *The grass is greener on the other side: What motivates backpackers to leave home and why they choose New Zealand as a destination* (Doktora Tezi, University of Otago).
- Goeldner, C. R. ve Ritchie, J. B. (2009). *Tourism: Principles, practices, philosophies*. John Wiley & Sons, New Jersey.
- Goodrich, J. N. ve Goodrich, G. E. (1987). "Health-care tourism—An exploratory study." *Tourism Management*, 8(3), 217-222.
- Goodson, L. ve Phillimore, J. (Ed.). (2004). *Qualitative research in tourism: Ontologies, epistemologies and methodologies*. Routledge, London.
- Goodwin, H. (1996). "In pursuit of ecotourism." *Biodiversity & Conservation*, 5(3), 277-291.

- Goossens, C. (2000). "Tourism information and pleasure motivation." *Annals of tourism research*, 27(2), 301-321.
- Grabowski, S. (2013). "Acculturation, Re-entry and Transformation: the Story of a Volunteer Tourist." Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Tourist perspectives*, CABI, London, 183-198.
- Gray, D. E. (2004). *Doing research in the real world*. Sage, California.
- Habermas, J. (1981). *Teoría de la acción comunicativa, II: crítica de la razón funcional* (No. 302.2 H3Y).
- Hall, C. M. (1992). Adventure, sport and health tourism. *Adventure, sport and health tourism.*, 141-158.
- Heidegger, M. (1962). "Being and time." (Çev. J. Macquarrie ve E. Robinson.) Harper, New York.
- Holden, A. (2005) *Tourism studies and the social sciences*. Routledge, London.
- Honey, M. (2008). *Ecotourism and sustainable development: Who owns paradise?*. Island Press.
- Hsu, C. H. ve Huang, S. (2008). "Travel motivation: A critical review of the concept's development." *Tourism management: Analysis, behaviour and strategy*, 14-27.
- Hvenegaard, G. T. (1994). "Ecotourism: A status report and conceptual framework." *Journal of Tourism Studies*, 5(2), 24.
- Iso-Ahola, S. E. (1980). *The social psychology of leisure and recreation*. William C Brown Pub.
- Iso-Ahola, S. E. (1982). "Toward a social psychological theory of tourism motivation: A rejoinder." *Annals of tourism research*, 9(2), 256-262.
- Jabbari, A., Zarchi, M. K. R., Kavosi, Z., Shafaghat, T. ve Keshtkaran, A. (2013). "The marketing mix and development of medical tourism in Shiraz." *Materia socio-medica*, 25(1), 32.
- Jafari, J. (Ed.). (2000). *Encyclopedia of tourism*. Routledge, London.
- James, N. ve Busher, H. (2007). "Ethical issues in online educational research: protecting privacy, establishing authenticity in email interviewing." *International Journal of Research & Method in Education*, 30(1), 101-113.
- Jang, S. ve Cai, L. A. (2002). "Travel motivations and destination choice: A study of British outbound market." *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 13(3), 111-133.

- Jang, S., Yu, L. ve Pearson, T. (2003). "Chinese travellers to the United States: A comparison of business travel and visiting friends and relatives." *Tourism Geographies*, 5(1), 87-108.
- Johnson, B. ve Christensen, L. (2008). *Educational research: Quantitative, qualitative, and mixed approaches*. Sage, California.
- Kanning, M. (2008). Influence of overseas travel experiences on the worldviews of US backpackers. Doktora Tezi - Clemson University.
- Kanning, M. (2013). Returning home: reflections on lifestyle transformation resulting from international backpacker travels. Y. Reisinger (Ed). *Transformational Tourism: Tourist Perspectives*, CABI, London, 125-135.
- Kao, M. C., Patterson, I., Scott, N. ve Li, C. K. (2008). "Motivations and satisfactions of Taiwanese tourists who visit Australia: An exploratory study." *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 24(1), 17-33.
- Kılıç, S. (2015). "Kappa Test." *Journal of Mood Disorders*. 5(3), 142-144.
- Kim, N. S. ve Chalip, L. (2004). "Why travel to the FIFA World Cup? Effects of motives, background, interest, and constraints." *Tourism management*
- Kitchenham, A. (2008). "The evolution of John Mezirow's transformative learning theory." *Journal of transformative education*, 6(2), 104-123.
- Knollenberg, W., McGehee, N. G., Boley, B. B. ve Clemmons, D. (2014). "Motivation-based transformative learning and potential volunteer tourists: Facilitating more sustainable outcomes." *Journal of Sustainable Tourism*, 22(6), 922-941.
- Kolb, D. A. Experiential Learning, 1984. *Experience as the source of learning and development*.
- Kottler, J. A. (1997). *Travel that can change your life: How to create a transformative experience*. Jossey-Bass, San Fransisco.
- Kottler, J. A. (2003). "Transformative travel as the antidote for acute burnout and professional despair." *International Journal for the Advancement of Counselling*, 25(2), 137-144.
- Kretchman, J. A. ve Eagles, P. (1990). "An analysis of the motives of ecotourists in comparison to the general Canadian population." *Loisir et Société/Society and Leisure*, 13(2), 499-507.
- Krippendorff, J. (1986). "The new tourist—turning point for leisure and travel." *Tourism Management*, 7(2), 131-135.
- Kirillova K., Lehto X. ve Cai L. (2017) "What triggers transformative tourism experiences?" *Tourism Recreation Research*, 42:4, 498-511.
- Kuhn, T. (1962). *The structure of scientific revolutions*. Univ. Press, Chicago.

- Lean, G. L. (2009). "Transformative travel: Inspiring sustainability." *Wellness and tourism: Mind, body, spirit, place*, 191-205.
- Lean, G., Staiff, R. ve Waterton, E. (2014). Exploring travel and transformation. *Travel and Transformation*, 11-25.
- Lee, Y. J. ve Gretzel, U. (2013). Nearer to God–Transformational Experiences of Short Term Mission Travellers. Y. Reisinger (Ed). *Transformational Tourism: Tourist Perspectives* CABI, London, 82-97.
- Lewin, K. (1951). Field theory in social science. D. Cartwright (Ed.), *New York*, 165.
- Lundgren, H. ve Poell, R. F. (2016). "On critical reflection: A review of Mezirow's theory and its operationalization." *Human Resource Development Review*, 15(1), 3-28.
- Macready, T. (2009). "Learning social responsibility in schools: A restorative practice." *Educational Psychology in Practice*, 25(3), 211-220.
- Maoz, D. (2007). "Backpackers' motivations the role of culture and nationality." *Annals of tourism research*. 34(1), 122-140.
- Robledo M. A. ve Batle J. (2015) "Transformational tourism as a hero's journey." *Current Issues in Tourism*, 20:16, 1736-1748.
- Martín-Cabello, A. ve García-Manso, A. (2015). "Aprender a través del viaje: el turismo mochilero como experiencia educativa." *Opción*, 31(1).
- Maslow, A. H. (1943). "A theory of human motivation." *Psychological review*, 50(4), 370.
- McIntosh, A. J. ve Bonnemann, S. M. (2006). "Willing workers on organic farms (WWOOF): The alternative farm stay experience?." *Journal of Sustainable Tourism*, 14(1), 82-99
- McKercher, B. ve Du Cros, H. (2002). *Cultural tourism: The partnership between tourism and cultural heritage management*. Routledge, London.
- Medlik, S. (2003). *Dictionary of travel, tourism and hospitality*. Routledge, London.
- Merriam, S. B. (2006). Transformational learning and HIV-positive young adults. *Theoretical frameworks in qualitative research*, 1, 23-38.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Merriam, S. ve Caffarella, R. (1999). Key theories of learning. *Learning in adulthood: a comprehensive guide*. San Francisco: Jossey-Bass, 2, 248-256.
- Mertens, D. M. (2010). "Transformative mixed methods research." *Qualitative inquiry*, 16(6), 469-474.
- Mezirow, J. (1978). "Perspective transformation." *Adult education*, 28(2), 100-110.

- Mezirow, J. (1981). "A critical theory of adult learning and education." *Adult education*, 32(1), 3-24.
- Mezirow, J. (1985). "A critical theory of self-directed learning." *New directions for adult and continuing education*, 1985(25), 17-30.
- Mezirow, J. (1990). *Fostering critical reflection in adulthood*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, San Francisco
- Mezirow, J. (1991). *Transformative dimensions of adult learning*. Jossey-Bass, Sansome Street, San Francisco.
- Mezirow, J. (1996). "Contemporary paradigms of learning." *Adult education quarterly*, 46(3), 158-172.
- Mezirow, J. (1997). "Transformative learning: Theory to practice". *New directions for adult and continuing education*, 1997(74), 5-12.
- Mezirow, J. (2000). *Learning as Transformation: Critical Perspectives on a Theory in Progress. The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome Way, San Francisco.
- Mezirow, J. (2003). "Transformative learning as discourse." *Journal of transformative education*, 1(1), 58-63.
- Mezirow, J. ve Taylor, E. W. (2009). *Transformative learning in practice: Insights from community, workplace, and higher education*. John Wiley & Sons.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook*. Thousand Oaks, Sage, California.
- Morgan, A. D. (2010). "Journeys into transformation: Travel to an "other" place as a vehicle for transformative learning." *Journal of Transformative Education*, 8(4), 246-268.
- Moscardo, G. (1998). "Interpretation and sustainable tourism: Functions, examples and principles." *Journal of Tourism Studies*, 9(1), 2.
- Mousavi, S. S., Doratli, N., Mousavi, S. N. ve Moradiahari, F. (2016). Defining Cultural Tourism. International Conference on Civil, Architecture and Sustainable Development. CASD, London, 70-75
- Moustakas, C. (1994). *Phenomenological research methods*. Sage. Newbury Park, California
- Mueller, H. ve Kaufmann, E. L. (2001). "Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry." *Journal of Vacation Marketing*, 7(1), 5-17.
- Murray, E. J. (1964), *Motivation and Emotion*, Englewood Cliffs, PrenticeHall.

- Neuman, W. L. (2006). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. S. Özge (Çev.), Yayın Odası, Ankara.
- Nowaczek, A. M. (2013). The Next Stage of Eco-travel: Facilitating Transformation through Personal Ethics. Y. Reisinger (Ed.) *Transformational tourism: Tourist perspectives*, CABI, London, 169-179.
- Noy, C. (2004). "This trip really changed me: Backpackers' narratives of self-change." *Annals of Tourism research*, 31(1), 78-102.
- O'Connor, M. A. (2002). *Expanding the boundaries of transformative learning: Essays on theory and praxis*. E. O'Sullivan ve A. Morrell (Ed.). Palgrave, New York.
- O'Reilly, C. C. (2006). "From drifter to gap year tourist: Mainstreaming backpacker travel." *Annals of tourism research*, 33(4), 998-1017.
- Onwuegbuzie, A. J. ve Leech, N. L. (2007). "Validity and qualitative research: An oxymoron?." *Quality & Quantity*, 41(2), 233-249.
- Özden, Y. (2011). *Öğrenme ve öğretme*. Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Paris, C. M. ve Teye, V. (2010). "Backpacker motivations: A travel career approach." *Journal of Hospitality Marketing & Management*. 19(3), 244-259.
- Parrinello, G. L. (1993). "Motivation and anticipation in post-industrial tourism." *Annals of Tourism Research*, 20(2), 233-249.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. Thousand Oaks, Sage Publications, Newbury Park, California.
- Pearce, P. (1991). Locating tourism studies in the landscape of knowledge. *New Horizons Conference*.
- Pearce, P. (1993) Fundamentals of tourist motivation. Pearce, D.G. ve Butler, R.W. (Ed) *Tourism Research: Critiques and Challenges*, Routledge, London, 113-134
- Pearce, P. L. (1988). *The Ulysses Factor*. Springer-Verlag, New York.
- Pearce, P. L. (2005). *Tourist behaviour: Themes and conceptual schemes*. Channel View Publications, Clevedon.
- Pearce, P. L. ve Caltabiano, M. L. (1983). "Inferring travel motivation from travelers' experiences." *Journal of travel research*, 22(2), 16-20.
- Pearce, P. L. ve Lee, U. I. (2005). "Developing the travel career approach to tourist motivation." *Journal of travel research*, 43(3), 226-237.
- Piaget, J. (1964). "Part I: Cognitive development in children: Piaget development and learning." *Journal of research in science teaching*, 2(3), 176-186.

- Pizam, A., Neumann, Y. ve Reichel, A. (1979). "Tourist satisfaction: Uses and misuses." *Annals of Tourism research*, 6(2), 195-197.
- Plog, S. C. (2002). "The power of psychographics and the concept of venturesomeness." *Journal of travel research*, 40(3), 244-251.
- Plog, Stanley, C. (1974). "Why Destination Areas Rise and Fall in Popularity." *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 14(4):55
- Ponder, L. M. ve Holladay, P. J. (2013). The transformative power of yoga tourism. Y. Reisinger (Ed). *Transformational tourism: Tourist perspectives*, CABI, London, 98-107.
- Pritchard A. ve Woolard J. (2010). *Psychology for the Classroom: Constructivism and Social Learning*. Routledge, London.
- Pritchard, A. (2009). *Ways of learning: learning theories and learning styles in the classroom*. Routledge, London.
- Puczko, L. ve Smith, M. (2012). "An analysis of tourism QOL domains from the demand side." *Handbook of Tourism and Quality-of-life Research*. Springer, Dordrecht. 263-277
- Reisinger, Y. (2013a). Transformation and transformational learning theory. *Transformational tourism: Tourist perspectives*, 17-26.
- Reisinger, Y. (2013b). Connection between Travel, Tourism and Transformation. *Transformational tourism: Tourist perspectives*, 27-32.
- Reisinger, Y. (2015). *Transformational tourism: Host perspectives*. CABI. London.
- Richards, G. ve Wilson, J. (Eds.). (2004). *The global nomad: Backpacker travel in theory and practice*. Channel View Publications.
- Rinschede, G. (1992). "Forms of religious tourism." *Annals of tourism Research*, 19(1), 51-67.
- Ritchie, B. W., Carr, N. ve Cooper, C. P. (2003). *Managing educational tourism* (Vol. 10). Channel View Publications.
- Ross, E. L. D. ve Iso-Ahola, S. E. (1991). "Sightseeing tourists' motivation and satisfaction." *Annals of tourism research*, 18(2), 226-237.
- Ross, S. L. (2010). "Transformative travel: An enjoyable way to foster radical change." *ReVision*, 32(1), 54-61.
- Rowan-Kenyon, H. T. ve Niehaus, E. K. (2011). "One year later: The influence of short-term study abroad experiences on students." *Journal of Student Affairs Research and Practice*, 48(2), 213-228.
- Saarinen, J. (2004). 'Destinations in change' The transformation process of tourist destinations. *Tourist studies*, 4(2), 161-179.

- Savener, A. (2013). Finding Themselves in San Blas, Panama. *Transformational tourism: Tourist perspectives*, 136-148.
- Schmidt, C. J. (1980). "Tourism: sacred sites, secular seers." *Abstracts International*, A, 41(6).
- Schultz, P. (2011). *1,000 Places to See Before You Die: Revised Second Edition*. Workman Publishing, New York.
- Schutz, A. (1977). Husserl and his influence on me. *Interdisciplinary phenomenology*, Springer, Dordrecht, 124-129.
- Seidman, I. E. (1991). *Interviewing as Qualitative Research: A Guide for Researchers in Education and the Social Science*. New York: Teachers College Press, 1991.
- Senemoğlu, N. (2005). *Kuramdan uygulamaya gelişim öğrenme ve öğretimi*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Iso-Ahola ve Jon R. Allen (1982) "The Dynamics of Leisure Motivation: The Effects of Outcome on Leisure Needs." *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 53:2, 141-149.
- Shackley, M. (2003) "Management challenges for religion-based attractions." Fyall, A., Garrod, B. ve Leask, A. (Ed) (2003) *Managing Visitor Attractions: New Directions*. Butterworth-Heinemann, Oxford, 253–263.
- Sharma, J. (2013). *A Restatement of religion: Swami Vivekananda and the making of Hindu nationalism*. Yale University Press, Yale.
- Shuo, Y. S. S., Ryan, C. ve Liu, G. M. (2009). "Taoism, temples and tourists: The case of Mazu pilgrimage tourism." *Tourism management*, 30(4), 581-588.
- Slinger, E. ve Rudestam, K. E. (1997). "Motivation and disinhibition in high risk sports: Sensation seeking and self-efficacy." *Journal of Research in Personality*, 31(3), 355-374.
- Smith, M. ve Puczkó, L. (2013). *Health and wellness tourism*. Routledge, London.
- Smith, M. ve Reisinger, Y. (2013). Transforming quality of life through wellness tourism. *Transformational tourism: Tourist perspectives*, 55-67.
- Smith, M. ve Zatori, A. (2015). "The political and social transformation of Roma and Jewish communities through tourism in Budapest." *Transformational tourism: Host perspectives*, 69-79.
- Smith, V. L. (Ed.). (1989). *Hosts and guests: The anthropology of tourism*. University of Pennsylvania Press, Philadelphia.
- Snepenger, D., King, J., Marshall, E. ve Uysal, M. (2006). "Modeling Iso-Ahola's motivation theory in the tourism context." *Journal of Travel Research*, 45(2), 140-149.

- Stone, M. J. ve Petrick, J. F. (2013). "The educational benefits of travel experiences: A literature review." *Journal of Travel Research*, 52(6), 731-744.
- Stuckey, H. L., Taylor, E. W. ve Cranton, P. (2013). "Developing a survey of transformative learning outcomes and processes based on theoretical principles." *Journal of Transformative Education*, 11(4), 211-228.
- Sveinunggaard, K. L. (1993). Transformative learning in adulthood: A socio-contextual perspective.
- Taylor, E. W. (1997). "Building upon the theoretical debate: A critical review of the empirical studies of Mezirow's transformative learning theory." *Adult Education Quarterly*, 48, 32-57.
- Taylor, E. W. (1998). *The theory and practice of transformative learning: A critical review*. Columbus: ERIC Clearinghouse on Adult, Career, and Vocational Education, Center on Education and Training for Employment, College of Education, the Ohio State University, Ohio.
- Tomljenović, R., Ateljević, I., Đukić, L. ve Senkić, M. (2015). Transtourism—Operational Definition And Typology of Transformative Travel Experiences.
- Towner, J. (1985). "The Grand Tour: a key phase in the history of tourism." *Annals of tourism research*, 12(3), 297-333.
- Uysal, M. ve Hagan, L. A. R. (1993). Motivation of pleasure travel and tourism. *Encyclopedia of hospitality and tourism*, 21, 798-810.
- Van Maanen, J. (1979). *Qualitative methodology*. Sage Publications, California.
- Vogt, J. W. (1976). "Wandering: Youth and travel behavior." *Annals of tourism research*, 4(1), 25-41.
- Walter, P. G. (2016). "Catalysts for transformative learning in community-based ecotourism." *Current Issues in Tourism*, 19(13), 1356-1371.
- Wearing, S. (2001). Volunteer tourism: Experiences that make a difference. CABI, London.
- Wearing, S. ve Wearing, B. (2001). "Conceptualizing the selves of tourism." *Leisure studies*, 20(2), 143-159.
- Weaver, D. B. ve Lawton, L. J. (2007). "Twenty years on: The state of contemporary ecotourism research." *Tourism management*, 28(5), 1168-1179.
- Werry, M. (2008). "Pedagogy of/as/and tourism: Or, shameful lessons." *The Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies*. 30(1), 14-42.
- Willig, C. (2008). "A Phenomenological Investigation of the Experience of Taking Part in Extreme Sports". *Journal of Health Psychology*, 13(5), 690-702.

- Wolf, I. D., Ainsworth, G. B. ve Crowley, J. (2017). "Transformative travel as a sustainable market niche for protected areas: a new development, marketing and conservation model." *Journal of Sustainable Tourism*, 25(11), 1650-1673.
- Wolfe, R. I. (1966). "Recreational travel: the new migration." *The Canadian Geographer/Le Géographe canadien*, 10(1), 1-14.
- World Tourism Organization (2016), Affiliate Members Global Reports, The Transformative Power of Tourism: a paradigm shift towards a more responsible traveller,(Rapor No: 14) UNWTO, Madrid.
- WTO (1985). "The states' role in protecting and promoting culture as a factor in tourism development and the proper use and exploitation of the national cultural heritage of sites and monuments for tourists." World Tourism Organization, Madrid.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin yayıncılık.
- Yıldız, Z. (2011). "Turizmin Sektörünün Gelişimi Ve İstihdam Üzerindeki Etkisi." *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 3(5), 54-71.
- Yuan, S. ve McDonald, C. (1990). "Motivational determinates of international pleasure time." *Journal of Travel Research*, 29(1), 42-44.
- Zahra, A. (2011). Volunteer tourism as a life-changing experience. Volunteer tourism: Theoretical frameworks and practical application, 90-101.
- Zahra, A. ve McIntosh, A. J. (2007). "Volunteer tourism: Evidence of cathartic tourist experiences." *Tourism Recreation Research*, 32(1), 115-119.
- Zaman, M. (2008). "Fırtına Deresi Havzası Ve Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın Alternatif Turizm Açısından Önemi." *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 1-33.
- Zhang, M., Huang, L., Wang, J. H., Liu, J., Jie, Y. G. ve Lai, X. (2007). "Religious tourism and cultural pilgrimage: A Chinese perspective." *Religious tourism and pilgrimage management: International perspective*, 98-112.

İnternet Kaynakları

- Andragoji. (http://www.edchreturkey.eu.coe.int/Source/Resources/Trainingset/Module9_Adult_Education_tr.pdf) (erişim tarihi 02.05.2019).
- Travel. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/travel>, (erişim tarihi:22.03.2018)
- Travel. https://www.etymonline.com/word/travel#etymonline_v_16914 (erişim tarihi: 10.04.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Özer Mesut ÖZÇELİK
Doğum Yeri – Tarihi	Beykoz – 15/07/1993
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Etiler Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi
Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, Seyahat İşletmeciliği, Antalya, 2015
Yüksek Lisans Diploması	Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Ana Bilim Dalı, Antalya, 2019
Tez/Dönem Projesi Konusu	Kaçkar Dağlarında Dönüşümsel Öğrenmeye Bir Bakış: Turistlerin Seyahat Deneyimlerini Anlamaya Yönelik Bir Çalışma
Yabancı Dil / Diller	İngilizce, İspanyolca
İŞ DENEYİMİ	
Çalıştığı Kurumlar	Tatil.com – MetGlobal / İstanbul (Tranport Sorumlusu) 2012-2015 Fora Pansiyon / Rize (İşletmeci)
ALDIĞI BELGE VE SERTİFİKALAR	
• IATA Ticketing (2012) • San Finance & Accounting (2013) • Sejour Agency Automation (2013)	
BİLİMSEL FAALİYETLER	
Uluslararası Bilimsel Toplantılarda Sunulan Bildiriler	Özçelik, Ö. M., Ömüriş, E. ve Aydın, D. (2018) “Individual tranformation based on post-travel learning: some qualitative findings” III International Conference on Tourism Dynamics and trends X scientific meeting SISTUR. 14-16 Kasım 2018, Benevento, İtalya
Kitap Değerlendirmeleri	Özçelik, Ö. M. “Transformational Tourism Host Perspectives, edited by Yvette Reisinger, 2015, Wallingford: CABI International, ISBN-13:

	978-1-78064-392-2.” <i>Advances in Hospitality and Tourism Research (AHTR)</i> , 228.
Yurt dışı öğrenim deneyimleri:	Erasmus anlaşması çerçevesinde lisans esnasında öğrenim görme Universidad Complutense de Madrid, Facultad Comercio y Turismo, Şubat 2014-Haziran 2014, İspanya
E-Posta	ozar_ozcelik@hotmail.com

